ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA: v. 1928.

OSLO

3000—11—27. 18578

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 1/28

Oslo

9/I 1928.

3000—11—27. 3578—.

Légation de Finlande

N:o 39.

Oslossa, tammikuun 9 päivänä 1928.

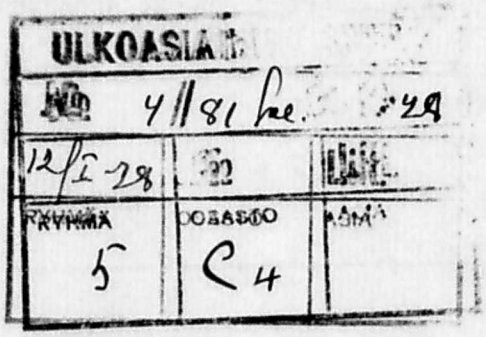

Herra Ministeri,

Minulla kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 1/28, joka koskee

Norjan ammattijärjestön kansainvälisiä suhteita.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Elfving

Herra Ministeri Hj. J. P r o c o p é ,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

993—26

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 4/81 Sal. D. 1928
12/I.28 № LIII
RYNMÄ OSASTO ASIA
5 C4

Salainen.

Suomen Oslossa olevan Lähetystön tiedoitus N:o 1/28.

Norjan ammattijärjestön kansainväliset suhteet.

Kysymys Norjan ammattijärjestön suhtautumisesta kansainvälisiin internationaaleihin on viime aikoina ollut erikoisen huomion esineenä Norjan työväen keskuudessa aiheuttaen lopuksi siksi suurta eripuraisuutta eri työväenpiireissä, että asia oli otettava lähemmän tarkastelun alaiseksi viime joulukuun alussa pidetyssä edustajakokouksessa.

Erimielisyydet kysymyksessä olevassa asiassa sanottujen järjestöjen keskuudessa hakevat juurensa jo aikaisemmilta ajoilta. Niinpä muistettanee, että Norjan työväenpuolueessa radikaalinen suunta Martin Tranmæl'in johdolla vuonna 1918 pääsi voitolle, josta oli seurauksena sosialidemokraattien eroaminen puolueesta ja tranmæliläisten liittyminen 1921 III internationaaleen. Läheisempi yhteistyö Moskovan kanssa ei kumminkaan kehittynyt odotettuun suuntaan ja katsoi Tranmæl'in ryhmä jo vuonna 1923 tunnettujen Moskovan teesien ilmestymisen jälkeen parhaaksi erota sanotusta internationaalista. Tästä oli taas seurauksena Norjan kommunistipuolueen perustaminen ja sen liittyminen läheiseen yhteistyöhön Moskovan kanssa.

Vuoden 1923 jälkeen huomattiin siis Norjan työväen keskuudessa kolme eri poliittista suuntaa:

1) sosialidemokraatit, joiden huomatuimpina johtajina toimivat Magnus Nielsen, Anders Bruun, J.O. Bergersen y.m.

2) Norjan työväenpuolue Tranmæl'in, Oskar Torp'in, Alfred Madsen'in y.m. johdolla ja

3) Norjan kommunistipuolue Olav Scheflo'n y.m. johdolla.

Vuonna 1926 liittyivät kumminkin sosialidemokraatit ja työväenpuolue n.k. "Det forenede norske arbeiderpartiet"iin, joka viime syyskuun vaaleissa saavutti suuren menestyksen, valloittaessaan itselleen Suurkäräjäin 150 paikasta 59 kommunistien saadessa vain 3. Vaalien jälkeen on puolueen hallituksen puheenjohtajana toiminut Oskar Torp, tunnettu Tranmæl'in uskolliseksi aseenkantajaksi, sekä sen varapuheenjohtajina Magnus Nielsen sekä professori Edv. Bull.

On kumminkin ilmeistä, että Tranmæl, joka viime syksynä siirtyi valtiollisesti tärkeämpään toimeen "Arbeiderbladet"in päätoimittajaksi, edelleenkin on puolueen vaikutusvaltaisin henkilö. Johtohenkilöistä mainittakoon edelleen Kr. Hornsrud, joka on työväenpuolueen ehdokas Suurkäräjäin presidentiksi.

"Det forenede arbeiderparti" on aina vuodesta 1923 saakka noudattanut puolueettomuutta kansainvälisiin työväeninternationaaleihin nähden, mutta ovat puolueen sympatiat Moskovaa kohtaan monessa tilaisuudessa varsinkin viime vuoden kuluessa tulleet selvästi näkyviin.

Seurauksena Norjan työväenpuolueen eroamisesta III internationaalista 1923 oli, että myöskin N o r j a n a m m a t t i j ä r j e s t ö e r o s i A m s t e r d a m i s t a . T ä m ä e r o a m i n e n e i k u m m i n k a a n k o s k e n u t y k s i t y i s i ä a m m a t t i y h d i s t y k s i ä - f a c k f o r b u n d - v a i n a i n o a s t a a n p ä ä j ä r j e s t ö ä , j o t e n e r i k o i s y h d i s t y k s e t e d e l l e e n k i n n a u t t i v a t s a m a a t a l o u d e l l i s t a t u r v a a j a m u u t a t u k e a A m s t e r d a m i s t a k ä s i n k u i n e n n e n k i n .

Merkille pantavaa on lisäksi, että Norjan ammattijärjestön sihteeristön enemmistössä on niinikään säilynyt täysi yhteenkuuluvaisuuden tunne Amsterdamiin ja ehdottikin sihteeristö viime syksynä Norjan ammattijärjestölle uudelleen liittymistä Amsterdamiin. Kun osa työväenpuolueenkin jäseniä sihteeristössä samaan aikaan ajoivat rauhantekoa II ja III internationaalin välillä ja yleinen hajaantuminen ammattijärjestön keskuudessa näin ollen oli odotettavissa, oli turvauduttava kompromissiin.

Tuloksena oli joulukuun kongressissa hyväksytyt ponnet, joiden mukaan Norjan ammattijärjestö samoinkuin työväenpuoluekin päätti edelleen suhteissaan kansainvälisiin internationaaleihin noudattaa puolueettomuutta koettaen toimia niiden lähentämiseksi ja yhteensulattamiseksi. Koska kokouksessa hyväksytyt ponnet ovat Norjan ammattijärjestölle tällä kertaa suuntaa viittaavia ja kaiken todennäköisyyden mukaan tulevat aikaansaamaan oppositiota vähemmistön puolelta, otan ne tähän norjankielisessä asussaan kokonaisuudessaan:

Idet kongressen konstaterer at landsorganisationens medlemmer har tat avstand fra sekretariatflertallets Amsterdam-politik i de internationale spørsmaal — en opfatning som deles av kongressen, uttales:

1. Beslutningen paa fagkongressen 1925 fastholdes: At en sammensveisning av verdens fagorganiserte arbeidere i en faglig international er en bydende nødvendighet. En slik samling er imidlertid bare mulig ved at landsorganisationer tilsluttet Amsterdam-internationalen eller Røde faglige internationale og de frittstaaende landsorganisationer sammensluttes i en fullstændig verdensorganisation. Den norske landsorganisation som fremdeles stiller sig utenfor de stridende internationaler, vil derfor av alle kræfter understøtte de internationale samlingsbestræbelser.

Hvis det i kongresperioden lykkes at naa frem til en fuldstændig faglig internationale, skal spørsmaalet om landsorganisationens indmeldelse i Internationalen foreligges medlemmerne til avgjørelse ved urafstemning.

2. Kongressen bemyndiger sekretariatet til at træde i organisatorisk forbindelse ikke alene med landsorganisationen i Danmark, Sverige og Finland, men ogsaa med Rusland og andre land for at faa oprettet gjensidighetsavtaler. Avtalerne avsluttes med hvert enkelt lands organisationer efterhvert

Idet kongressen konstaterer at landsorganisationens medlemmer har tat avstand fra sekretariatflertallets Amsterdam-politik i de internationale spørsmaal — en opfatning som deles av kongressen, uttales:

1. Beslutningen paa fagkongressen 1925 fastholdes: At en sammensveisning av verdens fagorganiserte arbeidere i en faglig international er en bydende nødvendighet. En slik samling er imidlertid bare mulig ved at landsorganisationer tilsluttet Amsterdam-internationalen eller Røde faglige internationale og de fritstaaende landsorganisationer sammensluttes i en fælles verdensorganisation. Den norske landsorganisation som fremdeles stiller sig utenfor de stridende internationaler, vil derfor av alle kræfter understøtte de internationale samlingsbestræbelser.

Hvis det i kongresperioden lykkes at naa frem til en fælles faglig internationale, skal spørsmaalet om landsorganisationens indmeldelse i Internationalen forelægges medlemmerne til avgjørelse ved uravstemning.

2. Kongressen bemyndiger sekretariatet til at træde i organisatorisk forbindelse ikke alene med landsorganisationen i Danmark, Sverige og Finland, men ogsaa med Rusland og andre land for at faa oprettet gjensidighetsavtaler. Avtalerne avsluttes med hvert enkelt lands organisationer efterhvert som der opnaaes enighet om dem. Kongressen opfordrer ogsaa forbundene til at træffe lignende gjensidighetsavtaler.

Endvidere vil kongressen opfordre fagforbundene til at virke for at de russiske fagforbund optages i de internationale fagsammenslutninger.

3. Kongressen bemyndiger sekretariatet til at nedsætte et internationalt utvalg, som formidler samarbeide med andre lande. Alle avgjørelser tilligger sekretariatet under ansvar for representantskapet og kommende fagkongres.

Kongressen vil under henvisning til indstillingens punkt 2 anbefale, at kongressen vedtar Torbjørn Dahls forslag saalydende:

«Kongressen paalægger sekretariatet snarest at indby den russiske og finske landsorganisation til en konference om ordningen av gjensidighetsavtaler og formen for enhetsarbeide for den internationale faglige enhet».

Kongressin päätökseen vaikutti osaltaan myöskin Ruotsin ja Tanskan ammattijärjestöjen kokouksessa läsnäolleiden edustajain lausunnot, joissa nämä jyrkästi vastustivat Moskovaa, selittäen yhteistyön Norjan ja muun Skandinavian kanssa mahdottomaksi jos Norja liittyisi sinne.

Kuten tunnettua, kannattaa Norjan työväenpuolue tätä nykyä innolla n.k. norjalais-venäläis-suomalaista komiteaa sen pyrkimyksessä saada aikaan lähenemistä II ja III internationalen välillä. Onko tällaisella pyrkimyksellä laajempaa kannatusta myöskin Norjan ammattijärjestössä, on kyseenalainen asia. Monet merkit nimittäin viittaavat siihen, että Norjan ammattijärjestön sympatiat kaikista joulukuun kongressin päätöksistä huolimatta yhä edelleen ovat Amsterdamin puolella. Niinpä esim. joulukuussa tapahtuneissa ammattijärjestön sihteeristön vaaleissa Amsterdamin kannattajat uudelleen pääsivät enemmistöön ja tuli Halvar Olsen (Tranmæl'in voimakkaasti taistellessa Oskar Torp'in puolesta) uudelleen valituksi sihteeristön puheenjohtajaksi.

Työväenpuolueen hallituksessa taas ovat voimasuhteet päinvastaiset kuin ammattijärjestössä. Edellisessä on nimittäin tällä kertaa 9 Status Qvo s.o. puolueettomuuden ja 7 II internationaalia kannattavaa jäsentä.

Kuten yllaolevasta käy ilmi, on sisäinen eheys Norjan työväenpuolueessa ja myöskin ammattijärjestössä sitä laatua, että se luonnollisesti estää näiden järjestöjen voimakkaampaa esiintymistä monessa tärkeässä päivän polttavassa kysymyksessä. Niinpä Norjassa piakkoin odotettavissa oleva hallituspula asettaa työväellekin vastattavaksi kysymyksen muodostaako uusi hallitus vaiko ei. Viime syksynä saavuttamansa vaalivoitto tavallaan velvoittaisi työväenpuoluetta muodostamaan uuden hallituksen.

On kumminkin pelättävissä, että, vaikkakin, kuten huhuna kerrotaan, puoluejohtajissa on monta, jotka olisivat halukkaita menemään hallitukseen, puoluehallituksessa tuskin saadaan enemmistöä tällaiselle toimenpiteelle.

Mielenkiintoista on myöskin nähdä, voiko Amsterdamia kannattava enemmistö ammattijärjestössä ylläpitää asemaansa sihteeristössä ja voittaa aatteelleen laajempaa kannatusta, vai onko tässäkin järjestössä tuleva se aika, jolloin radikaaliset aatevirtaukset ja sympatiat Moskovaan samoinkuin työväenpuolueessa nousevat enemmistöön ja vieroittavat Norjan työväkeä yhteistyöstä vastaavien järjestöjen kanssa muissa Skandinavian maissa.

Oslossa, tammikuun 9 päivänä 1928.

Ministeri: Otto Edvin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Enckellin raportti n:o 2/28

Oslo.

16/I-28.

5000—11—27. 3573.

Légation de Finlande

N:o 62.

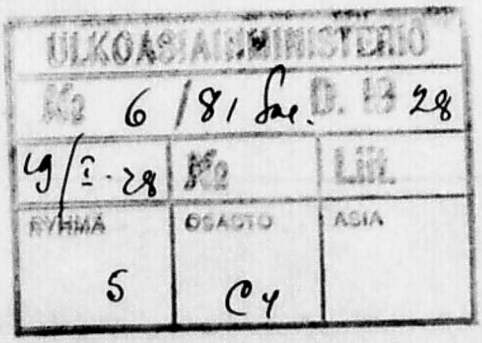

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 2/28, joka koskee

Hallituskysymystä Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Wuorimaa

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

TERVAKOSKI 1922

993—26

16/I

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 6/81 Sal. D. 19 28
19/I. 28 № Liit.
RYHMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Salainen.

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 2/28.

Hallituskysymys Norjassa.

Aina siitä lähtien kun vaalitulos viime syksynä tuli tunnetuksi, on eri tahoilla Norjassa oltu selvillä siitä, että oikeistohallituksen Suurkäräjäin uudelleen kokoontuessa tulee jättää hallitusohjakset käsistään. Tämän katsotaan käyneen välttämättömäksi ei vain oikeiston viime syksynä kärsimän vaalitappion takia, mutta myöskin siitä syystä, että luottamus Lykken hallitukseen oikeiston omassakin leirissä on heikentynyt. Väitetään Lykken hallituksen epäonnistuneen koettaessaan luoda järjestystä valtion raha-asioissa ja supistaa valtion menoja, jota paitsi n.k. Hambron ryhmä oikeistossa viime talvena frisindede venstren tukemana koetti vastustaa Pohjoismaiden välitystuomiosopimusta tarkoittavan sopimuksen aikaansaamista, jonka Lykken hallitus kumminkin ajoi onnelliseen ratkaisuun.

Itseasiassa on Lykken hallituksen asema koko sen olemassaoloaikana ollut erittäin vaikea, sillä kun ei ole ollut ehdotonta kannatusta minkään puolueen taholta. Oikeiston vaalitappiota selitetään vastustajien taholla monella tavalla, mutta varsin yleinen on väite, että Lykken hallitus on epäitsenäisellä menettelyllään monessa tärkeässä asiassa saattanut ei vain itsensä vaan myös puolueensakin heikkoon asemaan.

Onko ja missä määrin näissä väitteissä perää, on tietenkin vaikea todeta, hallituksen mandaatti kun ei ole

vielä lopullisesti edes päättynyt. Viime päivinä on kumminkin Lykken hallitus yllättänyt vastustajiaan jättäessään uuden menosääntöehdotuksen Suurkäräjille, jossa, mikäli sanomalehtien mukaan, sen on onnistunut supistamaan valtion menoja n. 60 miljoonalla kruunulla.

Kun oikeistohallitus nyt kumminkin tämän viikon lopulla jättää erohakemuksensa, herää kysymys kuka joutuu uutta hallitusta muodostamaan. Tätä kysymystä on jo useita viikkoja pohdittu Norjan sanomalehdissä, vaan ovat lausunnot ja arvelut toistaiseksi olleet siksi vastakkaisia, ettei niistä voida vetää varmempaa johtopäätöstä. Niinpä ei Ulkoasiaindepartementissakaan ole voitu muodostaa asiassa selvempää käsitystä, jota paitsi pääministeri Lykken omat arvelutkin ovat vaihdelleet viikosta viikkoon.

Mikäli pääministeri viime viikon lopulla ilmoitti, odotetaan kuninkaan antavan hallituksen muodostamisen ensiksi talonpoikaisliiton johtajalle, valtioneuvos Johan Mellbyelle ja toivotaan hänen koettavan muodostaa kokoomushallitus siten, että hänen omasta puolueestaan otetaan 4 jäsentä ja muista porvarillisista puolueista 5. Tämän yrityksen onnistuminen on kumminkin varsin kyseenalaista, koska arvellaan puolueiden vastustavan sanotunlaisen kokoomuksen syntymistä ja Mellbye näin ollen olisi pakoitettu valitsemaan jäseniä hallitukseensa muista puolueista ammattiministereiksi. Myöskin pelätään, ettei varsinkaan venstrestä, joka vaalien jälkeen on ajanut työväenhallituksen aikaansaamista, olisi mahdollisuutta saada edes ammattiministereitä menemään kokoomushallitukseen. Aivan mahdottomana ei kumminkaan pidetä myöskin puhtaan agraarihallituksen syntymistä.

Mellbyen epäonnistuessa arvellaan kuninkaan antavan hallituksen muodostamisen entiselle pääministeri J. L. Mowinckelille, jonka sanotaan olevan intresseerattu venstrehallituksen muodostamisesta.

Työväenpuolueesta on yleensä se käsitys olemassa, ettei se puolueessa vallitsevien suurten riitaisuuksien takia tällä kertaa vielä aikone yrittää hallitukseen. Ääniä on kumminkin aivan viime päivinä ilmennyt sen keskuudessa, m.m. on puolueen johtaja Oskar Torp eräässä haastattelussa esittänyt ajatuksia, joista voidaan päättää, että n.k. "hallitus-sosialistien" ryhmä olisi kasvamaan päin.

Lähiaika tuonee mukanaan ratkaisun Norjassa niin suurella mielenkiinnolla odotettuun hallituskysymykseen.

Oslossa, tammikuun 16 päivänä 1928.

Ministeri: Oskar Torp

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C4.

ASIA:

Ministeri Eelforsin raportti no 3/28.

Oslo

28/I 1928.

3000—11—27. 3573

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 89.

28/I 28

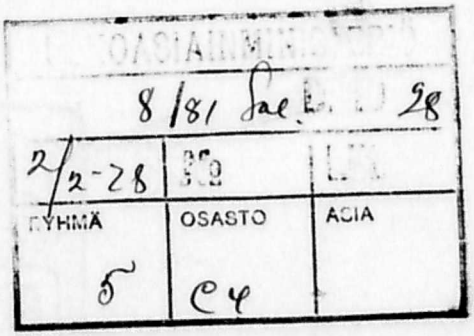

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 3/28, joka koskee

Hallituksen vaihdosta Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Stjerna.

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Helsinki.

Légation de Finlande

8/81 Sal. B 28
Salainen.
2/2·28
RYHMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 3/28.

Hallituksen vaihdos Norjassa.

Sen jälkeen, kun Lykken hallitus kuluvan kuun 20 päivänä jätti erohakemuksensa, on yleinen huomio maassa keskittynyt hallituspulaan, ja voidaan sanoa tämän tapahtuneen tavalla, jonka vertaista Norjassa ei ole nähty jälkeen unionitaistelujen 1905. Sisäpoliittinen asema maassa on nimittäin viime syksynä tapahtuneissa vaaleissa muuttunut työväen eduksi siksi paljon, että voimainmittely porvarillisten ja heidän välillä pakostakin oli kehittyvä entistä kiivaammaksi, ja tämä sitäkin suuremmalla syyllä, kun radikaalinen, Tranmæliläinen suunta on päässyt voitolle yhdistyneessä työväenpuolueessa.

Norjassa vallitsevan käytännön mukaan esittää eroava pääministeri kuninkaalle seuraajansa. Niinpä Lykke nyt erotessaan, ja koettaessaan myötävaikuttaa porvarillisen kokoomuksen aikaansaamiseksi, esitti seuraajakseen talonpoikaisliiton johtajan, ent. valtioneuvos Mellbyen, joka nauttii arvonantoa myös oikeiston ja vapaamielisen vasemmiston leirissä.

Neuvottelematta Suurkäräjien presidentin tahi puolueiden johtajien kanssa antoi kuningas Mellbyelle tehtäväksi tutkia, oliko olemassa edellytyksiä porvarillisen kokoomushallituksen muodostamiseksi. Tämä tehtävä oli pian suoritettu, Mellbye ilmoitti nimittäin kuninkaalle jo seuraavana päivänä epäonnistuneensa. Talonpoikaispuolue, oikeisto ja vapaamielinen vasemmisto olivat antaneet myönteisen vastauk-

sen, kun sitä vastoin venstre, Mowinckelin johdolla, kieltäytyi syystä, ettei puolue katsonut olevan syytä myötävaikuttaa hallituksen aikaansaamiseksi, "som vil gi indtryk av at repræsentere en samling av en bestemt del av folket mot en anden", kuten sanat kuuluvat vastauksessa.

./.

Kuningas neuvotteli tämän jälkeen Suurkäräjäin molempien presidenttien kera, jonka jälkeen Suurkäräjäin nykyinen varapresidentti Christopher Hornsrud sai tehtäväkseen tunnustella mahdollisuuksia työväenhallituksen aikaansaamiseksi.

Tällainen käänne asiassa oli ilmeisesti yllätys ei vain porvarillisille puolueille vaan myöskin työväelle itselleen, jonka puoluehallitus (Landstyret) kuluvan tammikuun 16 päivänä oli julistanut siksi radikaalisen ohjelman hallitukseen menemisen ehdoksi, ettei sitä voinut tulkita muuksi kuin kieltäytymiseksi tällä kertaa.

./.

Kaikesta päättäen tapahtui käännös hallitusasiassa kuninkaan omasta aloitteesta, seikka, joka on antanut aihetta julkiseenkin keskusteluun siitä, onko tapahtuma sopusoinnussa valtiosäännön määräysten ja parlamentaarisen käytännön kanssa.

Muutamien päivien valmistusten jälkeen Hornsrud esitti hallituslistansa kuninkaalle ja tapahtui uuden hallituksen nimitys kuluvan kuun 27 päivänä. Hallituksen kokoonpano on seuraava:

Tilanomistaja Christopher Hornsrud, pää- ja rahaasiainministeri
Professori Edvard Bull, ulkoasiainministeri
Opettaja C.F. Monsen, puolustusministeri
Koulunjohtaja Olav Steinnes, kirkkoministeri
Sihteeri Alfred Madsen, sosialiministeri
Varastotyömies Johan Nygaardsvold, maatalousministeri

Leipuri Ludvig Alvestad, kauppaministeri

Kork.oik.asiamajaja Cornelius Holmboe, oikeusministeri

Kultaseppä Magnus Nielsen, työministeri

Erikoista huomiota herättää uuden hallituksen kokoonpanossa se seikka, että radikaalinen suunta työväenpuolueessa, n.k. Tranmæliläiset, on siinä vallitsevana. Varsinaisia sosialidemokraatteja ei hallituksessa nimittäin ole muita kuin Magnus Nielsen ja A.L. Alvestad. Muista tiedetään, että he lukeutuvat radikaalisiin - Tranmæliläisiin, vaikkakin se käsitys on vallalla, ettei ainakaan Hornsrudin ja Holmboen taholta ole odotettavissa mitään yllätyksiä. Alfred Madsenin jäsenyys uudessa hallituksessa on porvarillisissa herättänyt jyrkkää paheksumista, Madsenin poliittinen esiintyminen kun aina on ollut erittäin hyökkäävää ja suvaitsematonta, ja varsinkin syystä, että hänen Venäjän lähetystössä vuosi sitten pitämä tunnettu poliittinen puheensa vielä on tuoreessa muistissa.

./.

./.

Kaikista epäluuloista ja hyökkäyksistä huolimatta on ilmeistä, että Hornsrud on onnistunut ympärilleen kokoomaan tarmokkaita, lahjakkaita ja puoluetaktiikkaan ja elämään perehtyneitä henkilöitä. Tästä johtuukin, että ennustetaan taistelun vallasta työväem ja porvarillisten välillä muodostuvan lähitulevaisuudessa entistä ankarammaksi.

Oslossa, tammikuun 28 päivänä 1928.

Ministeri: Otto Elfving

Arbeiderbladet.

16-1-28

Partiet og den politiske si

Landsstyret peker på de krav som nu er de mest påtrengend
legger centralstyret og stortingsgruppen å fremme forslag t
En enstemmig uttalelse om stillingen til regjering

Alfred Madsen valgt til formann for gruppen, Hornsrud til næstformann og Nygå

Madsen.

Det norske arbeiderpartis landsstyre fortsatte sine forhandlinger lørdag eftermiddag. Igår blev det holdt fellesmøte sammen med den nyvalgte stortingsgruppe. Landsstyremøtet blev derpå avsluttet igår kveld kl. ½8.

I møtet lørdag gav partisekretæren, Dyrendahl, som nevnt en muntlig beretning for virksomheten i 1927, hvorefter regnskapene og budgett for 1928 blev referert. Landsstyret gikk derefter over til å behandle visse avisspørsmål, og godkjente et par presseorganer.

Ordningen av avisspørsmålene for Østfold.

I spørsmålet om avisene i Østfold vedtok landsstyret følgende beslutning:

«Smålenenes Sosialdemokrat» og «Østfold Arbeiderblad» opretthol-des begge som partiaviser, «Smålenenes Sosialdemokrat» som organ for Fredrikstad og omegn, «Østfold Arbeiderblad» som organ for Sarpsborg og omegn, foreløbig som organ for Fredrikshalddistriktene.

I henhold hertil og under henvisning til samlingskongressens beslutning om at «det tillates bare en godkjent partiavis på samme sted», må «Smålenenes Sosialdemokrat» ophøre med sitt kontor i Sarpsborg og Fredrikshald, og «Østfold Arbeiderblad» med sitt kontor i Fredrikstad. Det forutsettes at avviklingen skjer innen 1. juli 1928. Skulde beslutningen ikke bli efterkommet av de to aviser, kan de eller den ikke fortsatt bli godkjent som partiaviser.

Foreningenes optagelse i partiet.

Foranlediget ved en henvendelse fra Stavanger om hvilke foreninger som kan optas i partiet, besluttet landsstyret:

Foreninger som ifølge partiets lover § 2 kan optas i partiet er: politiske foreninger, fagforeninger, politiske grupper innen fagforeningene som ikke står tilsluttet partiet og ungdomslag, dessuten inntil videre kvinneforeninger på det grunnlag som besluttet av samlingskongressen.

Avholdsforeninger, studenterforeninger og lignende foreninger med særopgaver kan ikke optas i partiet. Partimedlemmer ved universitet, høiskoler og gymnasier tilpliktes å danne arbeidsgrupper som har som opgave å arbeide for partiets interesser ved disse institusjoner.

Sammenslutningen av justisfondene.

Det besluttedes å sammenslutte partiets justisfond med det fond som landsorganisasjonen har opprettet i samme øiemed, og å organisere dette som «Arbeidernes justisfond» ved en komite sammensatt av 3 re-

Landsstyrets beslutning.

Landsstyret pålegger centralstyret og stortingsgruppen snarest mulig i stortingssesjonen å fremme konkrete forslag i følgende saker som er de mest påtrengende aktuelle i den nuværende situasjon:

1. **Ophevelse av tukthuslovene.**
2. **Avvebning.**
3. **Gjeldsnedsettelse for småkårsfolk og kommuner.**
4. **Avhjelp av arbeidsledigheten.**
5. **Fremme av jordloven, nydyrking og bureising.**
6. **Gjeninnførelse av kornmonopolet og ophevelse av korntrygden.**
7. **Priskontroll for fiskernes driftsmidler og kontroll over eksporten av fiskeriprodukter**

— alt i overensstemmelse med partiets program og tidligere optrukne retningslinjer.

Overfor spørsmålet om en arbeiderregjering uttaler landsstyret, at partiet ikke tilstreber regjeringsmakten uten å ha stortingsflertall, og at det i den nuværende situasjon kun kan påta sig regjeringsansvaret, hvis man derved kan sikre gjennemførelsen av nærliggende viktige krav.

Bergersen.

Nygaardsvold.

situasjon.

engende aktuelle, og på-
rslag til deres løsning.
gjeringsspørsmålet.
og Nygårdsvold til sekretær.

est mulig
om er de

trygden.
eksporten

e optrukne

stvret, at
tall, og at
varet, hvis
krav.

studenter-
foreninger
optas i
ved uni-
nasier til-
pper som
for par-
institusjo-

justis-

menslutte
det fond
har opret-
organisere
ustisfond»
t av 3 re-

Hornsrud.

presentanter for landsorganisasjonen og 2 fra partiet.

Dermed avsluttedes landsstyremøtet lørdag ved 6-tiden.

Fellesmøtet med stortingsgruppen.

Gruppens konstituering. — Den politiske situasjon drøftes.

I *fellesmøtet*, som blev holdt i arbeidersamfundets store sal, var samtlige medlemmer av stortingsgruppen og landsstyret til stede. Efter foretatt oprop gikk man straks til konstituering av gruppen.

Som gruppens formann blev enstemmig valgt *Alfred Madsen*, næstformann *Chr. Hornsrud*, sekretær *Johan Nygaardsvold*, og som øvrige medlemmer av gruppestyret *Magnus Nilssen*, *Sverre Støstad*, *Johs. Bergersen*, *Kr. Tønder*, *Olav Sæter* og *Anton Alvestad*, — likeledes enstemmig.

Det tidligere gruppestyre bestod av 9 medlemmer. Det gamle styre blev gjenvalgt i sin helhet, med Magnus Nilssen og Sæter som nye.

Varamann blev *Olav Steinnes*, *B. Olsen-Hagen*, *Meyer Foshaug*, *Nils Hjelmtveit* og *Andr. Moan*.

Deretter blev foretatt nominasjon av partiets kandidater ved presidentvalgene — *Hornsrud* i stortinget, *Bergersen* i odelstinget og *Nygaardsvold* i lagtinget. Også for disse er det gjenvalg.

Som sekretærer besluttet gruppen å stemme på *Tønder* i stortinget og *Hjelmtveit* og *Anton Jenssen* i avdelingene. Også disse valg var enstemmige.

Derefter innledet partiets formann, *Oscar Torp*, om den politiske situasjon. Han fremla i forbindelse med sitt foredrag det *forslag* som vi gjengir ovenfor, og som dannet grunnlaget for behandlingen av spørsmålet.

I ordskiftet deltok *Bull*, *Madsen*, *Hornsrud*, *Nygaardsvold*, *Magnus Nilssen*, *Tranmæl*, *Støstad*, *Oksvik*, *Bergersen*, *Magnus Johansen*, *Øisang*, *Trygve Lie*, *Eugen Johansen* og innlederen.

Fellesmøtet, som varte fra kl. 10 til 4 eftermiddag med en kort middagspause, vedtok som resultat av drøftelsene å oversende det fremlagte forslag til landsstyret. Beslutningen var enstemmig.

I det fortsatte møte av landsstyret blev forslaget likeledes enstemmig vedtatt.

Videre forelå for landsstyret en lengere utredning, utarbeidet av en nedsatt komite, angående *gjeldsspørsmålet* og den økonomiske politikk. Utredningen, som er av stor interesse, vil bli bearbeidet videre av centralstyret.

I anledning av *tukthuslovene* og *arbeidsløsheten* forelå motiverte forslag fra centralstyret. De blev begge oversendt stortingsgruppen.

Morgenbladet.
23-1-28.

Samlingsforsøket strandet udelukkende paa venstre avvisning.

Bondepartiet ønsket enstemmig en flertalsregjering med udelukkende finansielt program, loyalt overfor stortingets beslutning i valutaspørsmaalet.

Skriftvekselen mellem de borgerlige partigrupper.

— Stortingets præsidenter er idag kaldt til Kongen.

Stortingspræsident Hambro og vicepræsident Hornsrud har faat anmodning om at komme til H. M. Kongen samtidig. Da hr. Hornsrud igaar var i Drammen vil de to præsidenter først i formiddag kunne begi sig til slottet.

Statsraad Mellbye hadde lørdag eftermiddag foretræde for Kongen og meddelte at hans forsøk paa at faa dannet en national samlingsregjering ikke hadde ført til noget resultat.

Bondepartiets forslag.

Den skrivelse som hr. Mellbye tilstillet formændene for høires, frisindede venstres og venstres stortingsgruppe, lød slik:

H. M. Kongen har idag git mig i opdrag ved henvendelse til de andre borgerlige partier at bringe paa det rene om der er muligheter for en samling. Under henvisning hertil og til det forhold at høstens stortingsvalg ikke har git noget enkelt parti parlamentarisk flertal, skal jeg tillate mig med enstemmig tilslutning av bondepartiets stortingsgruppe at rette en indtrængende opfordring til stortingets venstre, høire og frisindede venstre som de partier der som vort vil bygge samfundsutviklingen paa det bestaaendes grund, om at medvirke til dannelsen av en national samlingsregjering.

Vort land gjennemgaar en økonomisk krise, der fører med sig vanskeligheter som haardt mens opgaver som ikke griper ind paa dette omraade, og hvorom der hersker uenighet inden regjeringspartierne, utsættes til landet paany kan taale de almindelige politiske brytninger. Saadanne spørsmaal kan jo forøvrig ogsaa gjøres til gjenstand for nærmere mundtlige forhandlinger, hvis partierne er enige i hovedsaken: dannelse av en samlingsregjering til landets finansielle gjenreisning.

Jeg vil være taknemlig for at motta Deres ærede svar saa snart som mulig.

Oslo, 20de januar 1928.

Ærbødigst

Johan E. Mellbye.

Høires svar.

Paa denne skrivelse har hr. Mellbye mottat følgende svar:

Hr. statsraad Johan E. Mellbye.

Deres skrivelse til mig av 20de ds. er forelagt for høires gruppe.

Under henvisning til vor gruppes henvendelse til Dem av 1ste marts 1926 og undertegnedes skrivelse av 19de mai og 16de juni 1927 angaaende ønskeligheten av en borgerlig samling har jeg den ære at meddele at høire fremdeles har den opfatning som partiet har gjort gjældende helt siden 1919: At under de givne parlamentariske forhold vil det for landet tjenligste være en borgerlig regjering som kan bygge paa et effektivt flertal i stortinget.

Høires gruppe som gjennem en række av aar har arbeidet for den samling hr. statsraadens

stortingsmænd tillate mig at meddele at vi deler de anskuelser som De og bondepartiet gjør Dem til talsmand for. Vi mener, som vi ogsaa har hat anledning til at uttale i vor henvendelse til stortingets borgerlige partier, at stillingen kræver dannelsen av en borgerlig samlingsregjering. Vi mener ogsaa at de borgerlige partier som i hovedsaken i sine programer har indtat det samme standpunkt med hensyn til landets økonomiske gjenreisning, nu pligter at la partipolitiske særinteresser hvile — i forstaaelsen av at opgaverne kun kan løses ved et uegennyttig og loyalt samarbeide. Vort parti anser det for en hovedopgave at medvirke til at dette samarbeide kan komme istand.

Vi tillater os tilslut at bemerke at vi har opfattet Deres uttalelse om valutapolitiken derhen at den nye regjering, likegyldig hvilket standpunkt dens medlemmer tidligere maatte ha indtat, nu, efterat kronen praktisk talt har naadd pari, maa betragte det som sin opgave at medvirke til at pariteten kan opretholdes.

Oslo, 21de januar 1928.

Ærbødigst

Rolf Thommessen.

Venstres svar.

Til bondepartiets parlamentariske fører, hr. stortingsmand Johan E. Mellbye.

Deres ærede skrivelse av 20de januar er idag mottat og fore-

tillate mig med enstemmig tilslutning av bondepartiets stortingsgruppe at rette en indtrængende opfordring til stortingets venstre, høire og frisindede venstre som de partier der som vort vil bygge samfundsutviklingen paa det bestaaendes grund, om at medvirke til dannelsen av en national samlingsregjering.

Vort land gjennemgaar en økonomisk krise, der fører med sig vanskeligheter som haardt rammer vore fundamentale næringer, kommuner og fylker.

Under disse forhold maa en saadan regjerings hovedopgave bli et fortsat maalbevisst arbeide for gjenreisningen av landets økonomi og styrkelse av dets produktions- og arbeidsliv, idet man loyalt tar hensyn til stortingets beslutning i valutaspørsmaalet.

For at naa dette maal maa for det første statens og kommunernes finanser styrkes, budgetterne yderligere nedskjæres og foretages saa store besparelser i de offentlige utgifter at skattetrykket og gjældsbyrden kan lettes. Som led i denne opgave maa arbeidsfreden i landet søkes sikret.

Forutsætningen maa være at regjeringen med de parlamentariske partiers støtte i den dertil nødvendige periode koncentrerer sit arbeide om disse opgaver,

ten av en borgerlig samling har jeg den ære at meddele at høire fremdeles har den opfatning som partiet har gjort gjældende helt siden 1919: At under de givne parlamentariske forhold vil det for landet tjenligste være en borgerlig regjering som kan bygge paa et effektivt flertal i stortinget.

Høires gruppe som gjennem en række av aar har arbeidet for den samling hr. statsraadens skrivelse peker paa, er derfor villig til at yde sin medvirkning til dannelsen av en samlingsregjering, og kan alene uttale sit haab om at det nu maa lykkes at gjennemføre det forsøk hr. Halvorsen og hr. Lykke gjorde. Forholdene i landet og partistillingen i stortinget gjør det efter høiregruppens syn mere nødvendig end nogensinde at et samlingsarbeide blir optat.

Oslo, 21de januar 1928.

Deres ærbødige

C .J. Hambro.

Frisindede Venstres svar.

Til

bondepartiets parlamentariske fører, hr. statsraad Johan E. Mellbye.

Som svar paa Deres skrivelse av 20de januar 1928 skal jeg paa vegne av det frisindede venstres

holdes.

Oslo, 21de januar 1928.

Ærbødigst

Rolf Thommessen.

Venstres svar.

Til

bondepartiets parlamentariske fører, hr. stortingsmand Johan E. Mellbye.

Deres ærede skrivelse av 20de januar er idag mottat og forelagt venstres stortingsgruppe.

Paa dennes vegne tillater jeg mig herved at avgi følgende svar:

Venstre er av den opfatning at landets interesser ikke gavnes eller fremmes ved dannelse av en regjering som vil gi indtryk av at repræsentere en samling av en bestemt del av folket mot en anden.

Venstre som med glæde konstaterer skrivelsens uttalelse om valutaspørsmaalet, føler sig overbevist om, at arbeidet «for gjenreisning av landets økonomi og styrkelse av dets produktions- og arbeidsliv» bedst vil kunne fremmes i samarbeide mellem alle gode kræfter i storting og folk under ledelse av en politisk ensartet regjering. Ved sin sammensætning vil en slik regjering by ganske andre betingelser for indre styrke og ledende muligheter end en saakaldt «national samlingregjering». En saadan maa forutsættes stadig at bli

vor økonomi og vort næringsliv vilde visselig bli hilset med tilfredshet av flertallet av det norske folk. Jeg vet at jeg har mit parti og mit centralstyre bak mig, naar jeg retter en indtrængende appel til Dem, hr. statsraad, om at yde Deres indflydelsesrike medvirken til at faa istandbragt et saadant samarbeide.

Da det vil være av vigtighet for valgforberedelserne at faa en snarlig ordning, haaber jeg snarest at bli gjort bekjendt med Deres synsmaater.

Deres ærbødige

C. J. Hambro.

*

Efterat denne og en senere skrivelse av 31te mai var blit behandlet i bondepartiets arbeidsutvalg, svarte hr. Mellbye i skrivelse av 15de juni, at man ikke fandt at kunne indgaa i et saadant valgsamarbeide, fordi linjerne for orgnisationsarbeidet allerede var optrukket og arbeidet i fuld gang, og fordi det altid hadde været bondepartiets opfatning, at hvis et samarbeide skulde etableres, maatte det ogsaa omfatte venstre.

Efter mottagelsen av dette svar fulgte følgende skrivelse:

Hr. statsraad Mellbye.

Med levende beklagelse erfarer jeg av Deres skrivelse av igaar, at bondepartiet ikke finder at kunne indgaa i et valgsamarbeide med høire og frisindede venstre.

Jeg forstaar vel at der kan være taktiske og praktiske vanskeligheter ved at indlede et valgsamarbeide, men det er høires ledelse umulig at forstaa, at de organisationsmæssige hindringer herfor kan være i nogen henseende uoverstigelige.

Som vi ser stillingen maa vi for det hele lands skyld, for fremtidens skyld, ønske og ville et samarbeide, som byr den eneste sikkerhet for at landet ikke i disse vanskelige tider kastes ut i eventyr, hvis utfald ingen kan forutsi.

Det synes ogsaa idag at maatte være klart for enhver, hvor de store skillelinjer gaar i vor politik, og hvis ikke det store borgerlige flertal som ønsker at gjøre front mot kommunismen formaar at samle sig om denne realitet, baader det litet godt for de kommende aar, og ansvaret vil efter mit skjøn — og jeg er sikker paa at De, hr. statsraad, deler denne opfatning — falde tungt paa dem, som her ikke ser det store forenende for det lille skillende. Og jeg vil be Dem om at fremholde for Deres landsmøte dette og forsøke om det ikke skulde være mulig at vinde gehør for denne opfatning.

Oslo den 16de juni 1927.

Deres ærbødige

C. J. Hambro.

*

Vi henviser forøvrig til redaktionsartikelen i dagens numer.

Arbeiderregjeringen vil bli u

Centralstyret har utpekt Chr. Hornsrud so som skal danne den første arbeiderre

Hornsrud har derefter fått i offisielt opdrag å danne re Edv. Bull blir utenriksminister i den første arbeiderr

Arbeiderpartiets centralstyre besluttet på sitt møte igår kveld å utpeke stortingspresident *Chr. Hornsrud* som den mann som skal danne den første arbeiderregjering i Norge med *Edv. Bull* som utenriksminister.

Denne beslutning blev meddelt kongen i formiddag, hvorefter *Hornsrud* blev anmodet om å innfinne sig til en konferanse på slottet kl. 11. Denne konferanse varte i ca. 15 minutter.

Kongen gav Hornsrud i opdrag å danne regjering, og Hornsrud påtok sig hvervet. Han uttalte at han straks vilde gå igang med de nødvendige forberedelser og konferanser med hensyn til ministeriets sammensetning.

En av «Arbeiderbladet»s medarbeidere vekslet etpar ord med den nye statsminister da han kom ut fra slottet.

Chr. Hornsrud uttalte at man ikke hadde villet drøfte personspørsmålet før det offisielle opdrag var gitt, men han antok at listen over ministeriets sammensetning vilde bli ferdig i løpet av morgendagen.

— Man kan altså gå ut fra at utnevnelsen av den nye regjering vil finne sted fredag?

— Ja, jeg går ut fra det.

Hornsrud begav sig derpå tilbake til stortinget, hvor han blev bestormet av journalister, av representanter og partifeller som ønsket å gratulere den første norske statsminister som er utgått fra arbeiderpartiet.

Ministerkrisen har denne gang vært omfattet med en interesse som aldri før.

De borgerlige partiers statsrådsemner hadde ikke ventet denne utgang, og skuffelsen stod tydelig skrevet i deres ansikter idag. De hadde gjort sig fortrolig med den tanke at arbeiderpartiet skulde stilles i skyggen, til tross for partiets utvilsomme rett til å komme i forgrunnen; men nu må disse borgerrepresentanter — selv om

Chr. Hornsrud.

i åttiårenes politiske kamper hadde han nemlig deltatt aktivt, og den gang selvfølgelig på venstres side. Venstre stod jo ennu da som et radikalt parti, med støtte i den arbeidende befolkning på landet. Men da venstre hadde seiret og han så hvordan dette parti svek sine løfter og blev konservativt, tok han straks avstand.

Hornsrud foranlediget så dannelsen av Buskerud amts arbeiderforening, hvis leder han blev i de følgende år, både direkte og indirekte for den rivende utvikling partiet fikk, ikke minst på landsbygden.

Alle kjenner det betydelige og utrettelige arbeid Hornsrud har viet til propagandaen for partiets jord- og skattepolitikk, og utallige er de brosjyrer han har skrevet om disse spørsmål. For ham har agitasjonen, *oplysnings*arbeidet, og realpolitikken gått hånd i hånd. Han har både vært rothuggeren og vist sig å ha det praktiske grep på tingene. Den innsats han på

Edv.

Av offentlige tillitshverv han har hatt, nevner vi at han var medlem av statens provianteringskommisjon, av husmannslovkommisjonen av 1917, skattekomiteen (aktiebeskatningen) av 1919, av spesialkomiteen for den ekstraordinære formuesskatt og av valutakommisjonen. Han er dessuten medlem av Hypotekbankens direksjon og av appellnevnden for den ekstraordinære formuesskatt.

I partigruppens ledelse har Hornsrud til stadighet tatt del.

rådsemner hadde ikke ventet denne utgang, og skuffelsen stod tydelig skrevet i deres ansikter idag. De hadde gjort sig fortrolig med den tanke at arbeiderpartiet skulde stilles i skyggen, til tross for partiets utvilsomme rett til å komme i forgrunnen; men nu må disse borgerrepresentanter — selv om det skjer med forbitrelse — erkjenne, at arbeiderpartiet er blitt en betydningsfull faktor i norsk samfundspolitikk — en maktfaktor som man må regne med.

•

Ministerlisten vil som nevnt foreligge imorgen. Før den tid kan intet meddeles om den nye regjerings sammensetning. De forlydender borgerpressen bringer er bare løse gjetninger.

•

Christoffer Hornsrud, den nye statsminister, er født i 1859. Av stortinget blev han første gang medlem i 1913, valgt fra Ringerike krets. Han har siden vært gjenvalgt ved hvert valg og møter i denne periode som 1. representant for arbeiderpartiet i fylket.

Hornsrud kom tidlig med i partiarbeidet og var med og stiftet Modum arbeiderparti før hundreårsskiftet. Han var da et kjent navn overalt i Buskerud. Allerede et radikalt parti, med støtte i den arbeidende befolkning på landet. Men da venstre hadde seiret og han så hvordan dette parti svek sine løfter og blev konservativt, tok han straks avstand.

Hornsrud foranlediget så dannelsen av Buskerud amts arbeiderforening, hvis leder han blev i de følgende år, både direkte og indirekte. Man vil huske den kamp som blev ført innen arbeiderforeningene for å formå dem til å stille egne krav overfor venstre. Denne utvikling måtte nødvendigvis føre til et avgjort brudd med de borgerlige synsmåter. Og dermed modnedes sinnene for det nye. I 1897 stod så Hornsrud sammen med ti andre som stemte på egen liste ved stortingsvalget. Disse ti blev spiren til Modum arbeiderparti. Senere sluttet hele amtsorganisasjonen sig til Det norske arbeiderparti, og da *enstemmig.*

I årene efter hundreårsskiftet flyttet Hornsrud inn til hovedstaden, og han kastet sig her med hele sin arbeidslyst og energi inn i partiets arbeid. En tid var han medlem av Kristiania bystyre og skolestyret. I 1903 blev han av landsmøtet valgt til partiets ordfører(formann), og stod i den stilling til 1906. Han fikk i disse brytningens år i norsk politikk bruk for sine sjeldne rike evner og den klare dømmekraft, som alltid har preget hans ferd, som partimann og senere også som tingmann. I disse år blev grunnlaget utrettelige arbeid Hornsrud har viet til propagandaen for partiets jord- og skattepolitikk, og utallige er de brosjyrer han har skrevet om disse spørsmål. For ham har agitasjonen, *oplysnings*arbeidet, og realpolitikken gått hånd i hånd. Han har både vært rothuggeren og vist sig å ha det praktiske grep på tingene. Den innsats han på dette område har levert, har vært grunnleggende for utformningen av partiets retningslinjer og også for dets prinsipielle holdning.

Som mangeårig bidragsyder til partipressen — vi nevner «Fremtiden» og den gamle «Social-Demokraten» — formådde Hornsrud å skaffe sig en utstrakt lesekrets, og få har gjennem sin penn hatt et større publikum enn han. Fra de seneste år husker vi hans utmerkede redigering av «Arbeiderbonden».

Som tingmann kom Hornsrud først inn i landbrukskomiteen, senere i finanskomiteen, og han har siden vært partiets selvskrevne ordfører i de finansielle spørsmål og skattespørsmålene. Det krevende arbeid med disse saker — under krisetiden som senere — skulde synes nok til å opta sin mann helt ut. Men Hornsrud har en uopslitelig arbeidskraft, og han spærer sig aldri. Derfor har han rukket alt og vært aktivt med på de forskjellige felter. Han forbinder ***allsidighet*** med en rask orienteringsevne og klar tenkning. Og han har alltid vdet solid arbeid.

misjonen av 1914, [illegible] (aktiebeskatningen) av 1919, av spesialkomiteen for den ekstraordinære formuesskatt og av valutakommisjonen. Han er dessuten medlem av Hypotekbankens direksjon og av appellnevnden for den ekstraordinære formuesskatt.

I partigruppens ledelse har Hornsrud til stadighet tatt del. Efter splittelsen i 1921 blev han valgt til formann for Det norske arbeiderpartis stortingsgruppe. For tiden er han gruppens næstformann. Ved konstituering av det nye storting blev han som bekjent medlem av presidentskapet. Denne plass blir nu ledig ved hans inntreden i regjeringen.

Tross han allerede tilhører rekken av partiets veteraner, står Hornsrud med hele sin arbeidslyst og idealitet fremdeles midt oppe i dagens kamp, og det var ingen tilfeldighet at den første norske arbeiderregjering kom til å bære hans navn. Han representerer partiets tradisjoner i en sjelden grad, og hans høieste ønske idag vil være at han ikke bare kan opleve, men også bidra til det endelige gjennembrudd.

•

Chr. Hornsrud.

Hr. redaktør!

Efter anmodning følger noen inntrykk i anledning regjeringsdannelsen, forsåvidt angår Det norske arbeiderparti.

Det norske arbeiderparti ble

Arbeiderbladet.
25-1-28.

n vil bli utnevnt fredag

Chr. Hornsrud som den mann ørste arbeiderregjering.

ffisielt opdrag å danne regjeringen. er i den første arbeiderregjering.

Edv. Bull.

Av offentlige tillitshverv han har hatt, nevner vi at han var medlem av statens provianteringskommisjon, av husmannslovkommisjonen av 1917, skattekomiteen (aktiebeskatningen) av 1919, av spesialkomiteen for den ekstraordinære formuesskatt og av valutakommisjonen. Han er dessuten medlem av Hypotekbankens direksjon og av appellnevnden for den ekstraordinære formuesskatt.

stiftet i Arendal i 1887. Tidligere hadde vi Den sosialdemokratiske forening fra 1885 i Oslo, og Sosialistisk arbeiderforening i Bergen samme år. Men Det norske arbeiderparti blev allikevel stiftet med et radikalt program. Stemmeretten, som da var innskrenket, blev dog et hovedprogram for partiet, og i 1891 blev det sosialdemokratiske program vedtatt, og fra nu av

hvorledes vi vilde stille oss til et venstreministerium, blev det svart at så lenge regjeringen arbeidet i frisinnet retning og fremfor alt ikke kom med proposisjoner som kunde være i strid med arbeiderinteressene, vilde vi sannsynligvis støtte den, men skjedde det siste, måtte regjeringen være beredt på at enhver støtte fra vår side bortfalt. Eriksen hadde gjort sig håp om å komme med i regjeringen, idet Arctander på regjeringens vegne hadde meddelt i Norges storting, at man hadde rådet kongen til å henvende sig til venstre og sosialdemokratene om å danne regjering.

Nu er altså det givne øieblikk inne at partiet danner regjeringen. Og spørsmålet er bare at man finner de beste menn til de forskjellige statsrådsstillinger. Når ministerchefen blir *Hornsrud*, synes det for mig å være et godt valg. Hornsrud var fra 1903 til 1906 ordfører i partiet. Det var en vanskelig opgave den gang å være ordfører i Det norske arbeiderparti, spesielt i 1905 da uavhengighetserklæringen fra Sverige blev aktuell. Kringen var redaktør av bladet, men Hornsrud måtte under den tid også ha arbeidet og ansvaret for avisen i noen tid. Hornsrud var arbeidsdyktig og klarte tingene tilfredsstillende, skjønt det var forbundet med mange vanskeligheter. Han har også vært en fremtredende arbeider i Norges storting på partiets vegne, og uten forkleinelse for de øvrige representanter er det min tro at Hornsrud i stortinget har utført et arbeid som nu vil komme godt med som grunnlag for regjeringens arbeid. Jeg ønsker ham til lykke med det opdrag han nu har fått av partiet og kongen. Han og dermed den norske regjering vil støte på mange vanskeligheter under dette sitt arbeid, men de vil jo sitte der i regjeringen som uttrykk for Det norske arbeiderpartis grunnsyn og Det norske arbeiderpartis nuværende program, og i bevisstheten derom vil opgaven lettere kunne fremmes.

Den nu opnevnte norske regjering vil også vite at den sitter med opdrag fra massen av det norske folk. Og det vil gi den styrke og mot til på den rette måte å fremme de saker som vil ha betydning

rådsemner hadde ikke ventet denne utgang, og skuffelsen stod tydelig skrevet i deres ansikter idag. De hadde gjort sig fortrolig med den tanke at arbeiderpartiet skulde stilles i skyggen, til tross for partiets utvilsomme rett til å komme i forgrunnen; men nu må disse borgerrepresentanter — selv om det skjer med forbitrelse — erkjenne, at arbeiderpartiet er blitt en betydningsfull faktor i norsk samfundspolitikk — en maktfaktor som man må regne med.

•

Ministerlisten vil som nevnt foreligge imorgen. Før den tid kan intet meddeles om den nye regjerings sammensetning. De forlydender borgerpressen bringer er bare løse gjetninger.

•

Christoffer Hornsrud, den nye statsminister, er født i 1859. Av stortinget blev han første gang medlem i 1913, valgt fra Ringerike krets. Han har siden vært gjenvalgt ved hvert valg og møter i denne periode som 1. representant for arbeiderpartiet i fylket.

Hornsrud kom tidlig med i partiarbeidet og var med og stiftet Modum arbeiderparti før hundreårsskiftet. Han var da et kjent navn overalt i Buskerud. Allerede et radikalt parti, med støtte i den arbeidende befolkning på landet. Men da venstre hadde seiret og han så hvordan dette parti svek sine løfter og blev konservativt, tok han straks avstand.

Hornsrud foranlediget så dannelsen av Buskerud amts arbeiderforening, hvis leder han blev i de følgende år, både direkte og indirekte. Man vil huske den kamp som blev ført innen arbeiderforeningene for å formå dem til å stille egne krav overfor venstre. Denne utvikling måtte nødvendigvis føre til et avgjort brudd med de borgerlige synsmåter. Og dermed modnedes sinnene for det nye. I 1897 stod så Hornsrud sammen med ti andre som stemte på egen liste ved stortingsvalget. Disse ti blev spiren til Modum arbeiderparti. Senere sluttet hele amtsorganisasjonen sig til Det norske arbeiderparti, og da *enstemmig*.

I årene efter hundreårsskiftet flyttet Hornsrud inn til hovedstaden, og han kastet sig her med hele sin arbeidslyst og energi inn i partiets arbeid. En tid var han medlem av Kristiania bystyre og skolestyret. I 1903 blev han av landsmøtet valgt til partiets ordfører(formann), og stod i den stilling til 1906. Han fikk i disse brytningens år i norsk politikk bruk for sine sjeldne rike evner og den klare dømmekraft, som alltid har preget hans ferd, som partimann og senere også som tingmann. I disse år blev grunnlaget utrettelige arbeid Hornsrud har viet til propagandaen for partiets jord- og skattepolitikk, og utallige er de brosjyrer han har skrevet om disse spørsmål. For ham har agitasjonen, *oplysnings*arbeidet, og realpolitikken gått hånd i hånd. Han har både vært rothuggeren og vist sig å ha det praktiske grep på tingene. Den innsats han på dette område har levert, har vært grunnleggende for utformningen av partiets retningslinjer og også for dets prinsipielle holdning.

Som mangeårig bidragsyder til partipressen — vi nevner «Fremtiden» og den gamle «Social-Demokraten» — formådde Hornsrud å skaffe sig en utstrakt lesekrets, og få har gjennem sin penn hatt et større publikum enn han. Fra de seneste år husker vi hans utmerkede redigering av «Arbeiderbonden».

Som tingmann kom Hornsrud først inn i landbrukskomiteen, senere i finanskomiteen, og han har siden vært partiets selvskrevne ordfører i de finansielle spørsmål og skattespørsmålene. Det krevende arbeid med disse saker — under krisetiden som senere — skulde synes nok til å opta sin mann helt ut. Men Hornsrud har en uopslitelig arbeidskraft, og han spører sig aldri. Derfor har han rukket alt og vært aktivt med på de forskjellige felter. Han forbinder *allsidighet* med en rask orienteringsevne og klar tenkning. Og han har alltid vdet solid arbeid.

Edv. Bull.

Av offentlige tillitshverv han har hatt, nevner vi at han var medlem av statens provianteringskommisjon, av husmannslovkommisjonen av 1917, skattekomiteen (aktiebeskatningen) av 1919, av spesialkomiteen for den ekstraordinære formuesskatt og av valutakommisjonen. Han er dessuten medlem av Hypotekbankens direksjon og av appellnevnden for den ekstraordinære formuesskatt.

I partigruppens ledelse har Hornsrud til stadighet tatt del. Efter splittelsen i 1921 blev han valgt til formann for Det norske arbeiderpartis stortingsgruppe. For tiden er han gruppens næstformann. Ved konstituering av det nye storting blev han som bekjent medlem av presidentskapet. Denne plass blir nu ledig ved hans inntreden i regjeringen.

Tross han allerede tilhører rekken av partiets veteraner, står Hornsrud med hele sin arbeidslyst og idealitet fremdeles midt oppe i dagens kamp, og det var ingen tilfeldighet at den første norske arbeiderregjering kom til å bære hans navn. Han representerer partiets tradisjoner i en sjelden grad, og hans høieste ønske idag vil være at han ikke bare kan opleve, men også bidra til det endelige gjennembrudd.

•

Chr. Hornsrud.

Hr. redaktør!

Efter anmodning følger noen inntrykk i anledning regjeringsdannelsen, forsåvidt angår Det norske arbeiderparti.

Det norske arbeiderparti blev stiftet i Arendal i 1887. Tidligere hadde vi Den sosialdemokratiske forening fra 1885 i Oslo, og Sosialistisk arbeiderforening i Bergen samme år. Men Det norske arbeiderparti blev allikevel stiftet med et radikalt program. Stemmeretten, som da var innskrenket, blev dog et hovedprogram for partiet, og i 1891 blev det sosialdemokratiske program vedtatt, og fra nu av arbeidet partiet utelukkende med det mål for øie å kunne erobre makten i samfundet. I 1901 endret partiet sitt program til det mer sosialistiske. Først i 1903 fikk arbeiderpartiet de 4 første representanter inn i tinget nordfra. Men i 1906 vokste representantantallet til 10. Siden har det vært agitert for det samme mål som tidligere, nemlig å nå frem til makten i samfundet. En majoritet efter det nuværende antall representanter i stortinget har man jo ennu ikke nådd frem til, men Det norske arbeiderparti har dog de fleste representanter i tinget. Allerede i 1908, da det var regjeringsskifte og venstres fører henvendte sig til gruppen med forespørsel om den ikke ønsket en eller to representanter i regjeringen, da venstre ikke hadde majoritet uten ved hjelp av den lille gruppe sosialdemokrater, blev det svart både fra min og Buens side at det hadde vi ingen interesse av. Straks efter henvendte Castberg sig — idet han skulde være justisminister i venstres ministerium — til Buen og mig med samme spørsmål som føreren for venstrepartiet, hvortil det atter blev svart nei. Men da så Castberg spurte

skeligheter under dette sitt arbeid, men de vil jo sitte der i regjeringen som uttrykk for Det norske arbeiderpartis grunnsyn og Det norske arbeiderpartis nuværende program, og i bevisstheten derom vil opgaven lettere kunne fremmes.

Den nu opnevnte norske regjering vil også vite at den sitter med opdrag fra massen av det norske folk. Og det vil gi den styrke og mot til på den rette måte å fremme de saker som vil ha betydning for hele det norske arbeidende folk.

Det er for mig en glede, idet jeg var med å reise bevegelsen i landet for Det norske arbeiderparti, å vite at idag er denne bevegelse nådd frem til det første virkelige gjennembrudd, og at dermed såfremt partiets linje holdes, partiet ikke kan gå tilbake varig, men har all utsikt til å nå frem til det mål partiet har satt sig. Herfor borger først og fremst Hornsruds klokskap og varme interesse for partiets gjøremål. Også de øvrige representanter i regjeringen vil sikkert gjøre sitt til så langt det står til dem å fremme de saker som for nærværende har betydning for hele den norske arbeiderklasse. Og det er mange og store. Arbeidet er gilden til all rikdom, har en fremtredende videnskapsmann sagt. Det er derfor bare en naturlig ting at Det norske arbeiderparti nu har regjeringsmakten.

Igjen til lykke med arbeidet.

Chr. H. Knudsen.

•

Edvard Buli hører til de fremste blandt den krets av unge akademikere som samtidig med og vel

Tidens Tegn.
27-1-28

Den nye regjering ferdig.

Ministerlisten forelagt Kongen igår

Utnevnelsen finner sted idag.

Den ministerliste, som hr. Hornsrud igår ved 3-tiden forela Kongen, lød slik:

Gårdbruker Hornsrud — stats- og finansminister.

Professor Edv. Bull — utenriksminister.

Lærer C. F. Monsen — forsvarsminister.

Skolebestyrer Steinnes — kirkeminister.

Sekretær Alfred Madsen — socialminister.

Lagerarbeider Nygaardsvold — landbruksminister.

Bakermester Alvestad — handelsminister.

Overrettsakf. Conn. Holmboe — justisminister.

Gullsmed Magnus Nilssen — arbeidsminister.

Utnevnelsen av den nye regjering vil finne sted å et statsråd hos Kongen, som begynner klokken 11 iformiddag. Den gamle regejring har vistnok flere saker å ekspedere, før regjeringsskiftet finner sted.

Den nye regjering tiltrer sine embeder imorgen, lørdag, klokken 12.

•

Ministerlisten bærer preg av å være tilblitt under megen kamp og med adskillige omskiftelser i de siste timer. Først sent blev det endelig avgjort, at regjeringssjefen selv skulde overta stillingen som finansminister istedenfor som landbruksminister. Man

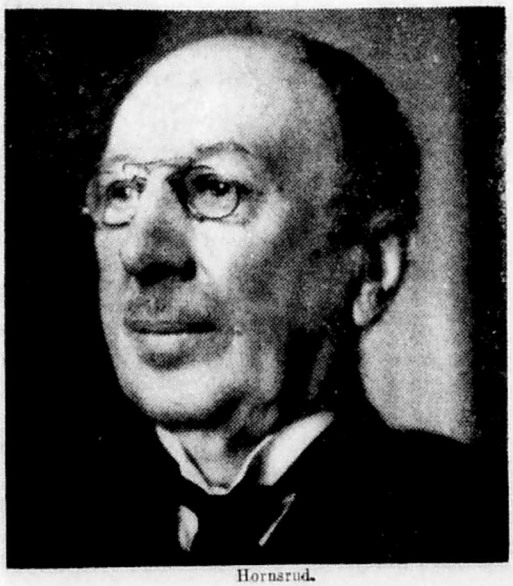

Hornsrud.

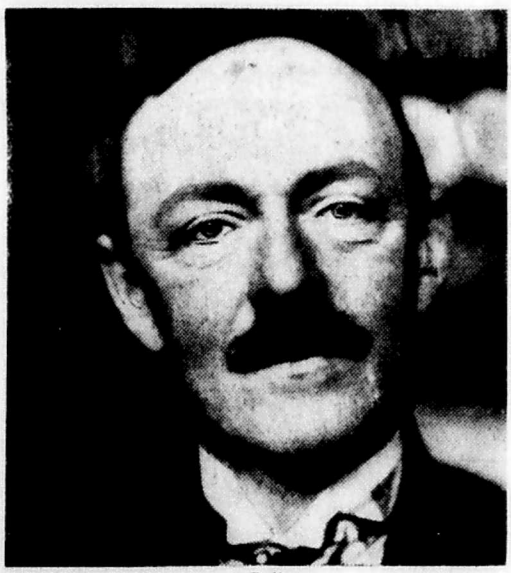

Bull.

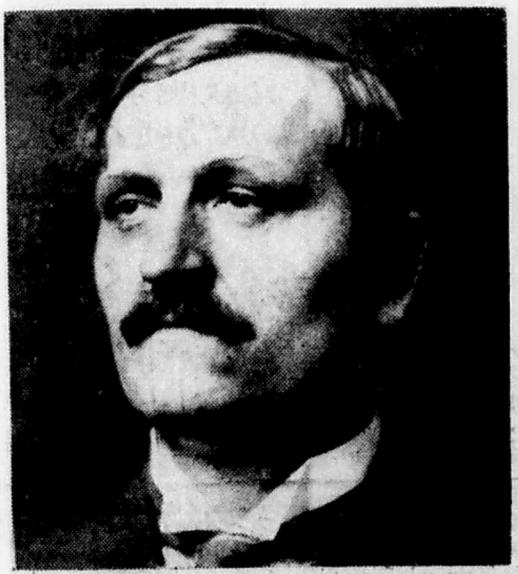

Steinnes.

Madsen.

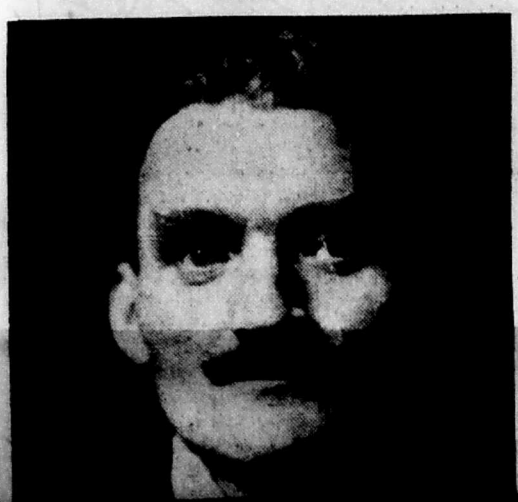

sjefen selv skulde overta [illegible]
gen som finansminister istedenfor som landbruksminister. Men det viste sig så vanskelig å besette landbruksdepartementet, at Nygaardsvold, som er industriarbeider og var tiltenkt arbeidsdepartementet, måtte flyttes over til landbruket. I hans sted blev Magnus Nilssen arbeidsminister.

Den seigeste kamp stod mellem pastor Tønder fra Troms og bakermester Alvestad fra Aalesund om handelsdepartementet. Vestlandet seiret med Alvestad, og Nord-Norge fikk Tønder erstattet med overretssakfører Conn. Holmboe fra Tromsø, som blev justisminister.

Når Alfred Madsen blev sosialminister istedenfor Støstad, så skyldes det vistnok den beregning av partiet, at det vil være lettere å få valgt Støstad enn Madsen til stortingspresident efter Hornsrud.

Det er bare to av de gamle sosialdemokrater i regjeringen: Magnus Nilssen og Alvestad.

Alvestad.

Holmboe.

Flere av denne retning kunde det ikke bli tale om. Derfor blev hr. Steinnes foretrukket som kirkeminister for skoledirektør Gjøstein. Men ministersjefen selv hører jo til de mere moderate innen arbeiderpartiet, selv om han skilte lag med sosialistene ved schismaet i sin tid. Derfor har Trannmælsretningen som kontrolminister i regjeringen Edv. Bull og Nygaardsvold, mens Madsen efterhvert mere støtter Halvard Olsens retning i partiet.

•

Den nye statsminister.

Christopher Hornsrud er født 1859 i Øvre Eiker. Han har drevet gårdsbruk i Modum. Allerede som ung gutt måtte han begynne å arbeide. Uten kunnskaper drog han ut og begynte som handelsbetjent. 20 år gammel begynte han egen forretning. 1891 overtok han sin bestefars gård på Modum, hvor han fremdeles bor. Helt fra 80-årene har han vært meget benyttet av arbeiderpartiet i Modum kommune, hvor han har vært ordfører.

Også i de årene han bodde i Oslo var han medlem av Oslo bystyre og skolestyre. Han var omkring 1905 formann for Det norske arbeiderparti og medlem av Socialdemokratens redaksjon.

En tid redigerte han også Fremtiden i Drammen.

Hornsrud har vært medlem av **alle Storting siden 1913 Han har hatt** utallige offentlige hverv i komiteer og kommisjoner.

Den nye utenriksminister.

Edv. Bull er født 1881 i Oslo. Han blev student 1899, cand. mag. 1906, tok doktorgraden 1912 og blev dosent ved universitetet 1913. Han har skrevet en rekke historiske avhandlinger og gitt ut flere større verker.

Han har vært medlem av Arbeiderpartiet i mange år, helt fra studentertdagene, og fra 1918 har han tilhørt partiets centralstyre. Han er nu Det norske arbeiderpartis næstformann.

Den nye forsvarsminister.

Christian Fredrik Monsen er født i Oslo 1878. Han gikk i lærerskolen på Hamar og i den gymnastiske centralskole. 1900 blev han lærer i Storelvdal og 1919 lærer på Hamar. 1922 blev han borgermester, men begynte året efter påny som lærer. Han har deltatt meget i idrettsbevegelsen og har vært medlem av det første styre for Norges landsforbund for idrett. Også styret for Norges skøiteforbund har han være medlem av. Siden 1908 medlem av Hamar bystyre. 1913—1916 var han redaktør for „Demokraten", Hamar. Medlem av Stortinget siden 1922.

Den nye kirkeminister.

Olav Steinnes er født 1886 i Ørsta Sundmør. Han drev med fisk og jordarbeid til han var i 20-års alderen, da han kom inn på Møre folkehøiskole. 1907—1910 var han elev på Volda lærerskole. Derefter blev han lærer i Namdalen og i 10 år har han nu vært lærer på Rjukan. Siden 1915

Nilsen.

er han medlem av Tinn herredsstyre. Siden 1922 er han stortingsmann.

Den nye socialminister.

Alfred Madsen er født 1888 i Bergen. Han lærte litografiaget og reiste derefter til Amerika hvor han opholdt sig nogen år. 1913 blev han redaktør av Tidens Krav i Kristiansund og 1919 redaktør for Ny Tid i Trondhjem. 1920 blev han sekretær i Arbeidernes faglige landsorganisasjon, en stilling han fremdeles har. Siden 1919 er han medlem av Arbeiderpartiets centralstyre. Siden 1922 medlem av Stortinget og fører for partiets stortingsgruppe.

Den nye landbruksminister.

Johan Nygårdsvold er født i Malvik 1879. Som ung gutt begynte han som sagbruksarbeider. 1902 reiste han til Amerika, hvor han i en del år arbeidet som anleggsarbeider. 1907 kom han hjem og fortsatte som tomtearbeider i Hommelvik. Fra 1913 var han medlem av herredsstyret. 1920—22 ordfører. Formand for Det norske arbeiderpartis fylkesparti i mange år. Medlem av alle Storting siden 1916.

Den nye handelsminister.

Anton Ludvik Alvestad er født 1883 i Borgund. Han gikk i bakerlære og er bakermester i Ålesund. Tidlig blev han medlem av arbeiderpartiet og stiftet Ålesund arbeiderparti. Siden 1913 er han medlem av Ålesund bystyre og var ordfører 1920—21. Han er stortingsrepresentant siden 1922.

Den nye justisminister.

Cornelius Holmboe er født i Tromsø 1881. Student 1898. Studerte jus. Praktiserte en del år som sakfører og socialdemokratisk redaktør. Reiste 1909 til Tromsø hvor han siden har vært overrettssakfører. I årenes løp har han hatt en del offentlige hverv.

Den nye arbeidsminister.

Magnus Nilsen er født på Lillehammer 1871. Han kom i gullsmedlære. 1897 begynte han egen forretning i Oslo og driver fremdeles denne. I mange år var han sekretær i Det norske arbeiderparti. Da partiet gikk til Moskva-internasjonalen brøt han med partiet og blev formann for det nydannede socialdemokratiske parti. I mange år var han medlem av Oslo bystyre og formannskap. Siden 1906 var han medlem av alle Storting helt til bruddet med Det norske arbeiderparti 1922, da han ikke blev gjenvalgt. Ved siste valg blev han pånyt stillet og blev valgt.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Elfvengrenin raportti no 4.

Oslo

15/2 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

N:o 158.

Oslossa, helmikuun 15 päivänä 1928.

9 82 Sal. 28
20/2 28
5 C 4

Herra Ministeri,

Minulla on täten kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 4/28, joka koskee

Vasta nimitetyn työväenhallituksen kukistumista ja Mowinckelin venstrehallituksen muodostamista.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Ehrnrooth

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 9182 D. 1928
20/2-28 3 Lit.
RYHMÄ 6 OSASTO C4 ASIA
Salainen.

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 4/28.

Vasta nimitetyn työväenhallituksen kukistuminen; Mowinckel muodostaa venstre-hallituksen.

Näyttää siltä kuin viimesyksyiset valtiolliset vaalit Norjassa olisivat aikaansaaneet käymisen yhteiskunnassa, joka tulee tuottamaan melkoisia vaikeuksia valtiollisen tasapainon jälleensaavuttamiseksi Sanottujen vaalien tuottama seuraus oli m.m. Lykken hallituksen kaatuminen ja Norjan ensimmäisen työväenhallituksen nimittäminen sen tilalle. Voidaan syyllä sanoa, että vaikkakin demokraattiset periaatteet suuresti lyövät leimansa nykyajan Norjaan, porvarillisissa piireissä kumminkin varsin epäilevästi, ettenkö sanoisi pelolla, alusta alkaen suhtauduttiin uuteen työväenhallitukseen. Olihan työväenpuolueen ohjelma kehittynyt radikaalisemmaksi kuin sosialidemokraattien Englannissa, Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa ja olihan tämä puoluo myöskin julistanut vastustavansa kansainliittoa ja työskentelevänsä uuden internationaalin aikaansaamiseksi, johon sekä Amsterdam että Moskova voisivat yhtyä sovinnolliseen yhteistyöhön. Toiselta puolen oli porvarillisissa paljon niitäkin, jotka uskoivat maltillisempien aatevirtausten uudessa työväenhallituksessa pääsevän voitolle, ja iloitsivat siitä, että työväenpuolueen vuoro astua edesvastuulliseen työhön nyt oli tullut. Sangvinikoille tuli kumminkin paha pettymys. Työväenhallituksen ensimmäisiä otteita oli nimittäin kahden

vankeuteen tuomitun kommunistin armahtaminen, jotka muun ohella olivat kehoittaneet työttömiä tekemään varkauksia kauppapuodeissa.

Kun hallitus sittemmin tammikuun 31 päivänä oli Suurkäräjille esittänyt ohjelmansa, kävi jokaiselle selväksi, ettei se aikonut vähääkään tinkiä vaatimuksissaan puolueensa radikaalisen ohjelman toteuttamisessa ja että uusi hallitus näin ollen aikoi tehdä kaiken voitavansa jouduttaakseen porvarillisen yhteiskuntarakennuksen hajoittamista ja hävittämistä. Tämä Norjan ensimmäisen työväenhallituksen ohjelmajulistus oli näin kuuluva:

Statsminister Hornsrud fremstillet sig idag med sin regjering i Stortinget og avgav følgende erklæring:

På vegne av Det norske Arbeiderparti, som Regjeringen er utgått av, fremlegger den følgende erklæring:

Det norske Arbeiderpartis oppgave — utformet i partiets program — er å gjennemføre en socialistisk samfundsordning i Norge. Regjeringen er imidlertid klar over, at øieblikkets maktforhold står hindrende i veien for en dyptgående social omdannelse, men den har til hensikt i alle sine handlinger å la sig lede av hensynet til arbeiderklassens og hele det arbeidende folks interesser og til å lette og forberede overgangen til et socialistisk samfund.

Regjeringen vil snarest mulig legge frem forslag til ophevelse av straffelovens paragraf 222, II (loven om beskyttelse av arbeidsvillige) og til avvikling av den øvrige, mot arbeiderklassen og dens organisasjoner fiendtlige lovgivning fra de seneste år.

Regjeringen ser det som en vesentlig opgave å bekjempe arbeidsløsheten ved å holde Statens og kommunenes ordinære arbeidsdrift oppe i størst mulig utstrekning og dessuten støtte praktiske tiltak for å holde arbeidslivet i gang. Den ekstraordinære bevilgning til avhjelp av arbeidsløshet vil bli foreslått øket og systemet med underbetalt nødsarbeide avskaffet.

Regjeringen vil fremkomme med forslag siktende til å lette gjeldsbyrden for småbrukere og fiskere, bl. a. ved øket bevilgning til Småbruk- og boligbanken.

Likeledes vil det bli fremsatt forslag til lov om tvangsakkord for vanskelig stillede kommuner.

Kornmonopol vil bli forsl[illegible] gjeninnført og korntrygd og kor[illegible] toll ophevet.

Der vil bli fremsatt forslag til ny jordlov, vesentlig i overensstemmelse med husmannskommisjonens innstilling, og til økede bevilgninger til nydyrkning og bureisning.

For fiskerne vil der bli foreslått effektive foranstaltninger til ophjelp av fiskeriene, omsetningen må organiseres og bringes inn under betryggende former og offentlig kontroll med fiskeeksporten innføres.

Regjeringen vil opta forhandlinger med statsfunksjonærenes organisasjoner om betryggende ordning av lønns- og arbeidsvilkår, derunder 8-timersdagen.

De reaksjonære forandringer i skolelovene fra de siste år vil bli foreslått omgjort.

Til dekning av økede utgifter til disse og andre formål vil Regjeringen foreslå endringer i skattelovene, som flytter de største byrder over til de økonomisk mest velstilte.

Dessuten vil den foreslå alle årets våbenøvelser sløifet og andre besparelser foretatt på militærbudgettet samt forberede full avvebning.

*

Ohjelmajulistuksen sisältö oli kuten sanottu työväenhallituksen kannattajille porvarillisten piireissä suuri pettymys. Oli nimittäin ilmeistä, että radikaalit ja yltiöpäät olivat hallituksessa päässeet voitolle; seurauksena olikin, että ohjelmajulistus aikaansai yhä lisääntyvää hermostuneisuutta varsinkin rahatalouden alalla ja voitiin todeta lisääntyvää rahojen virtausta ulkomaille (Penningeflukt) samalla kun Norjan Pankki jo helmikuun 2 päivänä katsoi parhaaksi koroittaa diskonttokorkonsa yhdellä prosentilla s.o. 5stä 6teen ja vekseliobligatioille 6 1/2 %. Kaikesta tästä hermostuneisuudesta piittaamatta hallitus jo muutamia päiviä työhön ryhdyttyään kiiruhti Suurkäräjille antamaan ohjelmansa mukaisia uusia esityksiä, joissa vaadittiin puolustuslaitoksen menojen supistamista ja aseharjoitusten lopettamista, verotaakan siirtämistä entistä enemmän vähäväkisten hartioilta varakkaampien kannettavaksi, työvapauden ylläpitämistä tarkoittavan lain kumoamista sekä erinäisten sellaisten yhteiskuntareformien jouduttamista, joista aiheutuisi valtion lisämenoja.

Mainituista kysymyksistä oli varsinkin työvapauden suojelemista tarkoittavan lain kumoaminen omiaan vaikuttamaan mielenosoituksena, samaan aikaan kun nimittäin Austmarkenin metsämailla jännitys lakontehneiden ja työhalullisten työmiesten kesken oli vähällä kehittyä aseelliseen yhteenottoon riitelevien välillä.

Kun ohjelmajulistus viikkoa myöhemmin tahi helmikuun 7 päivänä joutui Suurkäräjillä käsittelyn alaiseksi, oli koko huomio kiintynyt venstreen. Tämä oli nimittäin viimeiseen saakka salannut aikomuksiaan, eikä kukaan syrjästäkatsoja voinut varmuudella sanoa, tulisiko

puolue yhtymään muihin porvarillisiin puolueihin epäluottamuslauseen aikaansaamiseksi, vai tahtoiko se antaa hallitukselle tilaisuuden teoillaan edelleen osoittaa mihin se lopultakin pyrkii.

Puheitten sarjan avasi venstren johtaja, Mowinckel, joka laajassa esityksessään kuvasi puolueensa riippumattomuutta muista puolueista ja itsenäistä ohjelmaa julistaen lopuksi suureksi yllätykseksi kärkijille venstren päättäneen esittää hallitukselle epäluottamuslauseensa, sanamuodoltaan näin kuuluva:

Venstres mistillitsforslag:

Stortinget beklager:

1) at landets regjering i sin tiltredelseserklæring fremtrer på vegne av en enkelt del av folket;

2) at regjeringen viser sig å savne den tillit som er nødvendig for den gjenreisning av de offentlige finanser og for den ro og fasthet i våre økonomiske forhold som er en forutsetning for vårt nærings- og arbeidslivs trivsel.

Kun oikeiston, frisindede venstren ja talonpoikaispuolueiden periaatteellinen kanta asiassa oli jo edeltäkäsin tiedossa, voitiin siis jo heti asian käsittelyn alkuvaiheissa havaita kuinka tulisi käymään. Talonpoikaispuolueen esittämä epäluottamuslause oli seuraavanlainen:

Bondepartiets mistillitsforslag:

Regjeringen har i sin erklæring tilkjennegitt for Stortinget:

1. At den ikke anerkjenner det bestående samfund som grunnlag og ramme for sin virksomhet og ikke vil arbeide for å styrke og utvikle det efter de grunnsetninger som er gitt i vår konstitusjon og lovgivning, men at regjeringen tvertimot har til hensikt i alle sine handlinger å lette og forberede overgangen til et socialistisk samfund.
2. At den ikke fremtrer som selvstendig statsorgan, men kun på vegne av det norske Arbeiderparti, og ikke stiller sig som oppgave å vareta det hele folks velferd i samarbeide med Stortinget og uavhengig av enhver utenforstående organisasjon.
3. At den ikke vil fortsette arbeidet for landets økonomiske gjenreisning med en planmessig og strengt gjennemført sparsomhet siktende til å lette de offentlige byrder, men tvertimot har til hensikt å øke skattebyrdene ytterligere.
4. At den tilstreber å bryte med landets forsvar, som Stortinget har opretholdt til vern om landets nasjonale frihet.
5. At den er uvillig til å virke for arbeidsfred og verne om arbeidets frihet på grunnlag av den gjeldende lovgivning.

Da regjeringen således ved sin erklæring på grunnleggende områder har brakt sig i et avgjort motsetningsforhold til Stortinget uttaler dette:

Regjeringen har ikke Stortingets tillit.

Asian loppukäsittelyssä yhtyivät kaikki neljä porvarillista puoluetta venstren ehdottamaan ponsilauselmaan, joka tuli hyväksytyksi 86 äänellä 63 vastaan. Pääministeri Hornsrud tämän jälkeen ilmoitti työväenhallituksen hetimiten jättävän erohakemuksensa, mikä tapahtuikin.

Oikeistopiireissä ja talonpoikien keskuudessa oli jo heti Lykken hallituksen kaatumisen jälkeen toivottu sellaisen kokoomushallituksen aikaansaamista, johon kaikki porvarilliset puolueet yhtyisivät. Tämä katsottiin mahdolliseksi varsinkin nyt, kun hallituksen koko huomio olisi kohdistettava taloudellisen elämän ja erikoisesti valtiotalouden järjestämiseen ja tukemiseen siirtämällä yhteiskunnallisten reformikysymysten käsittely tuonnemmaksi. Mowinckel oli kumminkin jo epäluottamuskysymystä Suurkäräjillä käsiteltäessä ilmoittanut venstren jyrkästi vastustavan kokoomusta ja viitannut siihen, että hänen puolueensa on valmis ottamaan hallitusedesvastuun. Näin ollen ja koska talonpojat eivät vähälukuisuutensa vuoksi katsoneet voivansa muodostaa hallitusta, kehittyi asia Mowinckelin toivomusten mukaisesti. Pääministeri Hornsrud esitti Kuninkaalle Mowinckelin seuraajakseen ja tapahtui hänen muodostamansa venstrehallituksen nimitys kuluvan helmikuun 14 päivänä. (Hallituksen kokoonpanoon nähden pyydän saada viitata myötäseuraavaan "Aftenposten"ista

./. leikattuun leikkeleeseen, jossa hallituksen jäsenistä annetaan yksityiskohtaisia tietoja).

Mitä Mowinckelin hallitukseen muuten tulee, on huomattava, että sen jäsenistä viisi, nimittäin Mowinckel, Mjelde, Aarstad, Værland ja Andersen-Ryst ovat nykyisten Suurkäräjäin jäseniä, jota vastoin Hasund, Lund ja Evjent eivät ole olleet suurkäräjämiehinä, vaikkakin edustavat/
venstren puolueessa tunnettuja nimiä. Oftedal on

vanhastaan tunnettu suurkäräjämies, vaikkakin hän viime syksynä kieltäytyi asettumasta ehdokkaaksi vaaleissa.

On tietenkin vaikeata lähteä mitään varmempaa ennustamaan Mowinckelin uuden hallituksen menestymismahdollisuuksista. Joka tapauksessa on ilmeistä, että sen satulassa pysyminen tulee pääasiallisesti riippumaan sen suhtautumisesta muitten porvarillisten puolueiden ehdotuksiin ja toivomuksiin. Niin kauan kuin Mowinckel ajaa selväpiirteistä porvarillista finanssipolitiikkaa, hänen hallituksensa/menestyminen taattu. Jos hän taas jossakin kysymyksessä ajaa tahtonsa läpi työväenpuolueen avustamana, voi yhteistyö porvarillisten puolueiden kanssa pian särkyä. Myöskin on huomattava että "Arbeiderbladet" viime päivinä on sisältänyt Mowinckeliä vastaan kirjoituksia, joista päättäen siltä taholta ei ole odotettavissa suurempaa myötätuntoa tahi suvaitsevaisuutta uutta hallitusta kohtaan. Työväenpuolue on myös tilaisuudessa, jos niin tahtoo, panemaan toimeen suurkäräjälakon ja tätäkin tietä vaikeuttamaan hallituksen toimintaa.

Miltä kannalta Mowinckelin hallitusta arvosteltaneekin, täytyy tulla siihen johtopäätökseen, ettei se vastaa niitä vaatimuksia "lujasta hallituksesta", joista porvarilliset puolueet nyt vuosikausia ovat kirjoittaneet ja puhuneet, vaan että tämä vähemmistöhallitus varsin helposti, koettaessaan ajaa sovinnollista politiikkaa kahden toisistaan jyrkästi eroavan puolueryhmityksen välillä, voi joutua vaikeuksiin, joista vain Mowinckelin tunnettu kyky voi sen pelastaa. Mutta myöskin tällä on lopultakin rajansa.

Oslossa, helmikuun 15 päivänä 1928.

Ministeri: Erkki Ylppö

Aftenposten
aft.
13-2-28.

til nr. 19.

Regjeringen Mowi

Følgende blir medlemme

Mowinckel, Per Lund, Oftedal, Mjelde, Hasund,

Utnevnelsen finn

Som man vil ha forstått av de siste dagers forlydender om regjeringsdannelsen har det denne gang ingenlunde været nogen lett opgave for hr. Mowinckel å få sammensatt sin ministerliste. Ennu

Lars Oftedal.

J. L. M

så sent som igår var ihvertfall to departementer, Handelsdepartementet og Forsvarsdepartementet, ikke endelig besatt, og når det først i den ellevte time lyktes å få hr. Oftedal til å gå inn i Regjeringen som chef for Handelsdepartementet, kan man gå ut fra, at presset har været overordentlig sterkt.

Hr. Mowinckel hadde sin liste ferdig iformiddag, og ved 12-tiden begav han sig til H. M. Kongen og overleverte den. Da han derefter kom tilbake til Stortinget, blev den meddelt pressen. Listen ser således ut:

T. Værland.

Landbruksminister: Odelstingspresident J. Aarstad.

Justisminister: Advokat Haakon Evjenth.

kjørt i grøften efter at den nye ledelse kom til. Holm-Hansen har gang på gang æresskjelt mig i pressen, og det gikk endog såvidt, at man truet med å kaste mig ut, hvis jeg våget å vise mig på det store møte, som var arrangert igår. Jeg brydde mig ikke om truselen, og ingen turde gjøre mig noget. Men møtet var en fiasko. Idag innrømmet Holm-Hansen det. Han ringte op til mig og sa, at nu var tiden inne til at jeg overtok ledelsen igjen. Jeg gikk op

5000-me

St. Moritz kl. 14.

5000 meteren er begynt — det er ikke godt at løpe nu, sneen driver sterkt og forholdene er langt fra ideelle.

Foreløbig er en rekke par avviklet efter programmet. Der hendte bare en eneste avvikelse — Gorman, som skulde løpe sammen med Thunberg, kom forsent til start, så dette par må løpe til slutt. Derved får Thunberg

Aftenposten
aft.
13-2-28.

Regjeringen Mowinckel ferdigdannet.

Følgende blir medlemmer av den nye regjering:

Mowinckel, Per Lund, Oftedal, Mjelde, Hasund, Værland, Aarstad, Evjenth og Anderssen-Rysst.

Utnevnelsen finner sted imorgen.

Som man vil ha forstått av de siste dagers forlydender om regjeringsdannelsen har det denne gang ingenlunde været nogen lett opgave for hr. Mowinckel å få sammensatt sin ministerliste. Ennu

Lars Oftedal.

J. L. Mowinckel.

Per Lund.

så sent som igår var ihvertfall to departementer, Handelsdepartementet og Forsvarsdepartementet, ikke endelig besatt, og når det først i den ellevte time lyktes å få hr. Oftedal til å gå inn i Regjeringen som chef for Handelsdepartementet, kan man gå ut fra, at presset har været overordentlig sterkt.

Hr. Mowinckel hadde sin liste ferdig iformiddag, og ved 12-tiden begav han sig til H. M. Kongen og overleverte den. Da han deretter kom tilbake til Stortinget, blev den meddelt pressen. Listen ser således ut:

Stats- og utenriksminister: Joh. Ludw. Mowinckel.

T. Værland.

Landbruksminister: Odelstingspresident J. Aarstad.

Justisminister: Advokat Haakon Evjenth.

trede onsdag kl. 12.

Dens erklæring vil formodentlig bli avgitt i Stortinget fredag formiddag.

Bergens eldste kjøbmannsslekter, og i 1898 etablerte han sin egen skibsrederforretning, som nu er en av Bergens største. Hr. Mowinckel kom meget tidlig med i kommunepolitikken i sin fødeby, og allerede i 1902 — 32 år gammel — blev han valgt til ordfører. Han var ordfører fra dette år til 1906 og senere fra 1911—1913. Innen Bergens venstre kom hr. Mowinckel allerede tidlig til å innta en meget fremskutt stilling, og han blev første gang valgt til stortingsmann for Bergen i 1906. Var medlem av Stortinget i perioden 1906—1909, fra 1916—1918. Ved valget i 1918 blev han kastet, men blev påny stillet og valgt i 1921, og har senere sittet som medlem av alle efterfølgende storting, når man bortser fra at han i de siste år gjentagne ganger har været statsråd. I perioden 1913—1915 var han president i Odelstinget, stortingspresident og fører for venstres stortingsgruppe 1916—1918. Han var videre stortingspresident i forrige sesjon, og blev for kort tid siden valgt til stortingspresident efter hr. Hornsrud, da denne dannet sin regjering.

Som stående utenfor statskirken var hr. Mowinckel lenge avskåret fra å bli regjeringsmedlem,

[illegible] således ut:

Stats- og utenriksminister: Joh. Ludw. Mowinckel.

Finansminister: Borgermester Per Lund.

Handelsminister: Redaktør Lars Oftedal.

Arbeidsminister: Stortingsmann O. M. Mjelde.

Kirkeminister: Rektor Hasund.

Socialminister: Stortingsmann

T. Værland.

J. Aarstad.

Forsvarsminister: Stortingsmann Anderssen-Rysst.

Regjeringens offisielle utnevnelse vil finne sted i statsråd imorgen formiddag, og den vil til-

Joh. Ludw. Mowinckel

er født i Bergen i 1870. Han blev student i 1888 og kand. philos. 1889. Han opholdt sig derefter tre år i Tyskland, England og Frankrike. Han tilhører en av

gjering.

Som stående utenfor statskirken var hr. Mowinckel lenge avskåret fra å bli regjeringsmedlem, men efter at denne hindring ved grunnlovsforandring av 15. mai 1919 — den såkalte Lex Mowinckel — var blitt ryddet av veien, inntrådte han den 22. juni 1921 i ministeriet Blehr som handelsminister. Efter at hr. Ræstad, som var utenriksminister, i mai 1922 hadde lidt skibbrudd på traktatforhandlingene og trukket sig ut av regjeringen, overtok Mowinckel tillike

(Forts. 7. side).

Mjelde.

bestyrelsen av utenriksdepartementet, og i oktober samme år blev han offisielt utnevnt til utenriksminister, idet hr. Mortensen da overtok handelsdepartementet. Den 6. mars 1923 blev ministeriet Blehr nedvotert på sitt forslag til handelsavtale med Portugal, og hr. Mowinckel inntok sin plass i Stortinget. Da ministeriet Berge i juli 1925 blev styrtet, dannet hr. Mowinckel den derpå følgende venstreregjering, i hvilken han var utenriksminister. Hans regjering blev styrtet i mars 1926, og efterfulgtes av ministeriet Lykke.

Hr. Mowinckel har været medlem av og tildels formann i en rekke offentlige komiteer og kommisjoner. Således var han formann i utenrikskommisjonen av 1919—1920, og da han i 1922 for første gang blev utenriksminister, blev det hans opgave å få gjennemført i praksis den av kommisjonen foreslåtte omorganisasjon av vårt utenriksvesen. Ennvidere var han formann i forhandlingsdelegasjonen om Øst-Grønland av 1923. Han har deltatt meget interessert i den interparlamentariske virksomhet, og har været formann i den norske gruppe av den interparlamentariske union siden 1915, medlem av det nordiske interparlamentariske råd, og delegert ved flere interparlamentariske konferanser. Han har også været medlem av den norske delegasjon ved Nasjonenes Forbunds møter i Genf.

Ole Monsen Mjelde

er født i 1865 i Haus. Han er uteksaminert frå underofficersskolen i Bergen 1886, tok avskjed i 1918 som fanejunker. Ved siden av sin virksomhet som underofficer har han været gårdbruker på fedrenegården, som han overtok 1890. Han var i mange år medlem av kommunestyret i sin hjembygd, han var ordfører, sparebankdirektør og innehadde en lang rekke andre offentlige tillidshverv. Han møtte som varamann første gang i Stortinget i 1908, blev valgt som representant i 1910, og har været medlem av alle senere storting. I 1919—1920 var han president i Odelstinget. 10. mai 1920 blev han utnevnt til arbeidsminister i Gunnar Knudsens regjering, men hans statsrådsvirksomhet blev denne gang ikke av lang varighet, idet regjeringen blev styrtet på den berømte veimillion godt og vel en måned efter. Han var pådny arbeidsminister i Blehrs regjering fra 1. juli 1921 til 1923. Han var da bl. a. formann i de vassdrags- og elektrisitetsvesenets administrasjon av 1923, Kongsbergkomiteen av 1925 og flere. Han er medlem av Norges Banks representantskap fra 1927. Hr. Aarstad møtte første gang på Stortinget i 1916 som varamann. Han har været medlem av alle storting siden 1919. Siden 1925 har han været president i Odelstinget. Aarstad har i lang tid været medlem av Stortingets finanskomité, i perioden 1922—1924 som formann. Iår blev han igjen formann i denne komité.

S. M. Hasund

er født i 1868. Han er utdannet som agronom og landbrukslærer. Han har arbeidet som gårdbruker og lærer ved husholdnings- og landbruksskoler, som amtsagronom og redaktør av landbruksblade. I 1907 blev Hasund overlærer og i 1914 utnevntes han til professor i landbrukshistorie ved Norges Landbrukshøiskole på Aas. Siden 1926 er han tillike skolens rektor. Han har utgitt en rekke skrifter og avhandlinger. Professor Hasund er medlem av Det norske videnskapsakademi i Oslo og av representantskapet for Selskapet for Norges Vel.

H. M. Evjenth

er født i Bodin i 1865. Han blev cand. jur. i 1889. Fra 1890 til 1892 var han edsvoren fullmektig ved Salten sorenskriveri. De to følgende år hadde han ansettelse ved Lofotopsynet. I 1894 blev hr. Evjenth autorisert som sakfører og i 1895 tok han advokaturen. Høsten 1901 var han en tid konstituert langmann i Haalogaland. I en lang årrekke har Evjenth været bestyrer av Norges Banks avdeling i Bodø. Han er formann i direksjonen for Salten Dampskibsselskap. Evjenth har deltatt meget i det kommunale liv i Bodø. Han er for tiden byens ordfører.

Anderssen-Rysst

er født i 1888 i Aalesund. Han er student fra 1907 og vernepliktig officer fra 1908. Efter å ha tatt juridikum i 1913 var han edsvoren fullmektig ved Kragerø sorenskriveri til høsten 1914, derefter ved Aalesunds byfogedembede i to år, hvorav ca. ½ år konstituert byfoged og magistrat i Aalesund. Siden 1916 har han været redaktør

hendadde en lang rekke andre offentlige tillidshverv. Han møtte som varamann første gang i Stortinget i 1908, blev valgt som representant i 1910, og har været medlem av alle senere storting. I 1919—1920 var han president i Odelstinget. 10. mai 1920 blev han utnevnt til arbeidsminister i Gunnar Knudsens regjering, men hans statsrådsvirksomhet blev denne gang ikke av lang varighet, idet regjeringen blev styrtet på den berømte veimillion godt og vel en måned efter. Han var pånyt arbeidsminister i ministeriet Blehr fra juni 1921 til mai 1923 og i ministeriet Mowinckel fra juli 1924 til mai 1926. Hr. Mjelde blir altså nu statsråd for fjerde gang. Han har været medlem av en rekke departementale komiteer og kommisjoner, bl. a. av idrettskommisjonen av 1917, av lønningskomiteen av 1919 og av tjenestemannskomiteen av 1919. I en årrekke har han været medlem av statens vassdragsstyre, og for tiden er han formann i den parlamentariske valgordningskommisjon av 1927.

Torjus Værland,

gårdbruker i Vegårdshei, er født i 1868. Han har tillike i en årrekke drevet trelastforretning. Han har været medlem av herredsstyret i sin hjembygd i de siste 27 år, og ordfører i årene 1908—1920. Han har dessuten innehatt en rekke andre offentlige tillidshverv innen sitt distrikt. Hr. Værland har været medlem av alle storting siden 1919. Han har under sin virksomhet som stortingsrepresentant ikke hørt til venstres forgrunnsfigurer, men hans solide saklighet og hans sympatiske fremtreden har gjort ham høit aktet innen alle leire. Siden 1924 har han været medlem av den departementale lønningskomité, deltok som varamann i voldgiftsretten i 1922 og som medlem av samme rett i 1927. I Stortinget har han været medlem av lønningskomiteen, de siste par år har han været formann i denne komité.

H. J. Aarstad

er født i 1878 i Sokndal i Rogaland. Han gjennemgikk fylkets landbruksskole på Tveit i 1896—1898 og Norges Landbrukshøiskole 1898—1900, og har siden været landbrukslærer, den meste tid ved Tveit, hvor han fremdeles er ansatt. Aarstad har foretatt flere studiereiser både i inn- og utland. Han har deltatt meget i kommunearbeidet, bl. a. som ordfører i Nedstrand fra 1920—1922. Aarstad har været medlem av en rekke komiteer, jernbanens sparekomité av 1921, komiteen angående det kommunale liv i Bodø. Han er for tiden byens ordfører.

Anderssen-Rysst

er født i 1888 i Aalesund. Han er student fra 1907 og vernepliktig officer fra 1908. Efter å ha tatt juridikum i 1913 var han edsvoren fullmektig ved Kragerø sorenskriveri til høsten 1914, derefter ved Aalesunds byfogedembede i to år, hvorav ca. ½ år konstituert byfoged og magistrat i Aalesund. Siden 1918 har han været redaktør av »Sunnmørsposten«. Han har opholdt sig i Tyskland med Statens journalststipendium og foretatt flere reiser i nabolandene. Anderssen-Rysst har i en rekke år været medlem av Aalesund bystyre og formannskap. Han har været medlem av Stortinget siden 1925.

Lars Oftedal

er født i 1877 i Stavanger. Han er student fra 1894, cand. jur. fra 1899. Samme år blev han redaksjonssekretær i «Stavanger Aftenblad», hvor han siden 1900 har været redaktør. I 1907 blev han medlem av Stavanger bystyre, av formannskapet fra 1913—1921. I 1917 møtte han en stund på Stortinget som varamann. Han blev valgt til stortingsmann i periodene 1922—1924 og 1925—1927. Ifjor høst ønsket han ikke å motta valg. I juni 1921 trådte Oftedal inn i den annen Blehrske regjering som socialminister. Han overtok senere Handelsdepartementet. I juli 1924 blev han pånyt socialminister, da Mowinckel dannet sin første regjering.

Per Lund

er født her i byen i 1878. Han tok juridikum i 1902. Efter å ha været sorenskriver-, byfogd- og sakførerfullmektig tok han i 1908 advokaturen og etablerte sig i Trondhjem, hvor han tidligere ofte har været konstituert assessor i overretten. Hr. Lund var en tid formann i Trondhjems venstreforening og formann i direksjonen for bladet »Nidaros«. Han har innehatt en rekke offentlige tillitshverv, han har været medlem av Den norske Sakførerforenings hovedstyre, formann i Trondhjems ligningsråd. Han var formann i komiteen angående den ekstraordinære formuesskatt m. v. Per Lund blev ifjor førsteborgermester i Trondhjem. Han har en betydelig arbeidskraft og stor erfaring på det finansielle område. Ved sin utnevnelse til borgermester var han medlem av bystyre og formannskap.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Ministeri Eelfvingin raportti no 5.

Oslo

26/3 1928

5000—11—27. 1573

Légation de Finlande

N:o 284.

Oslossa, maaliskuun 26 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 19/182 Sal. D. 1928
29/3-28 | N:o | Liit.
RYHMÄ 5 | OSASTO C4. | ASIA

Herra Ministeri,

Minulla on täten kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 5/28, joka koskee

Mowinckelin politiikkaa Suomea kohtaan.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Enckell

Herra Ministeri Hj. J. P r o c o p é,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 13182 Salainen D. 1928
29/3-28 № Lit.
RYHMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 5/28.

Mowinckelin politiikkaa Suomea kohtaan.

Kuluvan kuun 24 päivänä käydessäni Ulkoasiaindepartementissa jouduin keskusteluun ulkoasiainneuvos Esmarchin kera Norjan hallituksen suhtautumisesta Suomen asioihin ja eritoten kauppasopimukseen. Oudoksuin tällöin pääministeri Mowinckelin allekirjoittaneelle kuluvan maaliskuun 6 päivänä antamaa tietoa, jonka mukaan Norjan hallitus on päättänyt olla käsittelemättä Suomen ja Norjan välillä vireillä olevia asioita siksi kunnes Suomen taholta ensin annetaan vastaus Norjan tiedusteluun, milloin ja millä ehdoilla Suomi on valmis alkamaan neuvotteluja kauppasopimuksesta.

Esmarch puoleksi valittaen totesi Mowinckelin ottaneen tässä mainitun jyrkän kannan puolustaen pääministeriään kumminkin sillä, että "Suurkäräjäin taholta", missä kalasäilyketeollisuudella on voimakas kannatus ja jonka teollisuuden etuja hallituksessa nyt suurella ponnella ajaa paitsi pääministeri itse myöskin Suurkäräjäin edustaja Stavangerista, valtioneuvos Oftedal, on vaadittu jyrkkiä toimenpiteitä Suomen taivuttamiseksi neuvotteluihin kaupan järjestämiseksi Norjan kanssa samojen perusteiden mukaan kuin muiden Suomeen ystävällisyyssuhteissa olevien maiden kanssa.

Niistä keinoista, jotka tässä voisivat tullä kysymykseen asian saavuttamiseksi, Esmarch mainitsi joko tullisodan julistamisen Suomea vastaan tahi, kuten nyt on ta-

pahtunut, neuvottelujen lakkauttamisen kaikissa sellaisissa kysymyksissä, joista voidaan saada kompensatio-esineitä kauppasopimusneuvotteluissa.

Tullisodan julistaminen Suomea vastaan on Norjalle vähemmän mieluinen keino, tällainen menettelytapa kun herättäisi kiusallista huomiota monella taholla ulkomailla ja olisi muutenkin mikäli mahdollista estettävä ystävällisissä suhteissa olevien maitten välillä. Tästä syystä on Norjan hallitus nyt valinnut toisen ylläsanotuista keinoista, jäädä toimettomana odottamaan Suomen kannanottoa kauppasopimusasiassa. Huomautukseeni minkä vuoksi Norjan hallitus kompensatio-esineeksi tahtoo varata sellaisia kysymyksiä, joilla ei ole mitään kaupan kanssa tekemistä, Esmarch huomautti, että Norjan asema kauppasopimusneuvotteluissa Suomen kanssa on heikko, Norja kun aina on suhtautunut Suomesta tuleviin tavaroihin samalla tavalla kuin maihin, joiden kanssa kauppasopimus on olemassa eninsuosituimmuusperiaatteen pohjalla. Sitä paitsi on Norja hyvällä menestyksellä äskettäin turvautunut samanlaiseen menettelyyn kauppaetujaan (kalakauppaa) valvoessaan Tshekkoslowakiassa ja Kreikassa.

Tämä Norjan hallituksen nyt julkilausuma kannanotto Suomen täällä vireillä oleviin asioihin nähden ei itse asiassa ole mitään uutta. Onhan jo kauemman aikaa, tahtoisin sanoa ainakin koko täällä oloaikanani, ollut huomattavissa jonkinlaista salaperäistä vitkastelua ja kankeutta Ulkoasiaindepartementin puolelta kaikissa Suomea koskevissa tärkeimmissä kysymyksissä. Tahdon palauttaa mieleen neuvottelut vuonna 1926-27 lihakauppamme järjestämiseksi, Valtakunnan rajankäyntiä koskevan lopullisen kannanoton lykkääminen vuodesta toiseen, Vuoremijoessa olevien kivipatojen purkamista koskevan asian viivytteleminen j.n.e. Kaiken

tämän viivytyksen alkujuurena huomaan nyt ennen muuta olleen kalastuselinkeinon /ja kalasäilyketeollisuuden/ harjoittajien niin hyvin Suurkäräjillä kuin sen ulkopuolella ja on niiden vaikutus ollut senlaatuinen, että niin hyvin Lykken kuin Mowinckelinkin hallitukset ovat täytyneet noudattaa heidän toivomuksiaan.

Kuvaavana sille hitaudelle, millä Suomen asioita on Ulkoasiaindepartementissa näinä vuosina käsitelty, mainittakoon aikamäärä, jolloin parhaillaan vireillä olevat tärkeimmät kysymykset on Suomen taholta jätetty Ulkoasiaindepartementiin ja joihin ei ole monista yrityksistä huolimatta saatu vastausta:

1. Sopimus vastavuoroisuudesta merimieslakien 28 ja 44 §§:iin nähden. Verbaalinootti jätetty Ulkoasiaindepartementille 10 päivänä maaliskuuta 1925.
2. Valtakunnan rajankäyntiä koskeva Suomen valtuutettujen neuvotteluissa Oslossa joulukuussa 1926 esittämä kompromissi-ehdotus.
3. Viisumin poistamista koskevan sopimuksen aikaansaaminen Suomen ja Norjan välillä. Kirjelmä jätetty Ulkoasiaindepartementille 20 päivänä joulukuuta 1926.
4. Korvauksen suorittaminen suomalaiselle työmiehelle Vegeliukselle, jonka Paatsjoella oleva tupa polttettiin norjalaisen nimismiehen määräyksestä. Verbaalinootti jätetty Ulkoasiaindepartementille 21 päivänä lokakuuta 1927.
5. Vuoremijoessa olevien n.k. Heimdalin kivipatojen purkaminen. Kirjelmä jätetty Ulkoasiaindepartementille 15 päivänä marraskuuta 1927.

Norjan hallituksen suhtautuminen Suomen asioihin on tällä hetkellä mielestäni sen laatuinen, että se ansaitsee mitä vakavinta huomiota, tämä sitäkin suuremmalla syyllä

kun Norjan hallitus on tietoinen siitä, että Suomen ehdotus kauppasopimuksen aikaansaamiseksi Norjan kera on Ulkoasiainministeriössä työn alla.

Oslossa, maaliskuun 26 päivänä 1928.

Ministeri: Rudolf Holsti

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 6.

Oslo

27/4 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

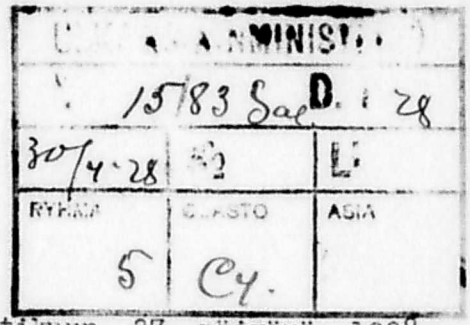

Oslossa, huhtikuun 27 päivänä 1928.

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 6/28, joka koskee

(pr. 35.) Norjan ammattijärjestön kansainvälisiä suhteita.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Eero Erkko

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Salainen. 15783 D. 1 29
30/4-28
RYHMÄ 5 OLASTO C4 ASIA

Suomen Oslossa olevan Lähettilään tiedoitus N:o 6/28.

Norjan ammattijärjestön kansainväliset suhteet.

Sen jälkeen kuin tammikuun tiedoituksessani koskettelin otsakkeessa mainittua asiaa on Norjan ammattijärjestössä kysymys sen suhtautumisesta kansainväliseen yhteistyöhön edelleen ollut vilkkaan pohdinnan alaisena. Tämä keskustelu on saanut lisävirikettä ammattijärjestökonferensissa, jonka Suomen, Norjan ja Venäjän ammattijärjestöt viime helmikuussa panivat toimeen Kööpenhaminassa. Vaikkakaan sanottu konferenssi ei toistaiseksi ole johtanut positiivisiin tuloksiin, on se kumminkin ollut omansa kärjistämään suhteita toiselta puolen Norjan ja toiselta puolen Ruotsin ja Tanskan ammattijärjestöjen välillä ja täten luonut tilanteen, joka ei suinkaan ole norjalaisten helppo hoitaa. Tämä tilanne on käynyt sitäkin vaikeammaksi kun Kööpenhaminan konferenssi ilmeisesti on Norjan työväessä synnyttänyt entistä jyrkemmän juovan Amsterdamia ja Moskovaa kannattavien ryhmien välillä.

Vaikkakin Arbeiderbladet on koettanut parhaansa mukaan salata sitä taistelua, joka nykyisin on käynnissä Norjan ammattijärjestössä olevan kahden leirin välillä, on jokaisen tiedossa, että Halvard Olsen ja Tranmæl ovat keskenään leppymättömiä vihollisia ja koettavat itsekukin johtaa oman ryhmänsä voittoon

Aivan viime päivinä saamieni tietojen mukaan jatkuu Norjan ammattiyhdistysten ystävällinen yhteistyö muiden maiden Amsterdamiin lukeutuvien vastaavien ammattiyhdistysten kanssa ja tämä huolimatta siitä, että Norjan am-

mattijärjestön pääjohto pysyy Kööpenhaminan konferenssin kannalla. Porvarillisella taholla käy täällä huhuja Moskovaa vastustavien työväenpiirien voimistumisesta, johon on vaikuttanut m.m. Ruotsin ja Tanskan ammattijärjestöjä edustavien huomattavien henkilöiden selvä ja jyrkkä esiintyminen. Heidän mielipiteensä on Norjassa tullut tunnetuksi erään Tidens Tegn'issä olleen haastattelun kautta, jossa he ilmaisevat ajatuksensa seuraavasti:

Ruotsin ammattijärjestön puheenjohtaja H.Thorberg sanoo:

Hvis den norske landsorganisasjon vedtar den föreslåtte overenskomst blir det en meget alvorlig affære som vi i Sverige kommer til å ta standpunkt til på vårt representantskapsmöte i april. Og vi vil ta bestemt avstand deron er ikke tvil. Vi vil ikke ha noget samarbeid med den russiske fagorganisasjon för dette kan skje gjennem den internasjonale vi står tilsluttet. Dette vårt urokkelige prinsipp vil opretholdes uavkortet og alle konsekvenser tatt i betraktning.

Det er ikke tvil om at den svenske fagorganisasjon på sitt representantskapsmöte vil ta endelig og avgjörende standpunkt til samarbeidet med bolsjevikene og at dette vil bli at samarbeidet med Norge ophörer helt.

Tanskan ammattijärjestön sihteeri Nygaard lausuu:

Den danske fagorganisasjons standpunkt er det ikke tvil om. Vi önsker ikke en slik avtale vedtatt og er det en politisk avtale som det sies at Halvard Olsen og Trygve Lie mener, vil vi ta den op til alvorlig overveielse på de Samvirkendes representantskapsmöte og generalforsamlinger i mai måned. Vårt prinsipielle syn blev der gitt uttrykk for på Den norske landsorganisasjons kongress i fjor og det er ikke endret. Men först skal vi sette oss inn i alle dokumenter og så skal vi si vår mening.

På arbeidernes faglige landsorganisasjons kongress tok

de danske representanter utvetydig avstand fra selve tanken på forhandlinger mellem den norske fagorganisasjon og Moskva. De sa ifra meget tydelig at samarbeidet vilde briste. Efter at de har satt sig inn i det forslag som nu foreligger er ingen i tvil om hvad som vil skje.

De fagorganiserte arbeidere i Norge står altså ikke overfor en medvirkning til större internasjonal samling men overfor å miste all kontakt med de europeiske arbeidere og bli et ledd i Moskvas politikk.

Offentliggjörelsen av Kjöbenhavnerkonferansens forhandlinger på det nuværende tidspunkt er neppe tilfeldig. Kommunistene vil söke å utnytte tilsagnet om stötte fra Russland under den megling som pågår til å bekjempe forslagene som det skal stemmes over og som mulig söke fremkalle åpne konflikter.

De norske arbeideres sunde sans settes pånytt på pröve.

Vaikkakin on ennenaikaista lähteä ennustamaan mikä suunta kysymyksessä olevassa asiassa pääsee lopulliseen voittoon Norjan ammattijärjestössä, voidaan kumminkin tällä kertaa sanoa, ettei ainakaan Moskova ole viime aikoina saavuttanut entistä suurempaa jalansijaa Norjan työväen piireissä. Päinvastoin viittaa monien kommunistijohtajien eroaminen Norjan kommunistipuolueesta siihen, että Moskovaa kannattavien kommunistien voima alkaa Norjassa suuresti heikentyä. Schefflon eroaminen oli jo puolueelle korvaamaton tappio, eikä hänen tilalleen valittu ahdasmielinen, fanaattinen agitaattori, Arvid Hansen ole pystynyt saavuttamaan suurempaa populariteettia omassa ryhmässään. Hansen'in tuomitseva suhtautuminen Hornsrudin hallitukseen on saanut aikaan monen huomatun kommunistin eroamisen puolueesta, joten sen vaiku-

tusvalta tätä nykyä alkaa olla kokonaan olematon. Mikäli on voitu havaita ei myöskään Sovjetin nykyinen lähettiläs Oslossa M me Kollontay ole tekemisissä kommunistien kanssa eikä muutenkaan, kuten hänen edeltäjänsä Makar, ota aktiivisesti osaa tahi agiteeraa Moskovan hyväksi täkäläisissa työväenpiireissä. Hän kohdistaa intressinsä paitsi Venäjän ja Sovjetin välisiin kauppaintresseihin, kirjallisuuteen ja taiteeseen. Sanotaan M me Kollontayn olevan Trotskyn kannattajia ja sympatiseeraavan täällä tranmeliläisiä.

Otto Elfving.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Eelfringin raportti n:o 7

Oslo

7/5 1928.

3000—11—27. 1573

Légation de Finlande

Oslossa, toukokuun 7 päivänä 1928.

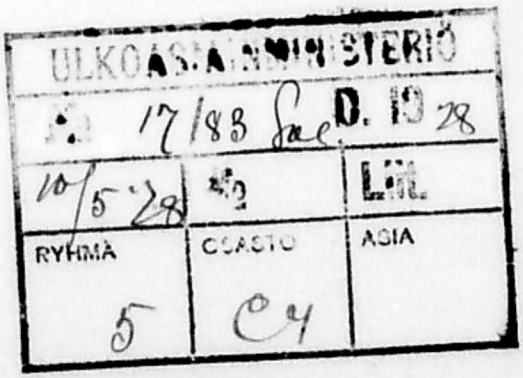

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 7/28, joka koskee

Norjan työväenjärjestöjen protesteerausta kommunistipidätyksiä vastaan Suomessa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Ehrnrooth

Herra Ministeri Hj.J. P r o c o p é,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

Légation de Finlande

Salainen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
17/83 Sal. D. 10 28
10/5-28
RYHMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Suomen Oslossa olevan Lähettilään
tiedonanto N:o 7/28.

Norjan työväenjärjestöt protesteeraavat kommunistipidätyksia vastaan. Suomessa.

Äskettäin tapahtuneet kommunistipidätykset Suomessa näyttävät herättäneen melkoista huomiota työväen piireissä Norjassa, jossa varsinkin sen jälkeen kuin Suomen ja Norjan ammattijärjestöjen välillä Sovjet'in tukemana on pyritty solmimaan läheistä yhteistyötä uuden internationalin aikaansaamiseksi, tunteet Norjan työväen piireissä suomalaisia puoluetovereita kohtaan ovat ilmeisesti lämminneet. Norges Kommunistbladet samoin myöskin Arbeiderbladet ovat viime viikkoina sisältäneet tietoja "työväen sorrosta" Suomessa ja on tällöin uudelleen kaivettu esille vanhat jutut "valkoisesta terrorista" ja kyhätty kokoon kirjoituksia, joissa fantasialla ei ole rajoja. Erikoisen huomion esineeksi joutuivat vangitut aatetoverit Suomessa mielenosoitustilaisuuksissa vappuna ja tehtiin näissä monta lujaa päätöstä toimia vangittujen toverien hyväksi ja "vaatia" heidän vapauttamistaan.

Vastamainituissa kahdessa työväenlehdessä oli toukokuun 3 päivänä luettavana Suomen sosialististen työmiesten ja pienviljelijäin eduskuntaryhmän (De socialistiske arbeideres og småbrukeres riksdagsgruppe i Finland) kehoitus kansainväliselle työväenluokalle, jonka lehtien toimitukset olivat varustaneet otsikoilla; Kommunistbladet: "De finske klassefeller kaller på vår hjelp",

ja Arbeiderbladet: "Reaksjonens nye angrep på det finske proletariat".

Suomesta päin harjoitettu kommunistinen agitatio on nyt alkanut kantaa näkyviä hedelmiä Norjassa. Niinpä viime viikolla postitse Lähetystöön saapui kaksi protestikirjelmää, toinen Larvikin Söndre Vestfold faglige Samorganisasjon'ilta, toinen Trondhjemin Byggningsarbeidernes Industrigruppe'lta, joista jäljennökset ovat toimitettu Ulkoasiainministeriöön.

Kuluvan kuun 5 päivänä taas kävi Lähetystössä kolmemiehinen lähetystö kommunistipidätysten johdosta jättämässä allekirjoittaneelle Det norske arbeiderpartis centralstyre'n og landsorganisasjonens sekretariat'in yhteinen protestikirjelmä. Landsorganisationen'ia edustivat sen sihteeri Jens Teingen sekä Elias Volan, työväenpuoluetta taas Valdemar Nielsen. Saatuani lähetystösihteerin kautta tietää heidän asiansa kielsin ottamasta työväen lähetystöä puheelleni, eikä kuoreen suljettua protestikirjelmää, jonka vieraat tarjosivat mennessään Lähetystön vahtimestarille myöskään otettu vastaan.

Työväen lähetystön esiintyminen Lähetystössä oli muuten kaikin puolin kohteliasta ja moitteetonta.

Saman päivän iltana sekä Arbeiderbladet että Norges Kommunistblad sisälsivät uutisen tapahtumasta, jonka yhteydessä protestikirjelmä kokonaisuudessaan julkaistiin ja kerrottiin työväen lähetystön, sen jälkeen kuin Suomen ministeri oli kieltäytynyt ottamasta sitä vastaan, lähettäneen sen suoraan Suomen hallitukselle. Protestikirjelmän sanamuoto on täkäläisten lehtien mukaan seuraavanlainen:

" Til den finske regjering.

Arbeidernes faglige landsorganisasjon i Norge og Det norske arbeiderparti vil på vegne av den norske arbeiderklas-

se overfor den finske regjering nedlegge en bestemt protest mot den arbeiderforfölgelse som i den senere tid er satt i gang i Finnland og mot de politiske arrestasjoner som er foretatt, bl. a. av sekretæren i Finnlands faglige landsorganisasjon, Arvo Tuominen.

Årsaken til de finske arbeideres fengsling er ikke blitt meddelt offentligheten. Det synes som om det er det politiske detektivpolitis hensikt å holde de arresterte i lengere tid i fengslig forvaring uten at noen årsak til dette skritt opgis.

Den norske arbeiderklasse protesterer mot en slik fremgangsmåte og mot det finske politiske politis optreden i denne sak. Vi krever av den finske regjering at den straks treffer de nödvendige foranstaltninger for å sette de fengslede arbeidere i frihet."

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti matk.

Oslo

23/5 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande Oslossa, toukokuun 23 päivänä 1928.

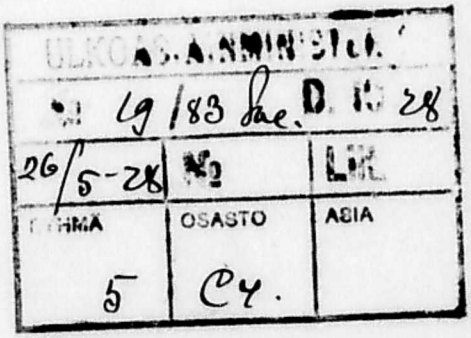

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 8/28, joka koskee

I. Magnus Nielseniä ja kommunistipidätyksiä Suomessa,
II. Norjan hallituksen taipumattomuutta neuvotteluihin Suomen taholta tehdyistä aloitteista,
III. Kielikysymystä Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Esten Kilpinen

Herra Ministeri Hj.J. P r o c o p e,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
19/83 Sac D. 1928
26/5-28 № LIT.
RYHMA 5 OSASTO C4 ASIA

Suomen Oslossa olevan Lähettilään

Raportti N:o 8/28.

I.

Magnus Nielsen ja kommunistipidätykset Suomessa.

Kuvaavana esimerkkinä Norjan työväen puolueen suhtautumisesta Suomeen mainittakoon seuraava tapaus.

Käännyin viime viikolla useiden tunnettujen norjalaisten kansalaisten puoleen tiedustelulla haluaisivatko kuningasvierailun johdosta lausua joitakin ajatuksia Norjan ja Suomen välisistä suhteista. Tulin tällöin kosketukseen eri puolueihin kuuluvien johtohenkilöiden, m.m. työväenpuolueen maltilliseen siipeen kuuluvan tunnetun entisen työväenhallituksen jäsenen Magnus Nielsenin kanssa. Tiedusteluuni Nielsen lausui suuren myötätuntonsa Suomea kohtaan, jonka kohtaloita ja kehitystä hän mielenkiinnolla ja lämmöllä oli seurannut aina lapsuudestaan saakka. Hän kuitenkin epäili voivansa ryhtyä jotakin julkisuudessa esittämään Suomen kysymyksestä ensiksikin syystä, ett'ei hänellä ollut erikoista halua tehdä sitä kuningasvierailun yhteydessä, ja toiseksi ja pääasiallisesti taktillisista syistä, jotka käskivät häntä varovaisuuteen ja pidättyväisyyteen niin kauan kuin Suomen ammattijärjestön sihteeri, Tuominen, useiden puoluetoverien kera on vankeudessa syytettynä valtionpetoksesta. Nämä vangitsemiset ovat Norjan työväenpiireissä, hän lausui, herättäneet suurta huomiota ja vaikkakaan Nielsen ei henkilökohtaisesti tahtonut vangitsemisasiaan millään muotoa sekaantua, hänen kumminkin oli pakko punnita asiaa taktiikan kannalta.

Nielsenin esiintymisestä voin havaita, ett'ei hänellä persoonallisesti ollut mitään sitä vastaan lausua sympatiansa tunteet Suomen kansalle, mutta puoluekuri ja taktikoiminen näyttelivät tässä suurempaa osaa kuin omat mielipiteet.

Nielsen lupasi asiaa edelleen ajatella ja myöskin kirjoittaa jos löytäisi kirjoitukselle sopivan muodon.

Oslossa, 22 päivänä toukokuuta 1928.

Otto Ilmoni

Légation de Finlande

Suomen Oslossa olevan Lähettilään
Raportti N:o 8/28.

II.

Norjan hallitus edelleen taipumaton neuvotteluihin Suomen taholta tehdyistä alotteista.

Sen jälkeen kuin Ulkoasiainministeriön ja Ulkoasiaindepartementin välillä huhtikuun kuluessa Norjan Helsingissä olevan Lähetystön välityksellä on vaihdettu nootteja neuvotteluihin ryhtymisestä kauppasopimuksesta, ja Ulkoasiaindeparttementti tällöin Norjan Lähetystön nootissa huhtikuun 27 päivältä on ilmoittanut olevansa valmis neuvotteluihin Suomen nootissa mainitulla neuvottelupohjalla, olen odottanut, että pääministeri Mowinckel ottaisi asian kanssani puheeksi ja myöskin osoittaisi taipuvaisuutta neuvotteluihin niistä muista Suomen ja Norjan välillä päiväjärjestöksessä olevista kysymyksistä, jotka odottavat ratkaisuaan. Näin ei kumminkaan ole ollut asianlaita. Tämän vuoksi tänään sopivan tilaisuuden siihen ilmaantuessa pääministeriltä tiedustelin eikö Norjan hallitukselta voida lähiaikoina odottaa vastausta Suomen taholta tehtyihin esityksiin Jäämerenrajasta, Vuoremijoen patojen purkamisesta ja passiviisumin poistamisesta.

Mowinckel tähän vastasi, ett'ei Norjan hallitus ole saanut sellaisia tietoja kauppasopimuksen ehdoista, joista voitaisiin päättää mitä vaatimuksia Suomen taholta

lopultakin tullaan asettamaan. Niin kauan kuin näin on asianlaita, tahi niin kauan kuin Norjan taholta huomataan Suomen vaatimukset tässä suhteessa Norjalle epäedullisiksi ja mahdottomiksi hyväksyä, ei myöskään voida ottaa kantaa Jäämerenraja- y.m. kysymyksiin. Jos sitävastoin Suomen ehdotus kauppasopimukseksi - jota Norjan hallitus nyt odottaa - on sisällöltään sellainen, että huomataan sillä olevan mahdollisuuksia tulla hyväksytyksi vaikkapa erinäisillä muutoksillakin, ei Norjan hallituksella ole sitä vastaan, että ryhdytään neuvotteluihin myöskin muista asioista.

Norjan hallituksen suhtautuminen Suomestapäin tehtyihin esityksiin on siis täysin sama kuin Mowinckel 6 päivänä viime maaliskuuta ilmoitti sen olevan ja josta olen puhunut aikaisemmissa tiedoituksissani.

Oslossa, toukokuun 22 päivänä 1928.

Otto Stenius

Légation de Finlande

Suomen Oslossa olevan Lähettilään

tiedoitus N:o 8/28.

III.

Kielikysymys Norjassa.

Sen jälkeen kun muutama vuosi sitten ylioppilastutkintoon Norjassa liitettiin vaatimus myöskin maakuntakielen (landsmålet) tuntemuksessa lähetti Mowinckel´in ensimmäinen hallitus syyskuun 15 päivänä 1924 kiertokirjeen kaikille departementeille, jossa määrättiin molemmat kotimaiset kielet, valtakunnan kieli ja maakuntakieli samanarvoisiksi, siten että virkaan nimitettäessä oli annettava etusija sille hakijalle, joka taitaa molemmat kielet. Uudessa kiertokirjeessä viime huhtikuun 16 päivänä hallitus käskee departementteja valvomaan että viranhakija tästä lähtien täysin taitaa maakuntakielen.

Pääministeri Mowinckel kertoi minulle että hallitus tässä määräyksessään nojaa ylioppilastutkinnossa asetettuun vaatimukseen maakuntakielen taidosta, ja ett´ei siis määräys tässä suhteessa ole ennenaikainen.

Ett´ei hallituksen toimenpidettä ole otettu kaikissa piireissä mielihyvällä vastaan osoittaa m.m. n.k. Riksmaalsforbundet´in protesti, joka oli luettavana sanomalehdissä viime huhtikuun 24 päivänä. Tässä forbundet koettaa osoittaa hallituksen koettaneen jo asettaa maakuntakielen suositumpaan asemaan kuin valtakuntakielen.

Joka asioita seuraa lähempää tietää hyvin että suuri osa vanhaa virkamiehistöä ja sivistyneistöä ankarasti vastustaa maakuntakielen ottamista virastokieleksi.

Oslossa, toukokuun 22 päivänä 1928.

Otto Ilmoni

Légation de Finlande

Suomen Oslossa olevan Lähettilään

tiedoitus N:o 8/28.

III.

Kielikysymys Norjassa.

Sen jälkeen kun muutama vuosi sitten ylioppilastutkintoon Norjassa liitettiin vaatimus myöskin maakuntakielen (landsmålet) tuntemuksessa lähetti Mowinckel'in ensimmäinen hallitus syyskuun 15 päivänä 1924 kiertokirjeen kaikille departementeille, jossa määrättiin molemmat kotimaiset kielet, valtakunnan kieli ja maakuntakieli samanarvoisiksi, siten että virkaan nimitettäessä oli annettava etusija sille hakijalle, joka taitaa molemmat kielet. Uudessa kiertokirjeessä viime huhtikuun 16 päivänä hallitus käskee departementteja valvomaan että viranhakija tästä lähtien täysin taitaa maakuntakielen.

Pääministeri Mowinckel kertoi minulle että hallitus tässä määräyksessään nojaa ylioppilastutkinnossa asetettuun vaatimukseen maakuntakielen taidosta, ja ett'ei siis määräys tässä suhteessa ole ennenaikainen.

Ett'ei hallituksen toimenpidettä ole otettu kaikissa piireissä mielihyvällä vastaan osoittaa m.m. n.k. Riksmaalsforbundet'in protesti, joka oli luettavana sanomalehdissä viime huhtikuun 24 päivänä. Tässä forbundet koettaa osoittaa hallituksen koettaneen jo asettaa maakuntakielen suositumpaan asemaan kuin valtakuntakielen.

Joka asioita seuraa lähempää tietää hyvin että suuri osa vanhaa virkamiehistöä ja sivistyneistöä ankarasti vastustaa maakuntakielen ottamista virastokieleksi.

Oslossa, toukokuun 22 päivänä 1928.

Osten Ulfving

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Relfiugin raportti no 9

Oslo.

20/6 1928.

5000—11—27. 8573

Légation de Finlande

Oslossa, kesäkuun 20 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 20 184 Sal D 28
25/6-28 №
RYHMÄ 5 OSASTO C 4

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri lähettää raporttini N:o 9/28, joka koskee

Sisäpoliittista tilannetta Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Légation de Finlande

[illegible] MINISTERIÖ
20 84 Sal. D. 1928
25/6-28 Liit.
RYHMÄ OSASTO ASIA

Suomen Oslossa olevan Lähettilään tiedoitus
N:o 9/28.

Sisäpoliittinen tilanne Norjassa.

Suurkäräjäin istuntokausi on päättymäisillään ja on kuten tavallisesti tämän loppuaikoina tuonut mukanaan joukon päätöksiä, kuluneen työkauden työn hedelmiä. Nämä ovat osaksi sen luontoisia, että niiden nojalla voidaan tehdä erinäisiä havaintoja ja johtopäätöksiä sisäpoliittisesta tilanteesta ja sen kehityksestä.

Aina siitä lähtien kun työväen hallitus porvarillisten puolueiden yhteistoiminnan kautta kaadettiin ja venstre Mowinckelin johdolla viime helmikuussa otti hallitusohjakset käsiinsä on asema sikäli ollut epäselvä, ett'ei ole ollut varmempaa tietoa siitä, aikooko tämä venstre-hallitus kiirehtiä puolueensa ohjelmassa olevia varsinaisia puoluekysymyksiä tahi mahdollisesti asettua muihin porvarillisiin puolueisiin nähden neuvottelevalle ja odottavalle kannalle. Ilmeistä levottomuutta herättivät oikeistossa ja talonpoikaispuolueessa hallituksen esitykset uudesta asutuslaista sekä viljamonopoolin uudelleen palauttamisesta, nuo vanhat riitakapulat, joista monivuotisista kamppailuista huolimatta, ei ole voitu päästä pysyväisempään tulokseen.

Asutusasiassa on kaikilla puolueilla ollut oma ohjelmansa keskittyen eroavaisuudet niiden välillä pääasiallisesti

kysymykseen pakkolunastusmenettelyn soveltamisesta maanhankinnassa tilattomalle väestölle sekä pakkotoimenpiteiden käyttämisestä vuokraviljelmien (husmandiviljelmien) itsenäistyttämisessä.

Kaikki puolueet, myöskin oikeisto, olivat yhtyneet kannattamaan pakkolunastustoimenpiteitä. Eroavaisuudet puolueiden välillä koskivat pääasiallisesti kysymystä missä laajuudessa ja millä tavalla pakkolunastusta olisi toteutettava. Venstre on aina vuodesta 1924 lähtien ajanut silloisen maatalousministeri Fiven luomaa radikaalista maaohjelmaa ja teki tästä viime vaalitaistelussakin ainakin eräissä vaalipiireissä suurta numeroa. Talonpoikain ja oikeiston maaohjelmat ovat olleet liberaalisempia, vaikkakin kummankin puolueen taholla on menty myönnytyksiin, joita oikeistopuolueet Suomessa Lex Kalliota aikoinaan käsiteltäessä jyrkästi vastustivat. Loppuratkaisussa viime viikolla Venstre työväen puolueen tukemana Odelstingetissä ajoi Fiven asutuslain päätökseen, joka laki joku päivä myöhemmin tuli hyväksytyksi myöskin Lagtingetissä.

Viime päivinä on suurkäräjillä ollut käsittelyn alaisena hallituksen esitys vuoden ajan voimassa olleen yksityisluontoisen viljakaupan lakkauttamisesta ja viljamonopoolin jälleen ottamisesta käytäntöön. Myöskin tässä kysymyksessä ovat venstre ja työväen puolue toimineet yhdessä oikeistoa ja talonpoikia vastaan. Näyttää siltä kuin taistelu viljamonopoolia vastaan olisi saanut sitä vastustavat puolueet täydelle sotajalalle. Heidän puoleltaan on nimittäin näytetty toteen kuinka nykyisen vapaakauppajärjestelmän kautta on voitu tuottaa hyvää viljaa maahan suhteellisesti halvemmalla kuin monopoolin aikana ja kuinka maassa on vallinnut yleinen tyytyväisyys ei vain vapaakauppajärjestelmään, vaan myöskin siihen liittyvään viljanpalkitsemisjärjestelmään nähden.

Venstren halu suurella kiireellä lakkauttaa yksityisyrit-

teliäisyys viljakaupan alalla ennen kuin on edes saatu riittävää kokemusta nyt voimassaolevasta järjestelmästä ei voi johtua muusta kuin puhtaasti puoluetaktillisista syistä, jotka vaativat puolueen ohjelman toteuttamista niin laajassa mittakaavassa kuin suinkin. Taistelun kärjistyessä suurkäräjillä oikeiston johtajat Hambro ja Lykke, jotka tähän saakka ovat noudattaneet lojaalisuutta hallitusta kohtaan, ilmoittivat tahtovansa tästä lähtien sanoutua siitä irti. Samoin kohoavat laineet venstreä vastaan talonpoikaispuolueessa nyt entistä korkeammalle.

Viljamonopooli hyväksyttiin eilen kaikista asiallisista vastaväitteistä ja todistuksista huolimatta suurkäräjillä venstren ja työväen puolueen äänillä ja otaksutaan monopoolin tulevan uudelleen käytäntöön joko ensi tulevan tammikuun 1 päivänä tahi heinäkuussa 1929.

Puoluevastakohdat ovat viime aikoina kärjistyneet myöskin syistä. Niinpä Mowinckelin hallitus parhaillaan ja samalla kun se toisissa kysymyksissä ajaa ohjelmaansa suurkäräjillä työväen puolueen tukemana toisilla aloilla käy ankarasti tämän puolueen kimppuun. Niinpä venstren hallitus viime viikkojen kuluessa on vangituttanut joukon työväen puolueen jäseniä, jotka ovat saboteeranneet pakollisen välitysoikeuden päätöstä työpalkoista rakennusalalla. Luonnollisesti tästä on johtunut kuohuntaa työväen piireissä, missä lakkolaisilla näyttää olevan sympatiat puolellaan.

Kuten jo tästä havaitaan, kohtaa Mowinckelin hallitusta tätä nykyä suuria vaikeuksia. Joka vähänkin tuntee mielialoja oikeisto- ja talonpoikaispiireissä, tietää hyvin kuinka vähän luottamusta nykyinen hallitus itse asiassa nauttii tällä taholla ja myöskin, että yhteistoiminta venstren ja työväen puolueen välillä on viimemainitun puolueen taholta vain näennäinen. Niinpä työväen puolueen parlamentaarinen johtaja Alfred Madsen asutuslakia koskevassa väittelyssä avomielisesti ilmoitti työväen puolueen äänestävän venst-

ren mukana ei sen vuoksi, että puolue olisi Fiven ohjelmaan tyytyväinen, vaan sen vuoksi että se on porvarillisista ohjelmista se, joka vie kehitystä lähinnä työväen toivomaan suuntaan. Venstren asema on näin ollen vaikea ja sen hallituksen asema uhattu. Silti se voi kylläkin jäädä paikoilleen joksikin aikaa ja etupäässä syystä ett'ei oikeistolla ja talonpojilla yhtä vähän kuin työväelläkään nyt näytä olevan hallituksen muodostamiskuumetta.

Oslossa, kesäkuun 20 päivänä 1928.

Eero Erkko

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Eelqvistin raportti no 10.

Oslo

24/10 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande Oslossa, lokakuun 24 päivänä 1928.

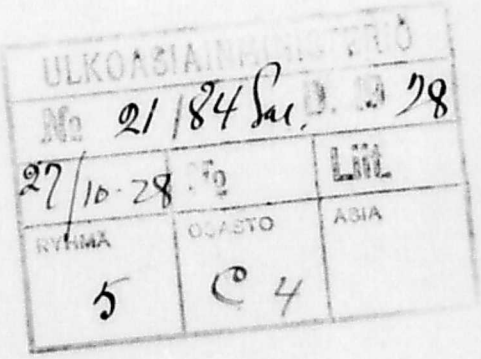

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri lähettää raporttini N:o 10/28, joka koskee

(12. Norja) Suomelle vihamielisiä kirjoituksia Norjan sanomalehdistössä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 21/84 Lac. 5. 19 28
27/10-28
Liit.
RYHMÄ 5
OSASTO C4
AGIA

Suomen Oslossa olevan lähettilään raportti N:o 10/28.

Suomelle vihamieliset kirjoitukset
Norjan sanomalehdistössä.

Norjan sanomalehdistön suhtautuminen Suomeen ja tapahtumiin valtakuntamme luoteis-rajalla on jo useita vuosia osoittanut varsin vilkasta mielikuvitusta ja varsinkin viime aikoina milt'ei sairaalloista epäluuloa Suomea kohtaan ja siitä johtuvaa harkitsematonta mielenilmaisua niinkin vakavissa kysymyksissä kuin ovat kansainväliset suhteet. Kaikki pienimmätkin tapahtumat Petsamossa tahi Suomen rajapitäjissä Norjaa vastaan kommenteerataan Ruijan pikkulehtien mukaan ja esitetään Oslon lukijoille räikeillä otsakkeilla.

Tuskin ovat viime talvena paljon melua herättäneet huhut porovarkauksista Enontekiössä ja Suomen sanomalehdistössä tehdyt syytökset Polmakin nimismiestä vastaan joutuneet pois päiväjärjestyksestä ennen kuin ryhdyttiin uudelleen vatkuttamaan vanhoja juttuja tahi hakemaan uusia aiheita Suomivihollisen propagandan ylläpitämiseksi. Aivan viime aikoina on tämä propaganda kiihtymistään kiihtynyt, ja ovat siihen jo osallistuneet sellaisetkin lehdet, jotka aikaisemmin ovat olleet melko pidättyväisiä, kuten esim. Nationen. On ilmeistä, että lehtien käyttämät lähteet tässä agitatiossa ovat olleet erinomaisen heikot, joka selviää jo siitä, että esim. useat Oslon lehdet nojautuvat sellaiseen lehteen kuin on Vesisaaressa ilmestyvä " Finnmarks Folkeblad."

Tämä lehti on ottanut erikoistehtäväkseen Suomi-vihollisen propagandan, eikä säikähdä keinoja tässä tehtävässään. Kuvaavana esimerkkinä siitä mainittakoon eräs tarkoittamassani lehdessä joku aika sitten ollut norjalaisen Paatsjokilaakson uutisasukkaan haastattelu, jossa tämä tehtyyn kysymykseen, mitä hän pitää "uusista naapureistamme", vastasi:

" Russerne var nokk andre naboer enn finnerne. Vi likte russerne godt. Finnerne er nærgående. Men de må tåle oss. Vi har således lov å handle på den annen side av grensen transitvarer, husholdningssaker, såsom sukker, gryn, erter m. v., bare vi opgir til tollvesenet. Kjöpmennene vil gjerne ha det og vi blir derfor tålt. Som sakt, vi kom oftere til Finland för enn nu."

Olen myöhemmin huomannut Nationen'in, parikin kertaa, ja Oslo Aftenavis'in viittaavan tähän haastatteluun.

Gefundenes Fressen oli Oslon lehdille " Finnmarks Folkeblad'in" tiedonanto vahtilaiva Turjasta, joka oli Suomen rannalla pidättänyt merihätään joutuneen kalastaja-aluksen, Sörværin, ja pakoittanut sen mukaansa Petsamon vuonon viranomaistan kuulusteltavaksi. Nationen, Oslo Aftenavis ja Norges Handels og Sjöfartstidende selostivat laajasti ensi sivulla tapahtumaa ja varustivat kirjoituksensa räikeillä otsakkeilla sekä kehoituksella Ulkoasiaindepartementille ryhtyä toimiin asian selvittämiseksi ja korvauksen hakemiseksi Suomen Valtiolta. Oslo Aftenavis oli jo uutisen johdosta ja ennen kuin oli minkäänlaisia varmempia tietoja olemassa valmis päätkirjoituksessaan hyökkäämään Suomen kimppuun, jossa kirjoituksessa m.m. käytetään seuraavanlaista sanontatapaa:

" Selv ikke danskene på Grönland vilde gå frem på den måte - og overalt ellers i verden vilde det være ganske

uhört. Intet steds formenes det et fartöi å söke nödhavn for storm og motorskade. Og i vårt land går endog fremmede fiskerfartöier uhindret i land efter forsyninger, bare de ikke har stasjon i land for å drive fiske innenfor territorialgrensen!

ja edelleen

" Vi har fått nye naboer der nord. Med de gamle stod vi alltid på en god fot. Og vi håper, at det nye naboeskap skal bli like godt.

Det norske utenriksdepartementet har ennu ingen rapport mottatt om saken, men har nu bedt den insendt telegrafisk."

Nationen tiesi t. k. 22 päivänä kertoa toisestakin Turjan pidättämistoimenpiteestä, jonka uhriksi oli joutunut norjalainen moottorikutteri "Stin", kipparina Nikolai Hansen. Lehti omisti jo seuraavana päivänä pääkirjoituksen Ruijan kysymykselle antaen tällöin melko räikeitä letkauksia Suomelle.

Lehti kirjoittaa:

" En nybygger fra Pasvik sier det enkelt, at det var nok andre naboer vi hadde för - finnene er saa nærgaaende. En annen dag hörer vi at naboene opbringer norske fiskefartöier.

Smaa ting, smaa hendelser, som faa legger merke til her sörpaa, hvor vi har baade Rygg og Mowinckel og Fedrelandslaget.

Men til næste aar har nu allikevel finnene ferdig sin vei frem til havet der nord.

Hvad har vi?

Vi har saa mange kommisjoner som hvirvler om sig med trykksaker - hvad om vi nu fikk en Finnmark-kommisjon, som kunde peke paa andre resultater enn samvittighetsfullt aa ha beskrevet det utleverte papir?"

Tuntuu siltä kuin olisi tämä kiukku Suomea kohtaan ainakin suurelta osaltaan lähtöisin kateudesta sen johdosta, että

maamme on saanut maantiensä valmiiksi Jäämeren rannalle ja tämän kautta itselleen valloittanut edun, joka riistää Ruijalta monopoliaseman kaukaisessa Pohjolassa ja vieläpä voi tehdä sille taloudellisen taistelun olemassaolonsa puolesta entistä vaikeammaksi. Maamme itsenäisyyden kautta ja varsinkin Petsamon jouduttua Suomelle. on kaupantekomahdollisuudet norjalaisilla Paatsjoen itäpuolella ja Suomen Lapissa epäilemättä entisestään suuresti supistuneet. Siitäkin kiukkua uusia naapureita kohtaan, jotka sitä paitsi toisella tavalla kuin entinen naapuri, Venäjä, koettavat hoitaa omat alueensa ja Jäämeren rannalla ajaa politiikkaa, joka on sopusoinnussa Suomen intressien kanssa.

Erikoista mainintaa ansaitsee Arbeiderbladet'in ulkopolitiikan toimittajan, asianajaja Karl Johanssenin kirjoitus " Tilbake til unionen" aikakausilehti "Samtiden'issä" (vihko n:o 8, 1928), joka vaikkakaan en luule kirjoituksella olevan suurempaa kannatusta täällä, se kumminkin on symptomaattinen norjalaisten mielenlaadulle yleensä tätänykyä. Kirjoittaja on tyytymätön Norjan taloudelliseen kehitykseen unionin tultua puretuksi ja koettaa osoittaa, kuinka maan ulkopolitiikka jälkeen 1905 on suurin piirtein katsottuna epäonnistunut. Pääasiallisena syynä tähän huonoon tulokseen tekijä pitää Norjan ulkomaan edustuksen heikkoutta ja kykenemättömyyttä. Ei se ole kyennyt luomaan voittoja maalleen ja varsinkin ovat voimassaolevat kauppasopimukset Norjalle epäedullisia. Samaa voidaan sanoa puhtaasti diplomaattisista, kansanoikeudellisista neuvotteluistakin.

Esimerkkinä tästä hän mainitsee neuvottelut Suomen kanssa:

"Det har ikke lykkes vårt utenriksstyre å ordne vårt forhold til Finnland på en for oss hederlig måte. Finnene har i Borisgleb stadig sin utfallsport i Norge og hvad grensen forövrig angår har vi hele tiden under dröftelsene med kristelig tålmod funnet os i de finske uforskammetheter. Vi vet alle at

dette vårt naboland forbereder en erobringskrig mot Finnmarken og mere til som mål. Der er iallfall ingen synlige spor i vår politikk til at vi på en eller annen måte söker å verne disse viktige landsdeler.

Det er klart for alle at vår ökonomiske selvstendighet holder på å gå helt under. Vi har laget lover og reglementer det kalles konsesjonslover og det kalles aktielover og det hjelper altsammen like meget. Faktum er at der i ly av eller på tross av alle disse utmerkede lover foregår en rask utlevering av alle våre verdier til den fremmede kapital. Lover og anordninger kan nu engang ikke skape kapital og geni. Hvor meget vi eier vet vi ikke, men vi ser iallfall det ene efter det annet gå tapt. Nu ser det jo også ut som om hvalfangsten skal komme på fremmede hender.

Ved siden av os har vi et sterkt folk, en ypperlig organisert nasjon, med tradisjoner og midler som ikke vi råder over. Men også med visse mangler som vi kunde böte på. Vi har vår gamle unionsfelle Sverige som i 1814 påtvang oss sitt selskap og hvis selskap vi i 1905 frabad oss.

Det var ikke nogen lykke i nogen av delene. Er det tvang i tingene, går det ikke godt. Men hvis menneskene en gang imellem setter sig ned og reflekterer stille og rolig, så er de nu gudskjelov allikevel ikke dummere enn at de kan komme til et resultat.

Jeg for min del tror at vi skyndsomst mulig bör söke en ny forening med Sverige.

Söke den. By den. Og denne gang frivillig og på klare vilkår.

Men det må ikke bli nogen gjentagelse av den forrige unionen. Ikke nogen personalunion. Men en virkelig realforbindelse. En sikring av den skandinaviske halvö. Diplomatisk, militært og öknomisk."

Siis tässäkin yhteydessä sama epäluulo, etten sanoisi sama pelko Suomea kohtaan., jota sekamelskaa niin arvossa pidetty aikakausikirja kuin Samtiden itse asiassa on, painattaa ilman kommentarioita.

On valitettavaa, että Suomenkin puolelta niin usein esiintyy harkitsemattomia hyökkäyksiä Norjaa vastaan ja varsinkin ett'ei edesvastuullisessa asemassa oleva vahtilaiva Turjan päällikkö osaa menetellä enemmän harkitusti köyhiä norjalaisia kalastajia kohtaan. Luulisin Suomelle olevan suoranaista hyötyä siitä, että päinvastoin kuin tähän saakka, tekisimme kaikkemme norjalaisen rajaseutuväestön suosion saavuttamiseksi. Siitä varmastikin sekä poliittinen että taloudellinen asemamme Jäämeren rannalla vain voimistuisi.

P.S.

Sen jälkeen kuin ylläoleva oli kirjoitettu sain käsiini eilisen "Norges Handels og Sjöfartstidende"n, jossa pääkirjoituksen kohdalla oli luettava tässä liitteenä seuraava kirjoitus "Forbereder Finland krig". Kirjoituksen sisällöstä olen Ulkoasiainministeriölle eilen sähköittänyt.

Kävin tänään pääministeri Mowinckelin luona esittämässä huoleni Sjöfartstidenden kirjoituksen johdosta samalla selostaen myöskin Norjan sanomalehdistössä viime aikoina ilmennyttä kiihkomielisyyttä Suomea kohtaan. Mainitsin tällöin erikoisesti Finnmarks Folkeblad'in, Nationen'in ja Oslo Aftenavis'in sekä Karl Johanssenin kirjoituksen Samtiden'issä.

Mowinckel, joka ei tuntenut Finnmarks Folkeblad'ia eikä myöskään ollut viime viikkoina seurannut sanomalehtiagitatioita Suomea kohtaan lausui syvän paheksumisensa sen johdosta, Norjan ja Suomen välit kun pääministerin käsityksen mukaan ovat mitä

parhaimmat. Hänen mielestään ei schouvinistinen ryhmä Norjassa aikaisemminkaan ole kohdistanut hyökkäyksiään Suomea kohtaan eikä siihen ole ollut syytä nytkään. Päinvastoin. Mistä tällainen agitatio nyt on saanut alkunsa ei Mowinckel voinut ymmärtää. Mitä norjalaisten kalastaja-aluksien pidättämiseen Suomen rannoilla tulee, Mowinckelillä oli tapana ottaa sen tapaiset uutiset rauhallisesti. Voihan mahdollisesti olla, että Turjan päällystö tässä tapauksessa on menetellyt harkitsemattomasti, mutta voi myöskin olla, että norjalaiset kalastajat ovat voineet esiintyä uhmailevasti pakoittaen Suomen viranomaisia ankariin toimenpiteisiin. Sen tapaiset riitaisuudet ovat asiallisten tutkimusten kautta selvitettävä ja yhteisymmärryksessä kummankin maan hallituksen välillä sovittava.

Samoin kuin neuvotteluissani Ulkoasiaindepartementissa viime maaliskuun 6 päivänä, joista olen tehnyt lähemmin selkoa tiedoituksessani viime maaliskuun 26 päivänä N:o 5/28, kutsui pääministeri nytkin avukseen ulkoasiainneuvos Esmarch'in. Esmarch totesi Finnmarks Folkeblad'issa olleen Suomea loukkaavia kirjoituksia ja puhui varsin tyytymättömään äänilajiin Norjan sanomalehdistön suhtautumisesta Suomeen viime aikoina. Erikoisesti panin merkille, kuinka myöskin ulkoasiainneuvos piti Handels och Sjöfartstidende'n esiintymistä ei vain selittämättömänä, vaan suorastaan mielettömyytenä. Sain kuulla mielenkiintoisen kritiikin Karl Johanssenin kirjoituksesta Samtiden'issä, josta haastateltavani herrat lopuksi olivat samaa mieltä, nimittäin, ettei sille voida kiinnittää vakavaa huomiota.

Mowinckel lopuksi selosti erään keskustelun Tanskan ulkoministeri Moltesenin kanssa, jossa Moltesen oli maininnut ministeri Setälän tekeen ehdotuksen sanomalehti- Locarnosopimuksen aikaansaannista pohjoismaiden sanomalehtien välillä tarkoituksella luopua

schouvinistisistä hyökkäyksistä toisiaan vastaan. Tätä aatetta Mowinckel lämpimästi kannatti ja aikoi siitä mainita eräässä esitelmässä, jonka hän piakkoin aikoo pitää Nobel säätiössä.

Lähtiessäni pääministeri uudelleen, valitti, ettei hän voinut suoranaisesti vaikuttaa sanomalehdistöön, vaan toivoi, että Sjöfartstidenden esiintymisellä tulisi olemaan mahdollisimman lyhyet jäljet. Toivoi myöskin, että Turjan rettelöt pian saataisiin selvitetyiksi ja tutkimustulosten pohjalla asia kaikessa yhteisymmärryksessä pois päiväjärjestyksestä.

On huomattava, etteivät tämän päiväiset Oslon aamulehdet ole maininneet sanaakaan Sjöfartstidenden hyökkäyksestä.

Oslossa, lokakuun 24 päivänä 1928.

Eero Wuorimaa

schouvinistisistä hyökkäyksistä toisiaan vastaan. Tätä aatetta Mowinckel lämpimästi kannatti ja aikoi siitä mainita erässä esitelmässä, jonka hän piakkoin aikoo pitää Nobel säätiössä.

Lähtiessäni pääministeri uudelleen, valitti, ettei hän voinut suoranaisesti vaikuttaa sanomalehdistöön, vaan toivoi, että Sjöfartstidenden esiintymisellä tulisi olemaan mahdollisimman lyhyet jäljet. Toivoi myöskin, että Turjan rettelöt pian saataisiin selvitetyiksi ja tutkimustulosten pohjalla asia kaikessa yhteisymmärryksessä pois päiväjärjestyksestä.

On huomattava, etteivät tämän päiväiset Oslon aamulehdet ole maininneet sanaakaan Sjöfartstidenden hyökkäyksestä.

Oslossa, lokakuun 24 päivänä 1928.

Eero Wuorimaa

Norges Handels og Sjöfartstidende
23-10-28

Forbereder Finland krig?

Finland forbereder krig mot Norge, skrev «Arbeiderbladet»s udmerkede utenriksmedarbeider, advokat Karl Johansen forleden dag. Det synes ikke helt ubegrundet. Alle venskabelige forsøk paa at komme til det best mulige forhold til Finland preller i det minste av som vandet paa gaasen. De finske blade baktaler os paa sit eget sprog, som ingen andre mennesker forstaar. De lager historier fra oppe paa grænsen og opbringer paa chikanøs maate vore fiskefartøier, naar de gaar i nødhavn. Det er i det hele tat en tendens som tyder paa, at de vil benytte leiligheten, naar den maatte by sig. Derpaa tyder det ogsaa at de bygger hærveier mot den norske grænse.

Vi tror det bør tales aapent om dette, ikke bare for vor skyld, men endnu mere for Finlands skyld; ti det er selvmord og intet andet som her forberedes.

Man er i Finland forarget over, at andre sier det er en randstat. Og dog er det en kjendsgjerning: Finland er en randstat, utsat for at maatte virke som støtpute mellem det assiatiske Rusland og Vest-Europa. I samme utstrækning som det vender sig mot os øder det sine kræfter i unødig strid mot vest, og det svækker dermed sin stilling mot øst. Naar det avslaar vort ærlige ønske om god forstaaelse og venskap, saa hjælper det Rusland. Det fremmer dets ønsker om atter at naa frem til den Botniske Bukt og det styrker dets ambitioner i retning av at naa frem til Ishavet paa norsk omraade. Dette gjøres tiltrods for at man vel maa være klar over at naar Rusland er færdig med revolutionsperioden, vil det vende sin opmerksomhet utad. Dets første foretagende vil være at gjenerobre de randstater som nu skiller det fra havet.

Der findes intet ansvarlig menneske i dette land som ikke gjerne vil leve i den beste forstaaelse med det finske folk. Det tjener dog ikke til noget at lukke øinene for den tendens, som nu er oppe paa den anden side av grænsen i nord. Faar det utvikle sig videre til at beherske forholdet mellem de to land vil ikke alene store muligheter for utviklingen av skibsfart og handel og kulturelle forbindelser gaa tapt, men det kan utvilsomt ogsaa bli en overhængende fare for begge lands selvstændighet.

Vi appellerer i venskabelighet til den bevisste politisk forstaaende del av det finske folk, ikke bare de svenske elementer, men fremfor alt de politisk forstaaende finner, at de i tide stopper de chauvinistiske trakasserier. Vi henstiller til dem at gjøre Finland til en likesaa god og fredelig nabo som Rusland aarhundrede efter aarhundrede var overfor Norge.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Eelpringin raportti no 11.

Oslo

27/10 1928.

5000—11—27. 1578.

Légation de Finlande

Oslossa, lokakuun 27 päivänä 1928.

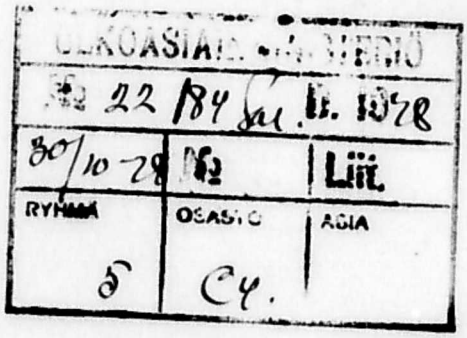

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 11/28, joka koskee Norges Handels og Sjöfartstidenden hyökkäystä Suomea kohtaan.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ministeri Hj. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri.
y.m. y.m. y.m.

Légation de Finlande

Salainen.

Suomen Oslossa olevan Lähettilään raportti N:o 11/28.

LEKOASTAKAMINISTERIÖ
22/84 Sal. D. 1942
30/10-28 | 5 | LIII.
DYHM | OSASTO | ASIA
5 | C4

Norges Handels og Sjöfartstidenden hyökkäys Suomea kohtaan.

Niin järjetöntä ja kaikkea perää vailla kuin Norges Handels og Sjöfartstidenden kirjoitus "Forbereder Finland krig" t.k. 23 päivältä onkin, on se kaikesta päättäen kumminkin herättänyt melkoista huomiota ei vain Norjassa, vaan kuten Ruotsin lehdistäkin voi päättää, myöskin Norjan ulkopuolella. Asetuin heti kirjoituksen ilmestyttyä paitsi pääkonsulimme Hauanin m. m. myöskin " A/S Avisernes Oslobyrån" johtajan Meidellin yhteyteen pyytäen heitä tarkkaamaan kirjoituksen vaikutusta. Pääkonsulimme sanoi jo seuraavana päivänä saaneensa liikemaailmasta sen käsityksen, että kirjoitus monella taholla oli herättänyt vakavaa huomiota ja että vaikkakaan ei kukaan uskonut kirjoitukseen siinä muodossa kuin se oli esitetty, se kumminkin oli herättänyt vilkasta keskustelua ja epäilyksiä siitä, ett'eivät Norjan ja Suomen suhteet olleet sellaiset kuin toivottavaa olisi.

Johtaja Meidell ilmoitti samana iltana, että hänen toimistollaan on ollut paljon työtä vastata sähkösanomiin ja puhelintiedusteluihin, joita oli sadellut maaseutujen sanomalehtitoimistoista. Kaikkialta oli vaadittu tarkkaa selvitystä ja myöskin varsinkin suurempien lehtien puolelta sähkösanomatiedoitusta asian vastaisesta kehityksestä. Sjöfartstidenden hälyytys otettiin kaikkialla maaseudulla vakavalta kannalta ja oli Meidell, pyyntöni mukaan, tehnyt kaikkensa nurinkurisen jutun selvittämiseksi meille suotuisaan suuntaan. Samoin oli hänellä ollut neuvotteluja suurempien Oslossa ilmestyvien valtiollisten lehtien edusta-

jien kanssa, joissa neuvotteluissa sovittiin olla asiaan kajoamatta.

Huomattuani kirjoituksen herättäneen Norjassa sensatiota sekä Mowinckel'issä vastenmielisyyttä, ettenkö sanoisi pelkoa, kääntyä Sjöfartstidenden puoleen, sen päätoimittaja, Dombås kun kuuleman mukaan lienee nykyään pääministerin pahimpia vastustajia, päätin Lähetystön puolesta lähettää Sjöfartstidendeen vastalauseen. Tämän lehti julkaisikin 25 päivän iltapäivällä ilman kommentaricita, ja oli se näin kuuluva:

"Från Finlands Beskickning.

Finlands Beskickning ser sig härmed nödsakad att uttala en allvarlig gensaga med anledning av det ansvarslösa skrivsätt, som kommer till synes i den med alarmrubrik försedda ledande artikeln i N:o 249 av "Norges Handels og Sjöfartstidende" och underlåter Beskickningen ej att påpeka att det goda förhållandet mellan Finland och Norge, för vilket tidningen gör sig till talsman, skadas genom dylika ogrundade sensationsartiklar.

Oslo, den 25 oktober 1928."

Seuraavana päivänä sain jälleen tavata Mowinckelin, jolloin esitettyäni Ulkoasiainministeriöstä saamani tiedot norjalaisten kalastajaveneiden pidätyksistä Petsamon rannoilla myöskin lausuin ulkoministeri Procopén tervehdyksenä vakuutukset Suomen vilpittömistä pyrkimyksistä päästä mitä parhaimpiin suhteisiin Norjaan ja valittelut Sjöfartstidenden aiheettomasta ja hyviä välejämme loukkaavasta esiintymisestä. Mowinckel kiittäen näistä tervehdyksistä otti puheeksi julkaisemani vastalauseen sekä selostuksen tutkimustuloksista Petsamossa. Pääministeri epäili oliko Lähetystön protestista koituva tarkoitettua hyötyä, toimittaja Dombås kun varmastikin tulee reageeraamaan sitä vastaan entistä

./.

äkeämmin. Kertoi laajalti omista persoonallisista kokemuksistaan tässä suhteessa, josta kaikesta vedin sen johtopäätöksen, että pääministeri koetti puolustaa huonoa asiata, - omaa pelkoaan esiintyä tarmolla Sjöfartstidendeä vastaan.

Neuvottelu tapahtui mitä ystävällisimmissä merkeissä enkä tällä kertaa huomannut jälkiäkään siitä kiihkeydestä, joka ilmeni viime keväänä kauppasopimuksesta puhuessamme.

Lausuin lopuksi toivomukseena, että Ulkoasiainedepartementin puolesta koetettaisiin tutkia mitkä tiedot, kokemukset tahi pyrkimykset ovat inspiroineet Sjöfartstidendeä viimemainittuun hyökkäyskirjoitukseen. Mowinckel lupasi tässä tehdä voitavansa, vaikkakaan ei uskonut onnistumiseensa.

Pääkonsuli Haman saapui joku tunti myöhemmin luokseni kertoen käyneensä toimittaja Dombåsin luona tiedustelemassa hänen motiivejään kirjoitukseen. Dombås oli esiintynyt varsin avomielisesti kertoen, ettei hänellä ole minkäänlaista kaunaa Suomea kohtaan,,mutta sanoi hän tahallisesti antaneensa kirjoitukselleen niin jyrkän muodon kiinnittääkseen sekä Norjan että Suomen hallituksen huomion erinäisiin epäkohtiin, jotka hänen mielestään olivat syntyneet molempien maiden välille ja mainitsi semmoisina seuraavat seikat:

Suomen lehdissä ilmestyy alituisesti hyökkäyksiä Norjaa vastaan, koska maahan muuttaneet suomalaiset pakoitetaan oppimaan norjaa ja käymään norjalaisia kouluja, vaikkakin tämä on Norjan lainsäädännön mukaista.

Dombås mainitsi pari vakavanlaatuista syytöstä norjalaisia vastaan (jopa toisessa tapauksessa nimismiestä vastaan) osallistumisesta laittomaan porometsästykseen Suomessa ja lukuisten suomalaisten porojen teurastamiseen. Asiasta olivat Suomen viranomaiset toimittaneet tutkimuksen ja annettiin ilmoitus Norjalle syytöksien perättömyydestä.

Dombåsin mielestä oli kokonaan tarpeetonta peruuttaa huhuja Norjassa, jossa niiden todenperäisyyttä ei oltu uskottu; mutta Suomessa sitä vastoin eivät viranomaiset olleet riittävässä määrin julkaisseet tutkimusten tuloksia. Suomessa hän otaksui sen vuoksi joukon ihmisiä vielä uskovan huhut oikeiksi ja näin ollen oli aikaansaatu Norjaa kohtaan epäystävällinen mieliala, josta helposti voisi koitua ikäviä seurauksia.

Dombås mainitsi vielä useita - kuten myönsi - pieniä rajasuhteesta johtuvia riitaisuuksia. Mitä viime aikoina pidätettyihin aluksiin tulee, eivät toistaiseksi tutkimuksista julkaistut tiedot hänen mielestään täysin todista sakkorangaistuksen välttämättömyyttä, mutta onhan lähempi selostus tästä luvattu. (Olihan hänen kirjoituksensa sitä paitsi julkaistu ennenkuin Norjan lehdissä oli tietoa tutkimustuloksista.)

Dombåsissa näkyi olevan jonkinlainen pelko useiden viimeaikaisten rakenteilla olevien tai loppuunsuoritettujen tierakennusten suhteen. Hän oivalsi tieyhteyden olevan tarpeen tuotteiden kuljetusta varten, mutta eräiden (?) tierakennusten tarpeellisuutta hän ei voinut ymmärtää tältä näkökannalta katsottuna.

Dombåsin käsityksen mukaan oli melko lailla kiihkoilua käynnissä Norjassa asuvien suomalaisten keskuudessa saadakseen heidät toimimaan Suomeen yhtymisen (anslutning) puolesta. Hän ei luonnollisesti uskonut Suomen hallituksen olevan tämän kiihkoilun takana, vaan arveli päinvastoin eräitten chouvinististen ainesten olevan toimessa.

Tuoreessa muistissa oli Dombåsilla myöskin vielä se käsittely, jonka alaiseksi merenkulkusopimus oli joutunut Suomen puolelta eikä hän myöskään ymmärtänyt syytä kauppasopimuksen viipymiseen.

./. Kun Norges Handels og Sjöfartstidende iltapäivällä toi

mukanaan ulkoministeri Procopén haastattelun, jota vastaan lehti ei enää tahtonut sen enempää polemisoida ja kun lehti myöskin ilman kommentarioita painatti Lähetystön vastalauseen voidaan katsoa tämän Sjöfartstidenden hälyytysjutun tällä kertaa päätetyksi, vaikkakin epäilemättä vastakin tullaan kuulemaan sen jälkikaikua.

Oslossa, lokakuun 27 päivänä 1928.

Otten Elfving.

Norges Handels og Sjøfartstidende

26-10-28.

Opbringelsen av norske fiskebaater i Petsamo.

Om den undersøkelse som er foretat i anledning av opbringelsen av de norske fiskebaater «Sørvær» og «Sven» meddeler den finske legation følgende:

1. «*Sørvær*». Den 1. oktober sistleden paatraf det finske opsynsfartøi «Turja» i Suolavuono det norske fiskefartøi «Sørvær», som var kommet dit uten at de finske told- og grænsevaktmyndigheter hadde kjendskap til det. Paa forespørsel om aarsaken hertil meddelte kaptein Tolonen, at fartøiet hadde søkt nødhavn, idet seilene delvis var istykker, og maskinen var gaat varm. Da vindstyrken bare var omtrent 3—4 Beaufort anmodet «Turja»s chef «Sørvær» om at avgaa, men fik til svar, at dette var umulig paa grund av maskinskade. «Turja»s chef bestemte da, at fartøiet skulde faa bli, men det maatte gaa før «Turja» var vendt tilbake fra sin tur til Vuormi. Da «Sørvær» ved «Turja»s tilbakekomst fremdeles var i Suolavuono, bugsertes det til Trifona, hvorefter fogden den følgende morgen holdt forhør. Efter forhøret, hvor ovennævnte faktiske oplysninger fremkom, fik fartøiet avgaa.

Til ovenstaaende maa tilføies, at det samme fartøi ogsaa den 13. september blev paatruffet i Suolavuono, og ogsaa dengang blev maskinskade opgit som aarsak hertil, men efter opfordring avgik fartøiet ved egen maskinkraft, og denne omstændighet har sandsynligvis git myndighetene grund til mistanke.

2. «*Sven*». Den 19. oktober sistleden praiet «Turja» motorfartøiet «Sven» fra Vardø, kaptein Nikolai Hansen, og førte det til Trifona for at foreta undersøkelse, da baaten den nævnte dag var kommet til havnen uten at ha anmeldt dette paa foreskreven maate og var avgaat uten at utklarere. Ved opbringelsen erkjendte kaptein Hansen riktigheten av forannævnte, fik sig forelagt stevning og avgav den nødvendige fuldmakt og 50 kroners garanti for eventuelle bøter, hvorefter fartøiet fik tilladelse til at avgaa.

Undersøkelsen i begge de ovennævnte saker fortsættes.

Norges Handels og Sjøfartstidende.
26-10-28.

Grænseaffærene nordpaa.

Den finske utenriksminister uttaler sig.

Helsingfors, 26. okt.

I anledning av angrepet paa Finland i «N. H. og S. T.» og andre norske aviser har Deres korrespondent idag intervjuet utenriksminister Procopé.

— Angrepene er, uttalte utenriksministeren, for mig like ubegripelige som saklig ugrundet. Til utgangspunkt er tat nogen ubetydelige grænsemellemværender i nord, i hvilke av de hittil indkomne meddelelser at dømme de finske myndigheter synes at ha handlet reglementsmæssig og som fremdeles er gjenstand for undersøkelse. Med utgangspunkt heri utslynges de mest uberettigede beskyldninger mot Finland.

Finland har ikke foretat nogensomhelst militære forberedelser eller hat tanke herpaa. Vi nærer kun venskabelige følelser overfor Norge. Arten av disse fik et vakkert og overbevisende uttryk ved kong Haakons besøk i Finlands hovedstad ivaar. Vi ønsker at leve i godt naboskap og samforstand med alle vore naboer og lægger stor vekt paa opretholdelsen av nære og venskabelige forbindelser med Norge. Jeg er overbevist om at begge lands regjeringer nærer samme ønsker om at opretholde, fordype og utvikle disse forbindelser. Mellem regjeringene paagaar droftelser om en del for begge land viktige spørsmaal bl. a. avsluttelse av handelsavtale. Som bekjendt har man i nogen aar hat en sjøfartstraktat, hvorved Finland har tilkjendt norske fartøier i finske havner betydelige fordele. Jeg vover at paastaa, at spørsmaalet om handelsoverenskomst i den siste tid har tat et stort skridt fremover. Ogsaa andre viktige spørsmaal foreligger og det er min opriktige forhaabning at vi i alle disse vil kunne komme til positive og for begge parter tilfredsstillende resultater. Men det kan ikke nektes at saadanne artikler som de paagjældende ingenlunde er egnet til at fremme det gode forhold mellem landene. Jeg beklager artiklernes fremkomst da de er egnet til at skade tilliden mellem vore folk og derved ogsaa forstaaelsen mellem de nordiske land.

Gm.

*

Vi takker den finske utenriksminister for hans elskværdige svar. Der er al grund til at være tilfreds med, at det er lykkedes at henlede saavel den finske som den norske regjerings alvorlige opmerksomhet paa saken. Det er ganske sandt, at de grænsetvister som er forekommet, har været smaa. Til gjengjæld har de været for mange. De stadige beskyldninger for rentyveri, for mishandling av den finske befolkning i Finmarken likefuldt som opbringelsene av fiskefartøier i nødhavn er egnet til at sætte ondt blod.

Det har efter Finlands frigjørelse ingenlunde manglet paa venskabelige forsikringer overfor Norge; men de har ikke altid faat bekræftelse i handling. Gjennem mange aar var vore skiber gjenstand for ugunstig behandling i finske havner. Nogen handelstraktat har vi ikke faat endnu og grænseforhandlingene har gaat trægt.

Vi skal imidlertid ikke gaa nærmere ind paa disse ting nu, idet vi finder at burde forutsætte, at den finske utenriksministers forsikringer vil bli omsat i handling. I saa fald vil de av os paatalte forhold sikkert ophøre.

Red.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Eldoviuksen raportti no 12.

Oslo

31/10 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

Oslossa, lokakuun 31 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 23/84 Sal. D. 19.28
8/XI-28 № Liit.
ÄYTIMÄ OSASTO ASIA
5 C 4

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 12/28, joka koskee

I. Professori Olaf Broch'in tutkimuksia Venäjän valtionarkistoissa,

II. Pääministeri Mowinckel'in esitelmää Kansainliitosta.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Erkki Elping.

Herra Ministeri Hj. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri.
y. m. y. m. y. m.

Légation de Finlande

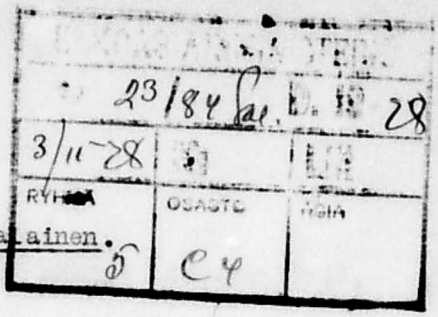

Suomen Oslossa olevan Lähettilään raportti N:o 12/28.

Professori Olaf Broch tutkimuksistaan Venäjän valtionarkistoissa.

Kuluvan kuun 27 päivänä luennoi slaavilaisten kielten professori Oslon Yliopistossa, Olaf Broch, Norjan tiedeakatemiassa viime kesänä toimittamistaan tutkimuksista Venäjän valtionarkistoissa. Professori johti mieleen kuinka alote Venäjän arkistojen tutkimuksiin on lähtöisin tanskalaisesta professorista, Friis'istä sekä kuinka näissä tutkimuksissa on ollut yhteistoimintaa Tanskan, Ruotsin ja Norjan välillä. Hän toi esille sen havaintonsa, että nykyajan Venäjä suhtautuu arkistotutkimuksiin varsin myötämielisesti ja oli hän saanut mitä parhaimmat vaikutelmat arkistojen hoidosta ja niiden hoitajien avuliaisuudesta.

Professori oli tutkimuksissaan kiinnittänyt huomiota erikoisesti yhdistyneen Norjan-Tanskan sekä vuoden 1814 jälkeen Norjan - Ruotsin ja Venäjän rajakysymyksiä koskevaan diplomaattiseen kirjeenvaihtoon.

Mitään varsinaista uutta ei hän sanonut löytäneensä, mutta oli hän asiakirjoista kuitenkin saanut uusia todistuskappaleita entisten tutkimustulosten paikkansapitävä isyydestä. Hän sanoi havainneensa ruotsalaisten valtuutettujen heille itse asiassa vähemmän kiintoisissa Norjan ja Venäjän välisissä rajariidoissa esiintyneen erinomaisen kohteliaasti venäläisiä kohtaan, joka huomataan jo siitäkin, että venäläiset työn päätyttyä ruotsalaisten valtuutettujen puheenjohtajan kaulaan olivat ripustaneet korkean kunniamerkin.

Iivana Julman ajoilta oli Broch nähnyt dokumenttejä, joista voitiin päättää silloisen Venäjän kehittäneen diplomaattisen taktiikkansa korkealle m.m. saivat Kööpenhaminassa olevat venäläiset diplomaatit tehtäväkseen tarkoin huomioida vieraan monarkin elämäntapoja, nauttiko hän alamaistensa suosiota, minkälaiset olivat olot yleensä maassa j. n. e., seikkoja, jotka todistavat kehittynyttä informatiokoneistoa jo tuohon aikaan. Esitelmöitsijä ilmoitti piakkoin toivovansa saada tutkimustuloksensa julkisuuteen.

Allekirjoittanut oli samana iltana tilaisuudessa seurustelemaan esitelmän pitäjän kanssa, jolloin hän avomielisesti selosti havaintojansa m. m. vanhan Lapin yhteismaan jakamishistoriasta mainiten sen yhteydessä, kuinka hän oli Venäjän, arvatenkin Moskovan arkistoissa löytänyt asiakirjoja, jotka koskevat Norjan ja Venäjän välisiä neuvotteluja Suomen "vanhan käsivarren" (Enontekiön pitäjän) vaihtamisesta Sörvarangerin alueeseen. (Paatsjoen ja Tenojoen väliseen ranta-alueeseen.) Professori Broch sanoi tämän hankkeen rauenneen siitä syystä ett'ei Enontekiön alue vastannut Sörvarangerin alueen arvoa, edellinen kun on asumatonta erämaata: Huomautin tähän, että Enontekiön pitäjässä ja varsinkin Skibottenin puoleisessa " käsivarressa" ainakin tätä nykyä tavataan Lapin mitä parhaimpia porolaitumia, joissa muuttolappalaisemme saavat hyvän toimeentulon, jota paitsi Enontekiön kirkonkylän seutu ja osa Muonionjoen laaksoakin nykyaikana ovat hyvin asuttua seutua. Näistä seikoista ei professorilla ilmeisesti ollut aikaisemmin tietoa.

Erikoista huomiotani herättivät Broch'in selostukset Venäjän aikuisesta rajankäynnistä Paatsjoella, jolloin Kolttakönkäs (Boris Gleb) jäi Venäjälle. Hän koetti osoittaa, kuinka yksinomaan uskonnolliset näkökohdat pidättivät venäläisiä luovuttamasta Kolttakönkään aluetta kirkkoineen ja luostarinraunioineen Nor-

jalle ja kuinka tästä syystä olisi toivottavaa, että Suomi, jouduttuaan nyt vanhan Boris Gleb'in omistajaksi, osoittaisi Norjalle myötämielisyyttä " og god vilje at stelle alt til rette" luovuttamalla Boris Gleb'in Norjalle. Kyllä kai Norjalla löytyisi sopivaa kompensatiota Boris Gleb'in lunastamiseksi, hän huomautti. Annoin professorin ymmärtää, ett'ei Kolttakönkään vaihtamiskysymyksellä ole minkään vertaa vastakaikua Suomessa. Vielä toisenkin kerran Broch samana iltana otti asian puheeksi kanssani saamatta kumminkaan tilaisuutta sen enempään mielipiteen vaihtoon.

En tiedä onko Kolttakönkään kysymys muodossa tai toisessa ollut esillä Brochin ja Norjan Ulkoasiainedepartementin välillä.

Olen kumminkin tahtonut asiasta mainita siltä varalta, että se mahdollisesti jossakin yhteydessä, esim. kauppaneuvottelujen aikana sukeltaisi esille.

==========

Pääministeri Mowinckel'in esitelmä Kansainliitosta.

Eilen illalla piti pääministeri Mowinckel esitelmän Nobel Säätiössä Kansainliitosta, joka esitelmä oli koonnut salin täyteen yleisöä. Tästä esitelmästä, joka sisältönsä puolesta lienee arvokkaimpia mitä täällä on Kansainliitosta tähän saakka pidetty, sisältävät tämän päivän lehdet lyhyitä referaatteja. Asiallisin niistä lienee Morgenbladet'in referaatti, josta samoin kuin Suurkäräjäin presidentti Hambron kirjoituksesta " Svakheten i den konstitutionelle sammenhæng og i valgmetoder" tähän myötä-

2 ./. liitän leikkeleen.

Kuten Mowinckel edeltäkäsin oli minulle ilmoittanut, hän esitelmänsä lopussa pontevin sanoin lausui paheksumisensa Norjan

sanomalehdistön ja erittäinkin erään arvossa pidetyn Oslon lehden (Norges Handels og Sjöfartstidenden) kevytmielisestä esiintymisestä naapurikansaa (Suomea) kohtaan, jonka kanssa Norja elää täydellisessä rauhassa ja yhteisymmärryksessä, ja joka sitä paitsi samoin kuin Norjakin on jäsenenä Kansainliitossa. Hän valitti Norjan sanomalehdistössä tässä ilmennyttä kypsymättömyyttä arvokkaalla tavalla käsitellä kansainvälisiä suhteita ja kertoi "erään etevän politikoitsijan" (Setälän) eräälle Pohjoismaiden ulkoministerille (Moltesen´ille) esittäneen Pohjoismaiden sanomalehti-Locarnoa, joka ottaisi päämääräkseen tukehuttaa schouvinistisia mielenilmaisuja Pohjoismaiden sanomalehtien välillä. Puhetta seurasivat vilkkaat suosionosoitukset.

Mowinckelin viimemainitusta muistutuksesta Norjan sanomalehdistöä kohtaan mainitsivat Oslon lehdet eilen liittämättä omia kommentaarioitaan tapahtuman johdosta. Ainoastaan Arbeiderbladet ja luonnollisestikin syyllinen itse, Norges Handels og Sjöfartstidende, sivuuttavat Mowinckel´in esitelmän vaitiololla.

Oslossa, lokakuun 31 päivänä 1928.

Eero Erkko

Morgenbladet.
30-10-28.

Stortingspræsident og statsminister om Folkeforbundet.

Vor repræsentation i Genf optrær som enhet og i overensstemmelse med den norske regjering.

Norges kritik over sekretariatet vakte en gjenklang som naadde dit den skulde. — F. F. og den norsk-finske diskussion.

Hr. Mowinckel gjorde igaar i Nobelinstitutet rede for vor optræden i Genf og forbundets betydning i europæisk politik.

Statsminister Mowinckel holdt igaaraftes i Nobelsalen et foredrag om «Folkeforbundet idag». Den lille sal var fyldt til trængsel, og folk stod langt utover gangen for at høre.

Statsministeren gjorde først i korthet rede for forbundets opbygning og drøftet litt nærmere de sidste raadsvalg og deres betydning, hvorefter han utviklet betydningen av Norges optræden i forbundet.

Man har av og til paastaat, at de norske delegertes optræden i Genf er for personlig. Men det forholder sig ikke saa. Det er ikke hr. Mowinckel eller hr. Hambro, som lufter sine personlige meninger i Folkeforbundet. Den norske delegation optræder til enhver tid i nøie overensstemmelse med sin regjering. Dens optræden og dens taler drøftes paa forhaand av den samlede delegation og er uttryk for regjeringens og dermed for Norges politik, og stortinget har det hvert aar i sin haand at kontrollere denne politik og hitføre de forandringer i den, som det maatte finde paakrævet.

skjellige kommissioners arbeide, særlig Norges indsats iaar i 4de kommission med hensyn til sekretariatets sammensætning, hvis objektivitet i det sidste aar har været litt vaklende. Norges optræden her vakte en gjenklang, som naadde dit, den skulde. Forslaget om, at sekretariatet selv skulde ta sin sammensætning

J. Ludw. Mowinckel.

under overveielse kom dog ikke fra Norge (det er ikke morsomt bestandig at skulle hænge bjelden paa saa store katter), men fra Holland.

Statsministeren drøftet sluttelig Folkeforbundets rolle i den europæiske storpolitik, en rolle, som var meget betydelig. Det springende punkt i denne politik er forholdet mellem Frankrige og Tyskland. Er dette forhold godt, ser det lyst ut — hvis ikke, saa er det ikke bra. Det har været

det sidste har maattet ordne sine mellemværender alene; Storbritannien, som har holdt sig forsigtig tilbake, kunde her øve den største og gavnligste indflydelse med sin «bon sens» og sin businesslike maate at ta tingene paa. Hermann Müllers og Briands taler iaar i Genf vakte stort røre; men Briand er i virkelighetens verdens sterkeste fredsven, og hans tale gjorde nærmest tjeneste som en røksky, bak hvilken han i stilhet arbeidet for at finde en praktisk iøsning paa det foreliggende spørsmaal.

Statsministeren understreket tilslut sterkt Folkeforbundets betydning som fredsfaktor. Hos mig, sa han, er der ingen tvil om, at Folkeforbundet er det sterkeste instrument til fredens bevarelse. Hvor sterkt det med tiden kan bli, det avhænger av os alle.

Taleren klaget over, at den norske presse hadde vanskelig for at skrive nøkternt og saklig om international politik og nævnte et friskt eksempel paa dette i forbindelse med forholdet mellem Finland og Norge. Et stort norsk blad, hvis røst ofte ogsaa naar utenfor Norges grænser, fortæller, at Finland ruster til krig. Begge disse lande er medlemmer av Folkeforbundet og har traktatmæssig forpligtet sig til at søke at løse eventuelle tvister ad rettens vei. Det er da uforstaaelig at man taler om krigsfare; denslags

kan intet godt fremme. Taleren efterlyste i den forbindelse et «pressens Locarno» i Norden.

«Vi, som arbeider for fredens sak, har en stor gjerning. Tap ikke troen paa Folkeforbundet!»

Foredraget, som blev fremført med varme og kraft, tok levende bifald.

---

til forbundet vokse, skal dets

re aldrig st

Svakheter i den konstitutionelle sammenhæng og i valgmetoder.

For „Morgenbladet" av stortingspræsident C. J. Hambro.

Efterhvert som Folkeforbundet i høiere og høiere grad er blit en politisk kjendsgjerning enhver statsmand maa regne med, efterhvert som den første ængstelse for selve det skrøpelige bygverks skjæbne er begyndt at vige og der vokser frem en spirende forstaaelse av at Folkeforbundet muligens kan faa en mere konkret praktisk betydning end det store og fortjenstfulde, men endnu — utenfor de enkelte tilfælde — temmelig abstrakte arbeide for avrustning og fred, vil ogsaa interessen for selve forbundets konstitution og forretningsorden maatte vokse. Ganske naturlig har den side av saken hittil traadt i bakgrunden. Folkeforbundets forsamling har hittil først og fremst været et samlende ekko av folkenes frygt for krigen. De s t o r e taler har været viet rustningsspørsmaalene. Men efterat Tyskland er traadt ind paa sin plads i forbundet, efterat Locarno har været nævnt saa ofte og med saa sterk vegt at det muligens ikke vil la sig nævne med ganske den samme virkning i fremtiden — er der visse smaa og . praktiske spørsmaal som trænger sig frem hos dem som haaber at fremtidens veie skal føre gjennem forbundet. Og i de relativt rolige politiske tider trænger disse spørsmaal sig frem, og man kan vurdere deres betydning for selve forbundets konsistens; skal tilliden til forbundet vokse, skal dets praksis fæstne sig saa det virkelig faar karakteren av permanent institution og ikke av tilfældig meningsutveksling maa alle forbundets instanser indstilles paa at gi forsamlingen og raadets arbeide en mere organisk form end det hittil har hat. Endnu er Folkeforbundet som

C. J. Hambro.

som forklarer hvorfor forbundet trods alle bleksottige forsøk paa at begeistre gjennem «intellektuelt samarbeide» ikke har tak paa almenhetens fantasi.

Der er over forsamlingen et skjær av tilfældighet, en mangel paa fast form og sikkerhet, en mangel paa ydre værdighet som kanske ikke har virket som reklame for Folkeforbundets sak. Selv om forsamlingen er en nyskabning som man ikke direkte kan overføre paa gamle erfaringer og formler, er der ingen avgjørende grund for at man ikke efter 10 aars forløp skulde være naadd til større formel sikkerhet end man er idag.

Det er mulig at der paa enkelte hold, halvt ubevisst, kan ha været en ængstelse for at befæste forsamlingens indflydelse, at der kan ha været en fornemmelse av at det i visse henseender gav den tryggeste balance at samle myndigheten i raadet, og at den første rettesnor for forsamlingen burde være aldrig at kome i nogensomhelst art av friktion med raadet; der har, kanske ikke mindst paa ledende hold inden sekretariatet hersket den opfatning at mindst mulig burde overlates til forsamlingen, da den paa den ene side er et for talrikt og litet indøvet organ til at kunne ar-

ke, bestemmes raadets sammensætning. Men det synes som om der allerede fra første færd av har gjort sig gjældende en tendens til at betragte raadet som den mere permanente institution, forsamlingen som den mere tilfældige. Det er git uttryk allerede i den fastslaatte terminologi hvor det heter «Raadets 50de session» men «den 9de forsamling» — og ikke «forsamlingens 9de session». — Denne distinktion var ikke oprindelig. Endnu i 1922 var en del av de officielle dokumenter paatrykt «Forsamlingens tredie session». Saa trængte den anden terminologi igjennem. Og dog er de to institutioner efter sin art like permanente; de bestaar ikke av de møtende personer, som skifter baade i raad og forsamling, men av statlige medlemmer, som til enhver tid er de samme. At raadet har hyppigere møter er begrundet i rent praktiske forhold og er ikke i og for sig forutsat i pakten. Det heter i dens artikel 2: Forsamlingen møter til bestemte tider og til enhver anden tid, hvis omstændighetene kræver det, — og i artikel 3: Raadet møter naar omstændigheterne kræver, og i det mindste en gang om aaret.

Men mens man i den officielle etikettering betragter alle raadets møter som ordinære og numererer dem fortløpende, har man tat forsamlingens session i mars 1926 ut av rækkefølgen og alene kaldt den «den ekstraordinære forsamling», skjønt pakten ikke hjemler nogen slik nuancering.

Ut fra den samme tankegang har man søkt at overføre til raadet visse funktioner som forsamlingen burde ha.

Der blev iaar for første gang gjort et brud paa denne linje,

av folkenes frygt for krigen. De store taler har været viet rustningsspørsmaalene. Men efterat Tyskland er traadt ind paa sin plads i forbundet, efterat Locarno har været nævnt saa ofte og med saa sterk vegt at det muligens ikke vil la sig nævne med ganske den samme virkning i fremtiden — er der visse smaa og praktiske spørsmaal som trænger sig frem hos dem som haaber at fremtidens veie skal føre gjennem forbundet. Og i de relativt rolige politiske tider trænger disse spørsmaal sig frem, og man kan vurdere deres betydning for selve forbundets konsistens; skal tilliden til forbundet vokse, skal dets praksis fæstne sig saa det virkelig faar karakteren av permanent institution og ikke av tilfældig meningsutveksling maa alle forbundets instanser indstilles paa at gi forsamlingen og raadets arbeide en mere organisk form end det hittil har hat. Endnu er Folkeforbundet som et skib der «ikke har fundet sig selv». Sekretariatet er blit godt bygget ut; men mellem sekretariat og forsamling, mellem forsamling og raad er der ikke skapt et tilstrækkelig elastisk og smidig samarbeide. De enkelte led i Folkeforbundet er ikke koordineret paa en slik maate at det hele institut har faat et maksimum av spændkraft eller motstandsdygtighet. Under en paakjending fordeles ikke trykket uvilkaarlig paa alle bygverkets bærende ledd. Og netop i saa henseende kan et beskedent arbeide for at opretholde eller skape de korrekte former være av konstruktiv betydning for fremtiden.

Det lar sig ikke negte at til denne dag har forsamlingen været meget litet skikket til i særlig grad at imponere eller begeistre det pressegalleri som er det koncentrerte uttryk for publikum og for verdensopinionen. Hvis man vil ha et typisk vidnesbyrd om det, kan man læse paragraf 13 i fjerde bok av Wells' «The World of William Clissold» og se hvorledes hans indtryk her er videre utkrystalliseret i «The Open Conspiracy»

kanske ikke har virket som reklame for Folkeforbundets sak. Selv om forsamlingen er en nyskabning som man ikke direkte kan overføre paa gamle erfaringer og formler, er der ingen avgjørende grund for at man ikke efter 10 aars forløp skulde være naadd til større formel sikkerhet end man er idag.

Det er mulig at der paa enkelte hold, halvt ubevisst, kan ha været en ængstelse for at befæste forsamlingens indflydelse, at der kan ha været en fornemmelse av at det i visse henseender gav den tryggeste balance at samle myndigheten i raadet, og at den første rettesnor for forsamlingen burde være aldrig at kome i nogensomhelst art av friktion med raadet; der har, kanske ikke mindst paa ledende hold inden sekretariatet hersket den opfatning at mindst mulig burde overlates til forsamlingen, da den paa den ene side er et for talrikt og litet indøvet organ til at kunne arbeide praktisk, mens den paa den anden side kan tænkes at bli uberegnelig eller uhaandterlig den dag da de mange mindre stater kunde komme til at optræ samlet om visse principer eller retningslinjer.

Selve pakten siger litet om forbundets administration, om budgetbehandling, om forholdet mellem forsamling og raad. Den nævner forsamlingen i sine artikler 2, 3 og 5 og dernæst raadet (artikel 2, 4 og 5); og hvor disse instanser omtales, nævnes forsamlingen først, som det konstitutionelt (anderledes ved de forhold som er berørt i artikel 15) primære. Ved dens valg, eller for de faste medlemmers vedkommende, med dens samtykkemen av statlige medlemmer, som til enhver tid er de samme. At raadet har hyppigere møter er begrundet i rent praktiske forhold og er ikke i og for sig forutsat i pakten. Det heter i dens artikel 2: Forsamlingen møter til bestemte tider og til enhver anden tid, hvis omstændigheterne kræver det, — og i artikel 3: Raadet møter naar omstændigheterne kræver, og i det mindste en gang om aaret.

Men mens man i den officielle etikettering betragter alle raadets møter som ordinære og numererer dem fortløpende, har man tat forsamlingens session i mars 1926 ut av rækkefølgen og alene kaldt den «den ekstraordinære forsamling», skjønt pakten ikke hjemler nogen slik nuancering.

Ut fra den samme tankegang har man søkt at overføre til raadet visse funktioner som forsamlingen burde ha.

Der blev iaar for første gang gjort et brud paa denne linje, idet det blev besluttet, at forbundets «kontrolkommission» som hittil har været valgt av raadet, for eftertiden skal vælges av forsamlingen. Og i forbindelse med denne avgjørelse blev det henstillet til raadet at overveie, hvorvidt det vil være praktisk at instituere i forbundet en valgkomite. Direkte tar denne resolution først og fremst sigte paa opnævnelsen av «Kontrolkomiteen», men den peker muligens noget længere, og flere av de delegerte som var sterkt interessert for den, hadde ganske vist i tanke en valgkomite med en noget videre opgave.

Man er her like ved et av de svakeste punkter i forbundets praksis — den tilfældige maate, hvorpaa valg foregaar efter underhaandsarrangementer og fordækt agitation.

Folkeforbundet er blandt andet eiendommelig derved, at det

skape ringeagt, ikke alene for formerne, men for realiteten.

C. J. Hambro.

Livs-forsikring

Norges ældste livsforsikringsselskap

Gjensidige

Gjensidiges gaard
Karl Johans gate 16.

Morgenbladet. 30-10-28.

Stortingspræsident og stats — minister om Folkeforbundet.

Vor repræsentation i Genf optræer som enhet og i overensstemmelse med den norske regjering.

Norges kritik over sekretariatet [illegible] gjenklang som naadde [illegible]orsk-finske diskussion.

[illegible]tet rede for vor op- [illegible] i europæisk politik.

[illegible] virkelighetens verdens [illegible] sin tematik og [illegible] keste

Oslo Høire

holder onsdag aften kl. 8 møte i Handelsstandens lokaler for partiets tillidsmænd i kredsene: Aars & Voss, Ruseløkken og Centrum. Til dette møte indbydes distrikts- og rodeforstandere samt medlemmer av styre og raad i ovennævnte kredse. Der vil bli holdt korte foredrag av foreningens formand, advokat Getz, samt av agitationskomiteens formand, kontorchef Strandmyr, om det forestaaende valg.

Kronprinsen tilbake til London.

Kampen om Oslo.

Ordfører With taler torsdag aften.

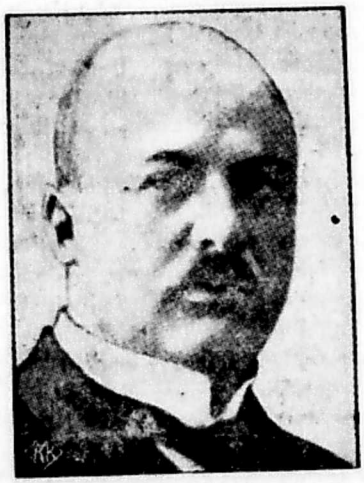

Valgkampen aapnes i Oslo med foredrag av ordfører bankchef B. With i Handelsstandens festsal torsdag den 1ste november kl. 8 aften. Ordføreren vil i dette foredrag gi en oversigt over Oslo høires virksomhet i den forløpne 3 aars periode og vil nærmere paavise farerne ved nu at la kommunisterne komme til magten.

Enhver som er interessert i valget bør overvære møtet.

Til vore abonnenter i Oslo.

Utbringelsen av «Morgenbladet» til vore abonnenter i Oslo har paa grund av det stigende oplag maattet omlægges fra 1ste november. Dette vil uundgaaelig kunne medføre nogen uregelmæssigheter i overgangstiden, vanskeligheter vi dog haaber at kunne overvinde i løpet av nogen dage. Vi ber vore læsere vise overbærenhet i disse dage, hvis bladet ikke skulde komme helt regelmæssig. Klager over utbringelsen bedes rettet til vor ekspedition, telefon no. 10079 med angivelse av navn og nøiagtig adresse (ogsaa etage og opgang).

Professor H. U. Sverdrup faar Bruce-medaljen.

(Specialtelegram til «Morgenbladet».)

Bergen, 29de oktober. — Paa et møte som nylig blev holdt i Videnskapsakademiet i Edinburgh blev «Bruce»-medaljen for 1928 tildelt professor H. U. Sverdrup ved Geofysisk Institut i Bergen. Selskapets præsident, Sir Alfred Eving, gav et referat av Sverdrups arbeider som han omtalte med stor anerkjendelse.

Folkeforbundet.

Av stortingspræsidænt Hambro.

Forts. fra 2. side.

stammende, da han kanske ikke har set dem før). Akustiken i salen er daarlig; og de færreste opfatter kanske hvad det gjælder. Præsidenten spør saa om der er nogen invending mot denne liste. Det store flertal i salen vet kanske endnu ikke, hvad der foregaar; nogen indvending fremkommer ikke — og fuldmagtskomite er valgt.

Derved er der ogsaa git et eksempel for valgene i kommissionerne, hvor det alene gjælder at komme først med at foreslaa en kandidat eller kandidater, fordi det i Genf regnes som daarlig tone, som uhøflig og noget av en personlig fornærmelse at foreslaa andre kandidater end dem som først er nævnt, uanset hvem som h a r nævnt dem og hvem som b l i r nævnt.

Valg av præsident og vicepræsident foregaar efter en indre mekanik, som neppe er underkastet bestemte love. Det hele avgjøres og maa efter det gjældende system avgjøres i the whispering gallery paa Quai Woodrow Wilson. Men avgjørelsen betinges av de eiendommeligste tilfældigheter, som f. eks. hvilke delegerte som kommer først til Genf, eller deres evne til at øve indflydelse i sekretariatet. Naar det gjælder valg av præsidenter i kommissionerne, kan vistnok i visse tilfælde ogsaa et ønske om at bli kvit en nærgaaende mand i den ene kommission ved at gjøre ham til præsident i e n a n d e n spille ind og paa mange hold hersker en temmelig naiv forestilling om at kritiske røster vil forstumme, hvis man skjænker kritiken en plads i præsidiet som cadeau. Visse geografiske hensyn, et svakt ønske om at holde et visst roulement ogsaa for disse posters vedkommende kan ogsaa

delegerte og har betalt sin kontingent til forbundet har været repræsenteret i præsidiet med undtagelse av Albanien, Bulgarien, Ethiopien, Grækenland, Lettland, Lithauen, Persien, Siam, Sydafrika og Ungarn.

Gaar man igjennem listen i detalj, blir man først og fremst slaat over Sydamerikas uforholdsmæssige repræsentation. Ser man bort fra de to store stater Argentina og Brasilien, som nu er uten repræsentation i Genf, er der paa Sydamerika faldt 18 medlemmer av præsidiet. Paa Asien er der faldt 2; paa Australien med New Zealand 2, paa Afrika 1. De asiatiske medlemmer av forbundet (bortset fra Japan der som de øvrige stater med permanent sæte i raadet ved enhver forsamling besætter en vicepræsidentplads) betaler i aarlig kontingent 116 enheter; de sydamerikanske stater 47; medlemmerne i Afrika 18, Australien og New Zealand tilsammen 37. — Nordamerika (Canada 35 enheter) har 5 gange været repræsenteret i præsidiet.

Tallene sier nogenlunde tydelig hvorledes en række stater ved at erklære at de optrær som «gruppe» kan opnaa en indflydelse som er helt uforholdsmæssig.

Og disse tal korresponderer saa temmelig med de tal som angir fordelingen av pladser i raadet. Ni av de ti stater som aldrig har hat plads i præsidiet, har heller ikke hat plads i raadet. Afrika, Australien og New Zealand har ikke været repræsenteret i raadet; Nordamerika (Canada) tre gange, Asien 8 gange, Syd-Amerika 16 gange (heri i k k e medregnet Argentinas og Brasiliens repræsentation).

Man har pleiet at si i Genf at det var en genlemans agreement at Sydamerika skulde faa

deraad, da han jo altid repræsenterer sit land og ikke sig selv. Den parlamentariske praksis er en anden. Begge systemer har sin art av nonchalance, og Folkeforbundets organer synes at være sterkere præget av denne end av noget systems særegne fasthet i form.

Ved de første forsamlinger som blev præsideret av Hymans og van Karnebeck, hvis træning ikke var diplomatisk, blev alene de valgte git adgang til at delta i præsidiets forhandlinger.

Reglementet fastsætter at enhver stat som er medlem av forbundet har ret til at sende til forsamlingen tre delegerte med suppleanter — ialt 6, svarende til ett medlem i hver av de 6 kommissioner. Det heter ogsaa i reglementet at enhver delegation har ret til at utpeke ett medlem til hver komite (samt tekniske raadgivere); og det fremgaar med al ønskelig tydelighet av reglementet, at det alene er disse delegerte med suppleanter som har ret til at tale i kommissionerne (med undtagelse som i art. 6,4 nævnt). Imidlertid møter en række stater med et antal suppleanter som sætter dem istand til at fordoble eller mangedoble sin repræsentation, — Belgien med 7, Danmark med 5, Spanien med 5, Finland med 5, Frankrige med 8, Ungarn med 8, Italien med 15, Japan med 5. Hertil kommer at ikke alene «technical advisers», men ogsaa sekretær av enhver art møter og faar ordet i kommissionerne. Medregnet technical advisers tællet i 1928 den tyske delegation foruten sekretæren 19, den britiske 15, den franske 24, den ungarske 17, den italienske 18, den japanske 13 og den polske 19.

Det vil si at den vegt hvormed en delegation kan gjøre sig gjældende i Genf, blir i første række et pengespørsmaal, og at den statlige likhet der skulde være mellem medlemmerne i

drow Wilson. Men avgjørelsen betinges av de eiendommeligste tilfældigheter, som f. eks. hvilke delegerte som kommer først til Genf, eller deres evne til at øve indflydelse i sekretariatet. Naar det gjælder valg av præsidenter i kommissionerne, kan vistnok i visse tilfælde ogsaa et ønske om at bli kvit en nærgaaende mand i den ene kommission ved at gjøre ham til præsident i en anden spille ind og paa mange hold hersker en temmelig naiv forestilling om at kritiske røster vil forstumme, hvis man skjænker kritiken en plads i præsidiet som cadeau. Visse geografiske hensyn, et svakt ønske om at holde et visst roulement ogsaa for disse posters vedkommende kan ogsaa spores.

Under hensyn til alle disse ting blir der saa gjort op en liste i sekretariatet, og denne liste blir vedtat i forsamlingen tiltrods for at den overhodet ikke foreligger som liste. En række navne blir nævnt; ad forskjellige veie undersøker forskjellige delegationer hvem det forutsættes at de skal stemme paa. Og de delegationer som ikke har fortrolige i sekretariatet, stemmer ofte i blinde. Ingen navne blir foreslaat; ingen liste blir cirkulert. Man stemmer. Og et visst usikkerhetsmoment gjør sig naturlig nok gjældende, fordi det hele er saa tilfældig forberedt. Ved dette aars forsamling var det saaledes et rent tilfælde at ikke rikskansler Seipel fra Østerrike faldt igjennem ved vicepræsidentvalget, ikke fordi der var nogen som ikke ønsket ham; men fordi man ikke var underrettet.

En hvilkensomhelst valgmetode vilde være bedre end den man følger. En liste fremlagt officielt fra sekretariatet vilde være en besynderlig form, men allikevel at foretrække. I endnu høiere grad en liste fremlagt av den fungerende præsident. Det naturlige vilde være at en valgkomite forberedte valgene og la frem en liste, da kunde ogsaa tilbørlig hensyn bli tat til roulement, til kontinuitet — muligens ogsaa til personernes skikkethet.

Gaar man igjennem fortegnelsen over de delegerte som har faat sæte i præsidiet fra den første forsamling og indtil nu, blir man slaat av et par eiendommelige forhold.

Samtlige de stater som sender

Tallene sier nogenlunde tydelig hvorledes en række stater ved at erklære at de optrær som «gruppe» kan opnaa en indflydelse som er helt uforholdsmæssig.

Og disse tal korresponderer saa temmelig med de tal som angir fordelingen av pladser i raadet. Ni av de ti stater som aldrig har hat plads i præsidiet, har heller ikke hat plads i raadet. Afrika, Australien og New Zealand har ikke været repræsenteret i raadet; Nordamerika (Canada) tre gange, Asien 8 gange, Syd-Amerika 16 gange (heri ikke medregnet Argentinas og Brasiliens repræsentation).

Man har pleiet at si i Genf at det var en genlemans agreement at Sydamerika skulde faa tre pladser i raadet, dengang man utvidet antallet av raadsmedlemmer. Men for det første gik man dengang ut fra at Argentina og Brasilien skulde bli staaende i forbundet. Og for det andet er det store flertal av forbundets medlemmer helt utenfor denne avtale, hadde ikke befuldmægtiget nogen til at optræ for sig og er ukjendt med hvilke gentlemen som sluttet overenskomsten.

Det er sandsynlig at en valgkomite inden forbundet vilde ha skapt en repræsentation som mere alsidig tilgodesaa de forskjellige hensyn og vilde ha forebygget underhaandsarrangementer, hvis vegt og værdi ingen kan maale.

Og som valgene foregaar paa en litet formel maate, betragtes ogsaa deres resultat som litet formelt bindende.

Alle medlemmer av præsidiet er valgt personlig. Og mens ingen vilde tænke sig den mulighet at forsamlingens præsident kunde la sig repræsentere i præsidentstolen av en anden delegeret fra sit land, har det hørt til dagens orden — eller uorden — at den vicepræsident som er valgt fra en av de staters delegation som har permanent plads i raadet — lar sig remplacere ved præsidiets møter av en hvilkensomhelst kollega inden sin delegation.

Denne formløshet, som indebærer en betydelig realitet, har muligens sin forklaring deri at det diplomatiske element har været saa sterkt i Genf, og for en diplomatisk opfatning synes det naturlig at ambassadøren kan la sig repræsentere av sin ambassadør i præsidiet.

gedoble sin repræsentation, — Belgien med 7, Danmark med 5, Spanien med 5, Finland med 5, Frankrige med 8, Ungarn med 8, Italien med 15, Japan med 5. Hertil kommer at ikke alene «technical advisers», men ogsaa sekretær av enhver art møter og faar ordet i kommissionerne. Medregnet technical advisers tællet i 1928 den tyske delegation foruten sekretæren 19, den britiske 15, den franske 24, den ungarske 17, den italienske 18, den japanske 13 og den polske 19.

Det vil si at den vegt hvormed en delegation kan gjøre sig gjældende i Genf, blir i første række et pengespørsmaal, og at den statlige likhet der skulde være mellem medlemmerne i forsamlingen er forrykket. Hvis reglementet ikke lar sig overholde strengt og det kan neppe siges at ske — kan den stat som ønsker det optræ med et hvilketsomhelst antal talere og med al den detaljindsigt den kan anvende baade i forsamlingen og i kommissionerne. At dette neppe er konformt med de konstitutionelle forutsætninger er neppe uklart.

Enten maa da reglementet være ufyldestgjørende. I saa fald bør det revideres. Eller ogsaa maa det være en feil at reglementet ikke overholdes. Og i saafald maa denne feil rettes; for et reglement som ikke respekteres i sine hovedpunkter virker til at skape ringeagt, ikke alene for formerne, men for realiteten.

C. J. Hambro.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 1/28

Oslo

9/I 1928.

5000—11—27. 8578—

Légation de Finlande

N:o 39.

Oslossa, tammikuun 9 päivänä 1928.

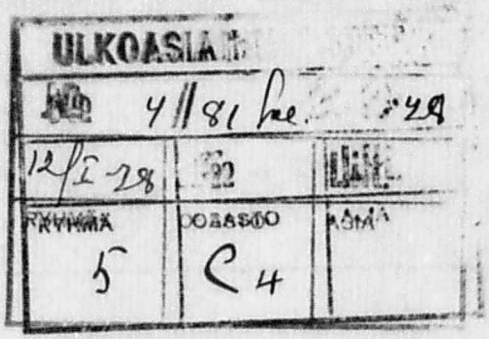

Herra Ministeri,

Minulla kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 1/28, joka koskee

Norjan ammattijärjestön kansainvälisiä suhteita.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioituksen vakuutus.

Otto Edelheim

Herra Ministeri Hj. J. P r o c o p é ,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

993—26

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 4/81 Sal. D. 1928
12/I.28 № LIII.
RYNMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Salainen.

Suomen Oslossa olevan Lähetystön tiedoitus N:o 1/28.

Norjan ammattijärjestön kansainväliset suhteet.

Kysymys Norjan ammattijärjestön suhtautumisesta kansainvälisiin internationaaleihin on viime aikoina ollut erikoisen huomion esineenä Norjan työväen keskuudessa aiheuttaen lopuksi siksi suurta eripuraisuutta eri työväenpiireissä, että asia oli otettava lähemmän tarkastelun alaiseksi viime joulukuun alussa pidetyssä edustajakokouksessa.

Erimielisyydet kysymyksessä olevassa asiassa sanottujen järjestöjen keskuudessa hakevat juurensa jo aikaisemmilta ajoilta. Niinpä muistettanee, että Norjan työväenpuolueessa radikaalinen suunta Martin Tranmæl'in johdolla vuonna 1918 pääsi voitolle, josta oli seurauksena sosialidemokraattien eroaminen puolueesta ja tranmæliläisten liittyminen 1921 III internationaaleen. Läheisempi yhteistyö Moskovan kanssa ei kumminkaan kehittynyt odotettuun suuntaan ja katsoi Tranmæl'in ryhmä jo vuonna 1923 tunnettujen Moskovan teesien ilmestymisen jälkeen parhaaksi erota sanotusta internationaalista. Tästä oli taas seurauksena Norjan kommunistipuolueen perustaminen ja sen liittyminen läheiseen yhteistyöhön Moskovan kanssa.

Vuoden 1923 jälkeen huomattiin siis Norjan työväen keskuudessa kolme eri poliittista suuntaa:

1) sosialidemokraatit, joiden huomatuimpina johtajina toimivat Magnus Nielsen, Anders Bruun, J.O. Bergersen y.m.

2) Norjan työväenpuolue Tranmæl'in, Oskar Torp'in, Alfred Madsen'in y.m. johdolla ja

3) Norjan kommunistipuolue Olav Scheflo'n y.m. johdolla.

Vuonna 1926 liittyivät kumminkin sosialidemokraatit ja työväenpuolue n.k. "Det forenede norske arbeiderpartiet"iin, joka viime syyskuun vaaleissa saavutti suuren menestyksen, valloittaessaan itselleen Suurkäräjäin 150 paikasta 59 kommunistien saadessa vain 3. Vaalien jälkeen on puolueen hallituksen puheenjohtajana toiminut Oskar Torp, tunnettu Tranmæl'in uskolliseksi aseenkantajaksi, sekä sen varapuheenjohtajina Magnus Nielsen sekä professori Edv. Bull.

On kumminkin ilmeistä, että Tranmæl, joka viime syksynä siirtyi valtiollisesti tärkeämpään toimeen "Arbeiderbladet"in päätoimittajaksi, edelleenkin on puolueen vaikutusvaltaisin henkilö. Johtohenkilöistä mainittakoon edelleen Kr. Hornsrud, joka on työväenpuolueen ehdokas Suurkäräjäin presidentiksi.

"Det forenede arbeiderparti" on aina vuodesta 1923 saakka noudattanut puolueettomuutta kansainvälisiin työväeninternationaaleihin nähden, mutta ovat puolueen sympatiat Moskovaa kohtaan monessa tilaisuudessa varsinkin viime vuoden kuluessa tulleet selvästi näkyviin.

Seurauksena Norjan työväenpuolueen eroamisesta III internationaalista 1923 oli, että myöskin N o r j a n a m m a t t i j ä r j e s t ö e r o s i A m s t e r d a m i s t a . T ä m ä e r o a m i n e n e i k u m m i n k a a n k o s k e n u t y k s i t y i s i ä a m m a t t i y h d i s t y k s i ä - f a c k f o r b u n d - v a i n a i n o a s t a a n p ä ä j ä r j e s t ö ä , j o t e n e r i k o i s y h d i s t y k s e t e d e l l e e n k i n n a u t t i v a t s a m a a t a l o u d e l l i s t a t u r v a a j a m u u t a t u k e a A m s t e r d a m i a t a k ä s i n k u i n e n n e n k i n .

Merkille pantavaa on lisäksi, että Norjan ammattijärjestön sihteeristön enemmistössä on niinikään säilynyt täysi yhteenkuuluvaisuuden tunne Amsterdamiin ja ehdottikin sihteeristö viime syksynä Norjan ammattijärjestölle uudelleen liittymistä Amsterdamiin. Kun osa työväenpuolueenkin jäseniä sihteeristössä samaan aikaan ajoivat rauhantekoa II ja III internationaalin välillä ja yleinen hajaantuminen ammattijärjestön keskuudessa näin ollen oli odotettavissa, oli turvauduttava kompromissiin.

Tuloksena oli joulukuun kongressissa hyväksytyt ponnet, joiden mukaan Norjan ammattijärjestö samoinkuin työväenpuoluekin päätti edelleen suhteissaan kansainvälisiin internationaaleihin noudattaa puolueettomuutta koettaen toimia niiden lähentämiseksi ja yhteensulattamiseksi. Koska kokouksessa hyväksytyt ponnet ovat Norjan ammattijärjestölle tällä kertaa suuntaa viittaavia ja kaiken todennäköisyyden mukaan tulevat aikaansaamaan oppositiota vähemmistön puolelta, otan ne tähän norjankielisessä asussaan kokonaisuudessaan:

Idet kongressen konstaterer at landsorganisationens medlemmer har tat avstand fra sekretariatflertallets Amsterdam-politik i de internationale spørsmaal — en opfatning som deles av kongressen, uttales:

1. Beslutningen paa fagkongressen 1925 fastholdes: At en sammensveisning av verdens fagorganiserte arbeidere i en faglig international er en bydende nødvendighet. En slik samling er imidlertid bare mulig ved at landsorganisationer tilsluttet Amsterdam-internationalen eller Røde faglige internationale og de fritstaaende landsorganisationer sammensluttes i en fælles verdensorganisation. Den norske landsorganisation som fremdeles stiller sig utenfor de stridende internationaler, vil derfor av alle kræfter understøtte de internationale samlingsbestræbelser.

Hvis det i kongresperioden lykkes at naa frem til en fælles faglig internationale, skal spørsmaalet om landsorganisationens indmeldelse i Internationalen forelægges medlemmerne til avgjørelse ved uravstemning.

2. Kongressen bemyndiger sekretariatet til at træde i organisatorisk forbindelse ikke alene med landsorganisationen i Danmark, Sverige og Finland, men ogsaa med Rusland og andre land for at faa oprettet gjensidighetsavtaler. Avtalerne avsluttes med hvert enkelt lands organisationer efterhvert

2. Kongressen bemyndiger sekretariatet til at træde i organisatorisk forbindelse ikke alene med landsorganisationen i Danmark, Sverige og Finland, men ogsaa med Rusland og andre land for at faa oprettet gjensidighetsavtaler. Avtalerne avsluttes med hvert enkelt lands organisationer efterhvert som der opnaaes enighet om dem. Kongressen opfordrer ogsaa forbundene til at træffe lignende gjensidighetsavtaler.

Endvidere vil kongressen opfordre fagforbundene til at virke for at de russiske fagforbund optages i de internationale fagsammenslutninger.

3. Kongressen bemyndiger sekretariatet til at nedsætte et internationalt utvalg, som formidler samarbeide med andre lande. Alle avgjørelser tilligger sekretariatet under ansvar for representantskapet og kommende fagkongres.

Kongressen vil under henvisning til indstillingens punkt 2 anbefale, at kongressen vedtar Torbjørn Dahls forslag saalydende:

«Kongressen paalægger sekretariatet snarest at indby den russiske og finske landsorganisation til en konference om ordningen av gjensidighetsavtaler og formen for enhetsarbeide for den internationale faglige enhet».

Kongressin päätökseen vaikutti osaltaan myöskin Ruotsin ja Tanskan ammattijärjestöjen kokouksessa läsnäolleiden edustajain lausunnot, joissa nämä jyrkästi vastustivat Moskovaa, selittäen yhteistyön Norjan ja muun Skandinavian kanssa mahdottomaksi jos Norja liittyisi sinne.

Kuten tunnettua, kannattaa Norjan työväenpuolue tätä nykyä innolla n.k. norjalais-venäläis-suomalaista komiteaa sen pyrkimyksessä saada aikaan lähenemistä II ja III internationalen välillä. Onko tällaisella pyrkimyksellä laajempaa kannatusta myöskin Norjan ammattijärjestössä, on kyseenalainen asia. Monet merkit nimittäin viittaavat siihen, että Norjan ammattijärjestön sympatiat kaikista joulukuun kongressin päätöksistä huolimatta yhä edelleen ovat Amsterdamin puolella. Niinpä esim. joulukuussa tapahtuneissa ammattijärjestön sihteeristön vaaleissa Amsterdamin kannattajat uudelleen pääsivät enemmistöön ja tuli Halvar Olsen (Tranmæl'in voimakkaasti taistellessa Oskar Torp'in puolesta) uudelleen valituksi sihteeristön puheenjohtajaksi.

Työväenpuolueen hallituksessa taas ovat voimasuhteet päinvastaiset kuin ammattijärjestössä. Edellisessä on nimittäin tällä kertaa 9 Status Qvo s.o. puolueettomuuden ja 7 II internationaalia kannattavaa jäsentä.

Kuten yllaolevasta käy ilmi, on sisäinen eheys Norjan työväenpuolueessa ja myöskin ammattijärjestössä sitä laatua, että se luonnollisesti estää näiden järjestöjen voimakkaampaa esiintymistä monessa tärkeässä päivän polttavassa kysymyksessä. Niinpä Norjassa piakkoin odotettavissa oleva hallituspula asettaa työväellekin vastattavaksi kysymyksen muodostaako uusi hallitus vaiko ei. Viime syksynä saavuttamansa vaalivoitto tavallaan velvoittaisi työväenpuoluetta muodostamaan uuden hallituksen.

On kumminkin pelättävissä, että, vaikkakin, kuten huhuna kerrotaan, puoluejohtajissa on monta, jotka olisivat halukkaita menemään hallitukseen, puoluehallituksessa tuskin saadaan enemmistöä tällaiselle toimenpiteelle.

Mielenkiintoista on myöskin nähdä, voiko Amsterdamia kannattava enemmistö ammattijärjestössä ylläpitää asemaansa sihteeristössä ja voittaa aatteelleen laajempaa kannatusta, vai onko tässäkin järjestössä tuleva se aika, jolloin radikaaliset aatevirtaukset ja sympatiat Moskovaan samoinkuin työväenpuolueessa nousevat enemmistöön ja vieroittavat Norjan työväkeä yhteistyöstä vastaavien järjestöjen kanssa muissa Skandinavian maissa.

Oslossa, tammikuun 9 päivänä 1928.

Ministeri: Otto Ehrnrooth.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Holsingin raportti n:o 2/28

Oslo

16/I-28.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

N:o 62.

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 2/28, joka koskee

Hallituskysymystä Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Klinge

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

TERVAROSKI 1922

993—26

16/I

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 6/81 Sue. D. 19 28
19/I-28 | № | Liit.
RYHMÄ 5 | OSASTO C4 | ASIA

Salainen.

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 2/28.

Hallituskysymys Norjassa.

Aina siitä lähtien kun vaalitulos viime syksynä tuli tunnetuksi, on eri tahoilla Norjassa oltu selvillä siitä, että oikeistohallituksen Suurkäräjäin uudelleen kokoontuessa tulee jättää hallitusohjakset käsistään. Tämän katsotaan käyneen välttämättömäksi ei vain oikeiston viime syksynä kärsimän vaalitappion takia, mutta myöskin siitä syystä, että luottamus Lykken hallitukseen oikeiston omassakin leirissä on heikentynyt. Väitetään Lykken hallituksen epäonnistuneen koettaessaan luoda järjestystä valtion raha-asioissa ja supistaa valtion menoja, jota paitsi n.k. Hambron ryhmä oikeistossa viime talvena frisindede venstren tukemana koetti vastustaa Pohjoismaiden välitystuomiosopimusta tarkoittavan sopimuksen aikaansaamista, jonka Lykken hallitus kumminkin ajoi onnelliseen ratkaisuun.

Itseasiassa on Lykken hallituksen asema koko sen olemassaoloaikana ollut erittäin vaikea, sillä kun ei ole ollut ehdotonta kannatusta minkään puolueen taholta. Oikeiston vaalitappiota selitetään vastustajien taholla monella tavalla, mutta varsin yleinen on väite, että Lykken hallitus on epäitsenäisellä menettelyllään monessa tärkeässä asiassa saattanut ei vain itsensä vaan myös puolueensakin heikkoon asemaan.

Onko ja missä määrin näissä väitteissä perää, on tietenkin vaikea todeta, hallituksen mandaatti kun ei ole

vielä lopullisesti edes päättynyt. Viime päivinä on kumminkin Lykken hallitus yllättänyt vastustajiaan jättäessään uuden menosääntöehdotuksen Suurkäräjille, jossa, mikäli sanomalehtien mukaan, sen on onnistunut supistamaan valtion menoja n. 60 miljoonalla kruunulla.

Kun oikeistohallitus nyt kumminkin tämän viikon lopulla jättää erohakemuksensa, herää kysymys kuka joutuu uutta hallitusta muodostamaan. Tätä kysymystä on jo useita viikkoja pohdittu Norjan sanomalehdissä, vaan ovat lausunnot ja arvelut toistaiseksi olleet siksi vastakkaisia, ettei niistä voida vetää varmempaa johtopäätöstä. Niinpä ei Ulkoasiaindepartementissakaan ole voitu muodostaa asiassa selvempää käsitystä, jota paitsi pääministeri Lykken omat arvelutkin ovat vaihdelleet viikosta viikkoon.

Mikäli pääministeri viime viikon lopulla ilmoitti, odotetaan kuninkaan antavan hallituksen muodostamisen ensiksi talonpoikaisliiton johtajalle, valtioneuvos Johan Mellbyelle ja toivotaan hänen koettavan muodostaa kokoomushallitus siten, että hänen omasta puolueestaan otetaan 4 jäsentä ja muista porvarillisista puolueista 5. Tämän yrityksen onnistuminen on kumminkin varsin kyseenalaista, koska arvellaan puolueiden vastustavan sanotunlaisen kokoomuksen syntymistä ja Mellbye näin ollen olisi pakoitettu valitsemaan jäseniä hallitukseensa muista puolueista ammattiministereiksi. Myöskin pelätään, ettei varsinkaan venstrestä, joka vaalien jälkeen on ajanut työväenhallituksen aikaansaamista, olisi mahdollisuutta saada edes ammattiministereitä menemään kokoomushallitukseen. Aivan mahdottomana ei kumminkaan pidetä myöskin puhtaan agraarihallituksen syntymistä.

Mellbyen epäonnistuessa arvellaan kuninkaan antavan hallituksen muodostamisen entiselle pääministeri J. L. Mowinckelille, jonka sanotaan olevan intresseerattu venstrehallituksen muodostamisesta.

Työväenpuolueesta on yleensä se käsitys olemassa, ettei se puolueessa vallitsevien suurten riitaisuuksien takia tällä kertaa vielä aikone yrittää hallitukseen. Ääniä on kumminkin aivan viime päivinä ilmennyt sen keskuudessa, m.m. on puolueen johtaja Oskar Torp eräässä haastattelussa esittänyt ajatuksia, joista voidaan päättää, että n.k. "hallitus-sosialistien" ryhmä olisi kasvamaan päin.

Lähiaika tuonee mukanaan ratkaisun Norjassa niin suurella mielenkiinnolla odotettuun hallituskysymykseen.

Oslossa, tammikuun 16 päivänä 1928.

Ministeri: Fabian Collin

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti n:o 3/28.

Oslo

28/I 1928.

5000—11—27. 3573

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 89.

28/I-28

ULKOASIAINMINISTERIÖ
8/81 Sal. 28
2/2-28
RYHMÄ 5
OSASTO C4
ASIA

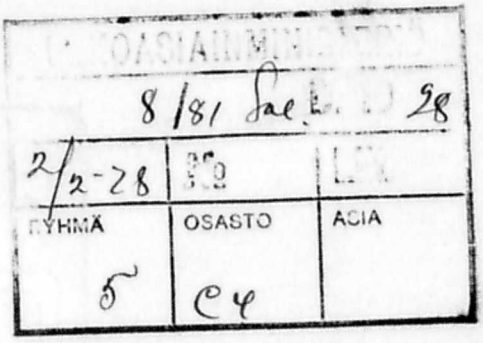

Herra Ministeri,

Täten on minulla kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 3/28, joka koskee

Hallituksen vaihdosta Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Österr. Tyring

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Helsinki.

Légation de Finlande

8/81 Sal. D. 1928
2/2-28
5 C4

Salainen.

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 3/28.

Hallituksen vaihdos Norjassa.

Sen jälkeen, kun Lykken hallitus kuluvan kuun 20 päivänä jätti erohakemuksensa, on yleinen huomio maassa keskittynyt hallituspulaan, ja voidaan sanoa tämän tapahtuneen tavalla, jonka vertaista Norjassa ei ole nähty jälkeen unionitaistelujen 1905. Sisäpoliittinen asema maassa on nimittäin viime syksynä tapahtuneissa vaaleissa muuttunut työväen eduksi siksi paljon, että voimainmittely porvarillisten ja heidän välillä pakostakin oli kehittyvä entistä kiivaammaksi, ja tämä sitäkin suuremmalla syyllä, kun radikaalinen, Tranmæliläinen suunta on päässyt voitolle yhdistyneessä työväenpuolueessa.

Norjassa vallitsevan käytännön mukaan esittää eroava pääministeri kuninkaalle seuraajansa. Niinpä Lykke nyt erotessaan, ja koettaessaan myötävaikuttaa porvarillisen kokoomuksen aikaansaamiseksi, esitti seuraajakseen talonpoikaisliiton johtajan, ent. valtioneuvos Mellbyen, joka nauttii arvonantoa myös oikeiston ja vapaamielisen vasemmiston leirissä.

Neuvottelematta Suurkäräjien presidentin tahi puolueiden johtajien kanssa antoi kuningas Mellbyelle tehtäväksi tutkia, oliko olemassa edellytyksiä porvarillisen kokoomushallituksen muodostamiseksi. Tämä tehtävä oli pian suoritettu, Mellbye ilmoitti nimittäin kuninkaalle jo seuraavana päivänä epäonnistuneensa. Talonpoikaispuolue, oikeisto ja vapaamielinen vasemmisto olivat antaneet myönteisen vastauk-

sen, kun sitä vastoin venstre, Mowinckelin johdolla, kieltäytyi syystä, ettei puolue katsonut olevan syytä myötävaikuttaa hallituksen aikaansaamiseksi, "som vil gi indtryk av at repræsentere en samling av en bestemt del av folket mot en anden", kuten sanat kuuluvat vastauksessa.

./.

Kuningas neuvotteli tämän jälkeen Suurkäräjäin molempien presidenttien kera, jonka jälkeen Suurkäräjäin nykyinen varapresidentti Christopher Hornsrud sai tehtäväkseen tunnustella mahdollisuuksia työväenhallituksen aikaansaamiseksi.

Tällainen käänne asiassa oli ilmeisesti yllätys ei vain porvarillisille puolueille vaan myöskin työväelle itselleen, jonka puoluehallitus (Landstyret) kuluvan tammikuun 16 päivänä oli julistanut siksi radikaalisen ohjelman hallitukseen menemisen ehdoksi, ettei sitä voinut tulkita muuksi kuin kieltäytymiseksi tällä kertaa.

./.

Kaikesta päättäen tapahtui käännös hallitusasiassa kuninkaan omasta aloitteesta, seikka, joka on antanut aihetta julkiseenkin keskusteluun siitä, onko tapahtuma sopusoinnussa valtiosäännön määräysten ja parlamentaarisen käytännön kanssa.

Muutamien päivien valmistusten jälkeen Hornsrud esitti hallituslistansa kuninkaalle ja tapahtui uuden hallituksen nimitys kuluvan kuun 27 päivänä. Hallituksen kokoonpano on seuraava:

Tilanomistaja Christopher Hornsrud, pää- ja rahaasiainministeri
Professori Edvard Bull, ulkoasiainministeri
Opettaja C.F. Monsen, puolustusministeri
Koulunjohtaja Olav Steinnes, kirkkoministeri
Sihteeri Alfred Madsen, sosialiministeri
Varastotyömies Johan Nygaardsvold, maatalousministeri

Leipuri Ludvig Alvestad, kauppaministeri
Kork.oik.asiamajaja Cornelius Holmboe, oikeusministeri
Kultaseppä Magnus Nielsen, työministeri

Erikoista huomiota herättää uuden hallituksen kokoonpanossa se seikka, että radikaalinen suunta työväenpuolueessa, n.k. Tranmæliläiset, on siinä vallitsevana. Varsinaisia sosialidemokraatteja ei hallituksessa nimittäin ole muita kuin Magnus Nielsen ja A.L. Alvestad. Muista tiedetään, että he lukeutuvat radikaalisiin - Tranmæliläisiin, vaikkakin se käsitys on vallalla, ettei ainakaan Hornsrudin ja Holmboen taholta ole odotettavissa mitään yllätyksiä. Alfred Madsenin jäsenyys uudessa hallituksessa on porvarillisissa herättänyt jyrkkää paheksumista, Madsenin poliittinen esiintyminen kun aina on ollut erittäin hyökkäävää ja suvaitsematonta, ja varsinkin syystä, että hänen Venäjän lähetystössä vuosi sitten pitämä tunnettu poliittinen puheensa vielä on tuoreessa muistissa.

./.

./.

Kaikista epäluuloista ja hyökkäyksistä huolimatta on ilmeistä, että Hornsrud on onnistunut ympärilleen kokoomaan tarmokkaita, lahjakkaita ja puoluetaktiikkaan ja elämään perehtyneitä henkilöitä. Tästä johtuukin, että ennustetaan taistelun vallasta työväem ja porvarillisten välillä muodostuvan lähitulevaisuudessa entistä ankarammaksi.

Oslossa, tammikuun 28 päivänä 1928.

Ministeri: Aimo Cajander

Arbeiderbladet.
16-1-28

Partiet og den politiske situasjon.

Landsstyret peker på de krav som nu er de mest påtrengende aktuelle, og pålegger centralstyret og stortingsgruppen å fremme forslag til deres løsning.

En enstemmig uttalelse om stillingen til regjeringsspørsmålet.

Alfred Madsen valgt til formann for gruppen, Hornsrud til næstformann og Nygårdsvold til sekretær.

Madsen.

Det norske arbeiderpartis landsstyre fortsatte sine forhandlinger lørdag eftermiddag. Igår blev det holdt fellesmøte sammen med den nyvalgte stortingsgruppe. Landsstyremøtet blev derpå avsluttet igår kveld kl. ½8.

I møtet lørdag gav partisekretæren, Dyrendahl, som nevnt en muntlig beretning for virksomheten i 1927, hvorefter regnskapene og budgett for 1928 blev referert. Landsstyret gikk derefter over til å behandle visse avisspørsmål, og godkjente et par presseorganer.

Ordningen av avisspørsmålene for Østfold.

I spørsmålet om avisene i Østfold vedtok landsstyret følgende beslutning:

«Smålenenes Sosialdemokrat» og «Østfold Arbeiderblad» opretthol-des begge som partiaviser, «Smålenenes Sosialdemokrat» som organ for Fredrikstad og omegn, «Østfold Arbeiderblad» som organ for Sarpsborg og omegn, foreløbig som organ for Fredrikshalddistriktene.

I henhold hertil og under henvisning til samlingskongressens beslutning om at «det tillates bare en godkjent partiavis på samme sted», må «Smålenenes Sosialdemokrat» ophøre med sitt kontor i Sarpsborg og Fredrikshald, og «Østfold Arbeiderblad» med sitt kontor i Fredrikstad. Det forutsettes at avviklingen skjer innen 1. juli 1928. Skulde beslutningen ikke bli efterkommet av de to aviser, kan de eller den ikke fortsatt bli godkjent som partiaviser.

Foreningenes optagelse i partiet.

Foranlediget ved en henvendelse fra Stavanger om hvilke foreninger som kan optas i partiet, besluttet landsstyret:

Foreninger som ifølge partiets lover § 2 kan optas i partiet er: politiske foreninger, fagforeninger, politiske grupper innen fagforeningene som ikke står tilsluttet partiet og ungdomslag, dessuten inntil videre kvinneforeninger på det grunnlag som besluttet av samlingskongressen.

Avholdsforeninger, studenterforeninger og lignende foreninger med særopgaver kan ikke optas i partiet. Partimedlemmer ved universitet, høiskoler og gymnasier tilpliktes å danne arbeidsgrupper som har som opgave å arbeide for partiets interesser ved disse institusjoner.

Sammenslutningen av justisfondene.

Det besluttedes å sammenslutte partiets justisfond med det fond som landsorganisasjonen har opprettet i samme øiemed, og å organisere dette som «Arbeidernes justisfond» ved en komite sammensatt av 3 re-

Landsstyrets beslutning.

Landsstyret pålegger centralstyret og stortingsgruppen snarest mulig i stortingssesjonen å fremme konkrete forslag i følgende saker som er de mest påtrengende aktuelle i den nuværende situasjon:

1. **Ophevelse av tukthuslovene.**
2. **Avvebning.**
3. **Gjeldsnedsettelse for småkårsfolk og kommuner.**
4. **Avhjelp av arbeidsledigheten.**
5. **Fremme av jordloven, nydyrking og bureising.**
6. **Gjeninnførelse av kornmonopolet og ophevelse av korntrygden.**
7. **Priskontroll for fiskernes driftsmidler og kontroll over eksporten av fiskeriprodukter**

— alt i overensstemmelse med partiets program og tidligere optrukne retningslinjer.

Overfor spørsmålet om en arbeiderregjering uttaler landsstyret, at partiet ikke tilstreber regjeringsmakten uten å ha stortingsflertall, og at det i den nuværende situasjon kun kan påta sig regjeringsansvaret, hvis man derved kan sikre gjennemførelsen av nærliggende viktige krav.

Bergersen.

Nygaardsvold.

Hornsrud.

presentanter for landsorganisasjonen og 2 fra partiet.

Dermed avsluttedes landsstyremøtet lørdag ved 6-tiden.

Fellesmøtet med stortingsgruppen.

Gruppens konstituering. — Den politiske situasjon drøftes.

I *fellesmøtet*, som blev holdt i arbeidersamfundets store sal, var samtlige medlemmer av stortingsgruppen og landsstyret til stede. Efter foretatt oprop gikk man straks til konstituering av gruppen.

Som gruppens formann blev enstemmig valgt *Alfred Madsen*, næstformann *Chr. Hornsrud*, sekretær *Johan Nygaardsvold*, og som øvrige medlemmer av gruppestyret *Magnus Nilssen*, *Sverre Støstad*, *Johs. Bergersen*, *Kr. Tønder*, *Olav Sæter* og *Anton Alvestad*, — likeledes enstemmig.

Det tidligere gruppestyre bestod av 9 medlemmer. Det gamle styre blev gjenvalgt i sin helhet, med Magnus Nilssen og Sæter som nye.

Varamann blev *Olav Steinnes*, *B. Olsen-Hagen*, *Meyer Foshaug*, *Nils Hjelmtveit* og *Andr. Moan*.

Derefter blev foretatt nominasjon av partiets kandidater ved presidentvalgene — *Hornsrud* i stortinget, *Bergersen* i odelstinget, og *Nygaardsvold* i lagtinget. Også for disse er det gjenvalg.

Som sekretærer besluttet gruppen å stemme på *Tønder* i stortinget og *Hjelmtveit* og *Anton Jenssen* i avdelingene. Også disse valg var enstemmige.

Derefter innledet partiets formann, *Oscar Torp*, om den politiske situasjon. Han fremla i forbindelse med sitt foredrag det *forslag* som vi gjengir ovenfor, og som dannet grunnlaget for behandlingen av spørsmålet.

I ordskiftet deltok *Bull*, *Madsen*, *Hornsrud*, *Nygaardsvold*, *Magnus Nilssen*, *Tranmæl*, *Støstad*, *Oksvik*, *Bergersen*, *Magnus Johansen*, *Øisang*, *Trygve Lie*, *Eugen Johansen* og innlederen.

Fellesmøtet, som varte fra kl. 10 til 4 eftermiddag med en kort middagspause, vedtok som resultat av drøftelsene å oversende det fremlagte forslag til landsstyret. Beslutningen var enstemmig.

I det fortsatte møte av landsstyret blev forslaget likeledes enstemmig vedtatt.

Videre forelå for landsstyret en lengere utredning, utarbeidet av en nedsatt komite, angående *gjeldsspørsmålet* og den økonomiske politikk. Utredningen, som er av stor interesse, vil bli bearbeidet videre av centralstyret.

I anledning av *tukthuslovene* og *arbeidsløsheten* forelå motiverte forslag fra centralstyret. De blev begge oversendt stortingsgruppen.

Morgenbladet.
23-1-28.

Samlingsforsøket strandet udelukkende paa venstre avvisning.

Bondepartiet ønsket enstemmig en flertalsregjering med udelukkende finansielt program, loyalt overfor stortingets beslutning i valutaspørsmaalet.

Skriftvekselen mellem de borgerlige partigrupper.

— Stortingets præsidenter er idag kaldt til Kongen.

Stortingspræsident Hambro og vicepræsident Hornsrud har faat anmodning om at komme til H. M. Kongen samtidig. Da hr. Hornsrud igaar var i Drammen vil de to præsidenter først i formiddag kunne begi sig til slottet.

Statsraad Mellbye hadde lørdag eftermiddag foretræde for Kongen og meddelte at hans forsøk paa at faa dannet en national samlingsregjering ikke hadde ført til noget resultat.

Bondepartiets forslag.

Den skrivelse som hr. Mellbye tilstillet formændene for høires, frisindede venstres og venstres stortingsgruppe, lød slik:

mens opgaver som ikke griper ind paa dette omraade, og hvorom der hersker uenighet inden regjeringspartierne, utsættes til landet paany kan taale de almindelige politiske brytninger. Saadanne spørsmaal kan jo forøvrig ogsaa gjøres til gjenstand for nærmere mundtlige forhandlinger, hvis partierne er enige i hovedsaken: dannelse av en samlingsregjering til landets finansielle gjenreisning.

Jeg vil være taknemlig for at motta Deres ærede svar saa snart som mulig.

Oslo, 20de januar 1928.

Ærbødigst

Johan E. Mellbye.

Høires svar.

Paa denne skrivelse har hr.

stortingsmænd tillate mig at meddele at vi deler de anskuelser som De og bondepartiet gjør Dem til talsmand for. Vi mener, som vi ogsaa har hat anledning til at uttale i vor henvendelse til stortingets borgerlige partier, at stillingen kræver dannelsen av en borgerlig samlingsregjering. Vi mener ogsaa at de borgerlige partier som i hovedsaken i sine programer har indtat det samme standpunkt med hensyn til landets økonomiske gjenreisning, nu pligter at la partipolitiske særinteresser hvile — i forstaaelsen av at opgaverne kun kan løses ved et uegennyttig og loyalt samarbeide. Vort parti anser det for en hovedopgave at medvirke til at dette samarbeide kan komme istand.

Vi tillater os tilslut at be-

Bondepartiets forslag.

Den skrivelse som hr. Mellbye tilstillet formændene for høires, frisindede venstres og venstres stortingsgruppe, lød slik:

H. M. Kongen har idag git mig i opdrag ved henvendelse til de andre borgerlige partier at bringe paa det rene om der er muligheter for en samling. Under henvisning hertil og til det forhold at høstens stortingsvalg ikke har git noget enkelt parti parlamentarisk flertal, skal jeg tillate mig med enstemmig tilslutning av bondepartiets stortingsgruppe at rette en indtrængende opfordring til stortingets venstre, høire og frisindede venstre som de partier der som vort vil bygge samfundsutviklingen paa det bestaaendes grund, om at medvirke til dannelsen av en national samlingsregjering.

Vort land gjennemgaar en økonomisk krise, der fører med sig vanskeligheter som haardt rammer vore fundamentale næringer, kommuner og fylker.

Under disse forhold maa en saadan regjerings hovedopgave bli et fortsat maalbevisst arbeide for gjenreisningen av landets økonomi og styrkelse av dets produktions- og arbeidsliv, idet man loyalt tar hensyn til stortingets beslutning i valutaspørsmaalet.

For at naa dette maal maa for det første statens og kommunernes finanser styrkes, budgetterne yderligere nedskjæres og foretages saa store besparelser i de offentlige utgifter at skattetrykket og gjældsbyrden kan lettes. Som led i denne opgave maa arbeidsfreden i landet søkes sikret.

Forutsætningen maa være at regjeringen med de parlamentariske partiers støtte i den dertil nødvendige periode koncentrerer sit arbeide om disse opgaver,

Oslo, 20de januar 1928.

Ærbødigst

Johan E. Mellbye.

Høires svar.

Paa denne skrivelse har hr. Mellbye mottat følgende svar:

Hr. statsraad Johan E. Mellbye.

Deres skrivelse til mig av 20de ds. er forelagt for høires gruppe.

Under henvisning til vor gruppes henvendelse til Dem av 1ste marts 1926 og undertegnedes skrivelse av 19de mai og 16de juni 1927 angaaende ønskeligheten av en borgerlig samling har jeg den ære at meddele at høire fremdeles har den opfatning som partiet har gjort gjældende helt siden 1919: At under de givne parlamentariske forhold vil det for landet tjenligste være en borgerlig regjering som kan bygge paa et effektivt flertal i stortinget.

Høires gruppe som gjennem en række av aar har arbeidet for den samling hr. statsraadens skrivelse peker paa, er derfor villig til at yde sin medvirkning til dannelsen av en samlingsregjering, og kan alene uttale sit haab om at det nu maa lykkes at gjennemføre det forsøk hr. Halvorsen og hr. Lykke gjorde. Forholdene i landet og partistillingen i stortinget gjør det efter høiregruppens syn mere nødvendig end nogensinde at et samlingsarbeide blir optat.

Oslo, 21de januar 1928.

Deres ærbødige

C. J. Hambro.

Frisindede Venstres svar.

Til

bondepartiets parlamentariske fører, hr. statsraad Johan E. Mellbye.

Som svar paa Deres skrivelse av 20de januar 1928 skal jeg paa vegne av det frisindede venstres

ved et uegennyttig og loyalt samarbeide. Vort parti anser det for en hovedopgave at medvirke til at dette samarbeide kan komme istand.

Vi tillater os tilslut at bemerke at vi har opfattet Deres uttalelse om valutapolitiken derhen at den nye regjering, likegyldig hvilket standpunkt dens medlemmer tidligere maatte ha indtat, nu, efterat kronen praktisk talt har naadd pari, maa betragte det som sin opgave at medvirke til at pariteten kan opretholdes.

Oslo, 21de januar 1928.

Ærbødigst

Rolf Thommessen.

Venstres svar.

Til

bondepartiets parlamentariske fører, hr. stortingsmand Johan E. Mellbye.

Deres ærede skrivelse av 20de januar er idag mottat og forelagt venstres stortingsgruppe.

Paa dennes vegne tillater jeg mig herved at avgi følgende svar:

Venstre er av den opfatning at landets interesser ikke gavnes eller fremmes ved dannelse av en regjering som vil gi indtryk av at repræsentere en samling av en bestemt del av folket mot en anden.

Venstre som med glæde konstaterer skrivelsens uttalelse om valutaspørsmaalet, føler sig overbevist om, at arbeidet «for gjenreisning av landets økonomi og styrkelse av dets produktions- og arbeidsliv» bedst vil kunne fremmes i samarbeide mellem alle gode kræfter i storting og folk under ledelse av en politisk ensartet regjering. Ved sin sammensætning vil en slik regjering by ganske andre betingelser for indre styrke og ledende muligheter end en saakaldt «national samlingregjering». En saadan maa forutsættes stadig at bli

vor økonomi og vort næringsliv vilde visselig bli hilset med tilfredshet av flertallet av det norske folk. Jeg vet at jeg har mit parti og mit centralstyre bak mig, naar jeg retter en indtrængende appel til Dem, hr. statsraad, om at yde Deres indflydelsesrike medvirken til at faa istandbragt et saadant samarbeide.

Da det vil være av vigtighet for valgforberedelserne at faa en snarlig ordning, haaber jeg snarest at bli gjort bekjendt med Deres synsmaater.

Deres ærbødige

C. J. Hambro.

*

Efterat denne og en senere skrivelse av 31te mai var blit behandlet i bondepartiets arbeidsutvalg, svarte hr. Mellbye i skrivelse av 15de juni, at man ikke fandt at kunne indgaa i et saadant valgsamarbeide, fordi linjerne for orgnisationsarbeidet allerede var optrukket og arbeidet i fuld gang, og fordi det altid hadde været bondepartiets opfatning, at hvis et samarbeide skulde etableres, maatte det ogsaa omfatte venstre.

Efter mottagelsen av dette svar fulgte følgende skrivelse:

Hr. statsraad Mellbye.

Med levende beklagelse erfarer jeg av Deres skrivelse av igaar, at bondepartiet ikke finder at kunne indgaa i et valgsamarbeide med høire og frisindede venstre.

Jeg forstaar vel at der kan være taktiske og praktiske vanskeligheter ved at indlede et valgsamarbeide, men det er høires ledelse umulig at forstaa, at de organisationsmæssige hindringer herfor kan være i nogen henseende uoverstigelige.

Som vi ser stillingen maa vi for det hele lands skyld, for fremtidens skyld, ønske og ville et samarbeide, som byr den eneste sikkerhet for at landet ikke i disse vanskelige tider kastes ut i eventyr, hvis utfald ingen kan forutsi.

Det synes ogsaa idag at maatte være klart for enhver, hvor de store skillelinjer gaar i vor politik, og hvis ikke det store borgerlige flertal som ønsker at gjøre front mot kommunismen formaar at samle sig om denne realitet, baader det litet godt for de kommende aar, og ansvaret vil efter mit skjøn — og jeg er sikker paa at De, hr. statsraad, deler denne opfatning — falde tungt paa dem, som her ikke ser det store forenende for det lille skillende. Og jeg vil be Dem om at fremholde for Deres landsmøte dette og forsøke om det ikke skulde være mulig at vinde gehør for denne opfatning.

Oslo den 16de juni 1927.

Deres ærbødige

C. J. Hambro.

*

Vi henviser forøvrig til redaktionsartikelen i dagens numer.

Arbeiderregjeringen

Centralstyret har utpekt C
som skal danne den fø

Hornsrud har derefter fått i offi
Edv. Bull blir utenriksminister

Arbeiderpartiets centralstyre besluttet på sitt møte igår kveld å utpeke stortingspresident *Chr. Hornsrud* som den mann som skal danne den første arbeiderregjering i Norge med *Edv. Bull* som utenriksminister.

Denne beslutning blev meddelt kongen i formiddag, hvorefter *Hornsrud* blev anmodet om å innfinne sig til en konferanse på slottet kl. 11. Denne konferanse varte i ca. 15 minutter.

Kongen gav Hornsrud i opdrag å danne regjering, og Hornsrud påtok sig hvervet. Han uttalte at han straks vilde gå igang med de nødvendige forberedelser og konferanser med hensyn til ministeriets sammensetning.

En av «Arbeiderbladet»s medarbeidere vekslet etpar ord med den nye statsminister da han kom ut fra slottet.

Chr. Hornsrud uttalte at man ikke hadde villet drøfte personspørsmålet før det offisielle opdrag var gitt, men han antok at listen over ministeriets sammensetning vilde bli ferdig i løpet av morgendagen.

— Man kan altså gå ut fra at utnevnelsen av den nye regjering vil finne sted fredag?

— Ja, jeg går ut fra det.

Hornsrud begav sig derpå tilbake til stortinget, hvor han blev bestormet av journalister, av representanter og partifeller som ønsket å gratulere den første norske statsminister som er utgått fra arbeiderpartiet.

Ministerkrisen har denne gang

Chr. Hornsrud.

Ministerkrisen har denne gang vært omfattet med en interesse som aldri før.

De borgerlige partiers statsrådsemner hadde ikke ventet denne utgang, og skuffelsen stod tydelig skrevet i deres ansikter idag. De hadde gjort sig fortrolig med den tanke at arbeiderpartiet skulde stilles i skyggen, til tross for partiets utvilsomme rett til å komme i forgrunnen; men nu må disse borgerrepresentanter — selv om det skjer med forbitrelse — erkjenne, at arbeiderpartiet er blitt en betydningsfull faktor i norsk samfundspolitikk — en maktfaktor som man må regne med.

•

Ministerlisten vil som nevnt foreligge imorgen. Før den tid kan intet meddeles om den nye regjerings sammensetning. De forlydender borgerpressen bringer er bare løse gjetninger.

•

Christoffer Hornsrud, den nye statsminister, er født i 1859. Av stortinget blev han første gang medlem i 1913, valgt fra Ringerike krets. Han har siden vært gjenvalgt ved hvert valg og møter i denne periode som 1. representant for arbeiderpartiet i fylket.

Hornsrud kom tidlig med i partiarbeidet og var med og stiftet Modum arbeiderparti før hundreårsskiftet. Han var da et kjent navn overalt i Buskerud. Allerede

Chr. Hornsrud.

i åttiårenes politiske kamper hadde han nemlig deltatt aktivt, og den gang selvfølgelig på venstres side. Venstre stod jo ennu da som et radikalt parti, med støtte i den arbeidende befolkning på landet. Men da venstre hadde seiret og han så hvordan dette parti svek sine løfter og blev konservativt, tok han straks avstand.

Hornsrud foranlediget så dannelsen av Buskerud amts arbeiderforening, hvis leder han blev i de følgende år, både direkte og indirekte. Man vil huske den kamp som blev ført innen arbeiderforeningene for å formå dem til å stille egne krav overfor venstre. Denne utvikling måtte nødvendigvis føre til et avgjort brudd med de borgerlige synsmåter. Og dermed modnedes sinnene for det nye. I 1897 stod så Hornsrud sammen med ti andre som stemte på egen liste ved stortingsvalget. Disse ti blev spiren til Modum arbeiderparti. Senere sluttet hele amtsorganisasjonen sig til Det norske arbeiderparti, og da *enstemmig*.

I årene efter hundreårsskiftet flyttet Hornsrud inn til hovedstaden, og han kastet sig her med hele sin arbeidslyst og energi inn i partiets arbeid. En tid var han medlem av Kristiania bystyre og skolestyret. I 1903 blev han av landsmøtet valgt til partiets ordfører(formann), og stod i den stilling til 1906. Han fikk i disse brytningens år i norsk politikk bruk for sine sjeldne rike evner og den klare dømmekraft, som alltid har preget hans ferd, som partimann og senere også som tingmann. I disse år blev grunnlaget lagt for den rivende utvikling partiet fikk, ikke minst på landsbygden.

Alle kjenner det betydelige og utrettelige arbeid Hornsrud har viet til propagandaen for partiets jord- og skattepolitikk, og utallige er de brosjyrer han har skrevet om disse spørsmål. For ham har agitasjonen, *oplysnings*arbeidet, og realpolitikken gått hånd i hånd. Han har både vært rothuggeren og vist sig å ha det praktiske grep på tingene. Den innsats han på dette område har levert, har vært grunnleggende for utformningen av partiets retningslinjer og også for dets prinsipielle holdning.

Som mangeårig bidragsyder til partipressen — vi nevner «Fremtiden» og den gamle «Social-Demokraten» — formådde Hornsrud å skaffe sig en utstrakt lesekrets, og få har gjennem sin penn hatt et større publikum enn han. Fra de seneste år husker vi hans utmerkede redigering av «Arbeiderbonden».

Som tingmann kom Hornsrud først inn i landbrukskomiteen, senere i finanskomiteen, og han har siden vært partiets selvskrevne ordfører i de finansielle spørsmål og skattespørsmålene. Det krevende arbeid med disse saker — under krisetiden som senere — skulde synes nok til å opta sin mann helt ut. Men Hornsrud har en uopslitelig arbeidskraft, og han sparer sig aldri. Derfor har han rukket alt og vært aktivt med på de forskjellige felter. Han forbinder *allsidighet* med en rask orienteringsevne og klar tenkning. Og han har alltid vdet solid arbeid.

Arbeiderbladet
25-1-

vil bli utnevnt

Chr. Hornsrud som den mann
rste arbeiderregjering.

isielt opdrag å danne regjeringen.
r i den første arbeiderregjering.

Edv. Bull.

Edv. Bull.

Av offentlige tillitshverv han har hatt, nevner vi at han var medlem av statens provianteringskommisjon, av husmannslovkommisjonen av 1917, skattekomiteen (aktiebeskatningen) av 1919, av spesialkomiteen for den ekstraordinære formuesskatt og av valutakommisjonen. Han er dessuten medlem av Hypotekbankens direksjon og av appellnevnden for den ekstraordinære formuesskatt.

I partigruppens ledelse har Hornsrud til stadighet tatt del. Efter splittelsen i 1921 blev han valgt til formann for Det norske arbeiderpartis stortingsgruppe. For tiden er han gruppens næstformann. Ved konstituering av det nye storting blev han som bekjent medlem av presidentskapet. Denne plass blir nu ledig ved hans inntreden i regjeringen.

Tross han allerede tilhører rekken av partiets veteraner, står Hornsrud med hele sin arbeidslyst og idealitet fremdeles midt oppe i dagens kamp, og det var ingen tilfeldighet at den første norske arbeiderregjering kom til å bære hans navn. Han representerer partiets tradisjoner i en sjelden grad, og hans høieste ønske idag vil være at han ikke bare kan opleve, men også bidra til det endelige gjennembrudd.

•

Chr. Hornsrud.

Hr. redaktør!

Efter anmodning følger noen inntrykk i anledning regjeringsdannelsen, forsåvidt angår Det norske arbeiderparti.

Det norske arbeiderparti blev stiftet i Arendal i 1887. Tidligere hadde vi Den sosialdemokratiske forening fra 1885 i Oslo, og Sosialistisk arbeiderforening i Bergen samme år. Men Det norske arbeiderparti blev allikevel stiftet med et radikalt program. Stemmeretten, som da var innskrenket, blev dog et hovedprogram for partiet, og i 1891 blev det sosialdemokratiske program vedtatt, og fra nu av arbeidet partiet utelukkende med det mål for øie å kunne erobre makten i samfundet. I 1901 endret partiet sitt program til det mer sosialistiske. Først i 1903 fikk arbeiderpartiet de 4 første representanter inn i tinget nordfra. Men i 1906 vokste representantantallet til 10. Siden har det vært agitert for det samme mål som tidligere, nemlig å nå frem til makten i samfundet. En majoritet efter det nuværende antall representanter i stortinget har man jo ennu ikke nådd frem til, men Det norske arbeiderparti har dog de fleste representanter i tinget. Allerede i 1908, da det var regjeringsskifte og venstres fører henvendte sig til gruppen med forespørsel om den ikke ønsket en eller to representanter i regjeringen, da venstre ikke hadde majoritet uten ved hjelp av den lille gruppe sosialdemokrater, blev det svart både fra min og Buens side at det hadde vi ingen interesse av. Straks efter henvendte Castberg sig — idet han skulde være justisminister i venstres ministerium — til Buen og mig med samme spørsmål som føreren for venstrepartiet, hvortil det atter blev svart nei. Men da så Castberg spurte

Arbeiderbladet.
25-1-28.

fredag

hvorledes vi vilde stille oss til et venstreministerium, blev det svart at så lenge regjeringen arbeidet i frisinnet retning og fremfor alt ikke kom med proposisjoner som kunde være i strid med arbeiderinteressene, vilde vi sannsynligvis støtte den, men skjedde det siste, måtte regjeringen være beredt på at enhver støtte fra vår side bortfalt. Eriksen hadde gjort sig håp om å komme med i regjeringen, idet Arctander på regjeringens vegne hadde meddelt i Norges storting, at man hadde rådet kongen til å henvende sig til venstre og sosialdemokratene om å danne regjering.

Nu er altså det givne øieblikk inne at partiet danner regjeringen. Og spørsmålet er bare at man finner de beste menn til de forskjellige statsrådsstillinger. Når ministerchefen blir *Hornsrud*, synes det for mig å være et godt valg. Hornsrud var fra 1903 til 1906 ordfører i partiet. Det var en vanskelig opgave den gang å være ordfører i Det norske arbeiderparti, spesielt i 1905 da uavhengighetserklæringen fra Sverige blev aktuell. Kringen var redaktør av bladet, men Hornsrud måtte under den tid også ha arbeidet og ansvaret for avisen i noen tid. Hornsrud var arbeidsdyktig og klarte tingene tilfredsstillende, skjønt det var forbundet med mange vanskeligheter. Han har også vært en fremtredende arbeider i Norges storting på partiets vegne, og uten forkleinelse for de øvrige representanter er det min tro at Hornsrud i stortinget har utført et arbeid som nu vil komme godt med som grunnlag for regjeringens arbeid. Jeg ønsker ham til lykke med det opdrag han nu har fått av partiet og kongen. Han og dermed den norske regjering vil støte på mange vanskeligheter under dette sitt arbeid, men de vil jo sitte der i regjeringen som uttrykk for Det norske arbeiderpartis grunnsyn og Det norske arbeiderpartis nuværende program, og i bevisstheten derom vil opgaven lettere kunne fremmes.

Den nu opnevnte norske regje-

Den nu opnevnte norske regjering vil også vite at den sitter med opdrag fra massen av det norske folk. Og det vil gi den styrke og mot til på den rette måte å fremme de saker som vil ha betydning for hele det norske arbeidende folk.

Det er for mig en glede, idet jeg var med å reise bevegelsen i landet for Det norske arbeiderparti, å vite at idag er denne bevegelse nådd frem til det første virkelige gjennembrudd, og at dermed såfremt partiets linje holdes, partiet ikke kan gå tilbake varig, men har all utsikt til å nå frem til det mål partiet har satt sig. Herfor borger først og fremst Hornsruds klokskap og varme interesse for partiets gjøremål. Også de øvrige representanter i regjeringen vil sikkert gjøre sitt til så langt det står til dem å fremme de saker som for nærværende har betydning for hele den norske arbeiderklasse. Og det er mange og store. Arbeidet er gilden til all rikdom, har en fremtredende videnskapsmann sagt. Det er derfor bare en naturlig ting at Det norske arbeiderparti nu har regjeringsmakten.

Igjen til lykke med arbeidet.

Chr. H. Knudsen.

•

Edvard Buli hører til de fremste blandt den krets av unge akademikere som samtidig med og vel

Den nye regjering ferdig.

Ministerlisten forelagt Kongen igår

Utnevnelsen finner sted idag.

Den ministerliste, som hr. Hornsrud igår ved 3-tiden forela Kongen, lød slik:

Gårdbruker Hornsrud — stats- og finansminister.

Professor Edv. Bull — utenriksminister.

Lærer C. F. Monsen — forsvarsminister.

Skolebestyrer Steinnes — kirkeminister.

Sekretær Alfred Madsen — socialminister.

Lagerarbeider Nygaardsvold — landbruksminister.

Bakermester Alvestad — handelsminister.

Overrettsakf. Corn. Holmboe — justisminister.

Gullsmed Magnus Nilssen — arbeidsminister.

Utnevnelsen av den nye regjering vil finne sted i et statsråd hos Kongen, som begynner klokken 11 iformiddag. Den gamle regejring har vistnok flere saker å ekspedere, før regjeringsskiftet finner sted.

Den nye regjering tiltrer sine embeder imorgen, lørdag, klokken 12.

Ministerlisten bærer preg av å være tillbliut under anegen kamp og med adskillige omskiftelser i de siste timer. Først sent blev det endelig avgjort, at regjeringssjefen selv skulde overta stillingen som finansminister istedenfor som landbruksminister. Men det viste sig så vanskelig å besætte landbruksdepartementet, at Nygaardsvold, som er industriarbeider og var tiltenkt arbeidsdepartementet, måtte flyttes over til landbruket. I hans sted blev Magnus Nilssen arbeidsminister.

Den seigeste kamp stod mellem pastor Tønder fra Troms og bakermester Alvestad fra Aalesund om handelsdepartementet. Vestlandet seiret med Alvestad, og Nord-Norge fikk Tønder erstattet med overretssakfører Conn. Holmboe fra Tromsø, som blev justisminister.

Når Alfred Madsen blev sosialminister istedenfor Støstad, så skyldes det vistnok den beregning av partiet, at det vil være lettere å få valgt Støstad enn Madsen til stortingspresident efter Hornsrud.

Det er bare to av de gamle sosialdemokrater i regjeringen: Magnus Nilssen og Alvestad.

Tidens Tegn.
27-1-28

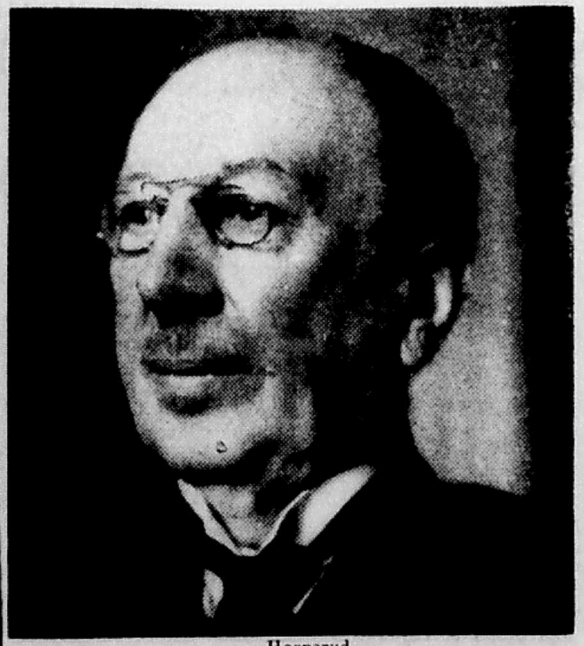

Hornsrud.

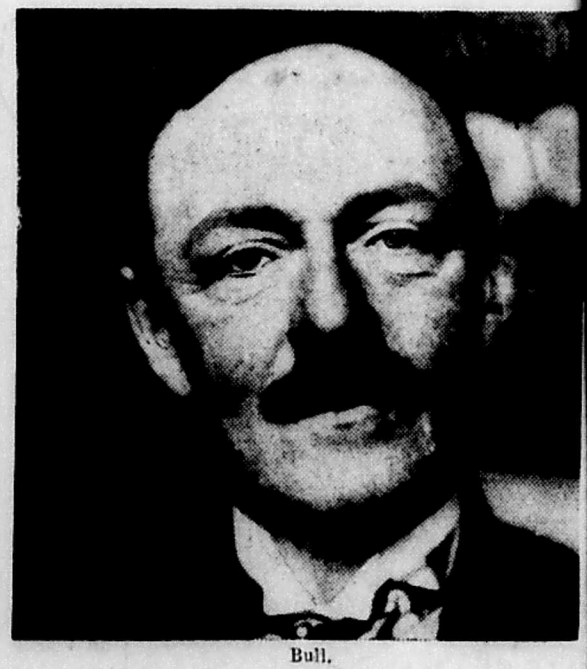

Bull.

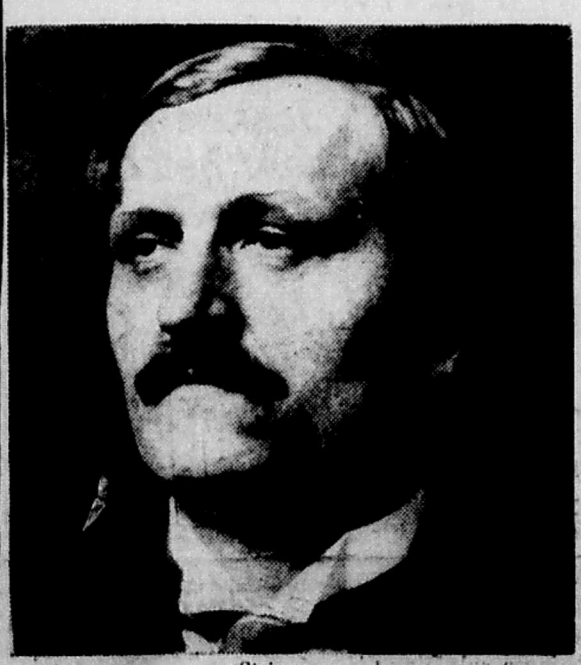

Steinnes.

Madsen.

Steinnes.

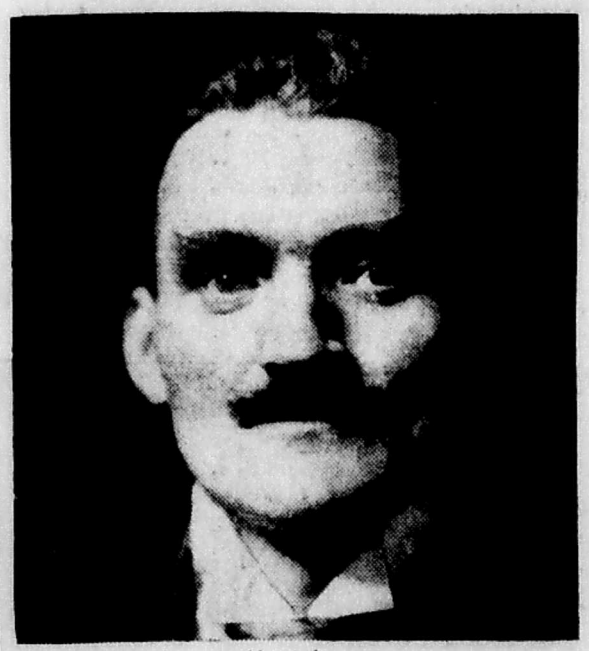

Madsen.

Alvestad.

Holmboe.

Flere av denne retning kunde det ikke bli tale om. Derfor blev hr. Steinnes foretrukket som kirkeminister for skoledirektør Gjøstein. Men ministersjefen selv hører jo til de mere moderate ånden arbeiderpartiet, selv om han skilte lag med sosialistene ved schismaet i sin tid. Derfor har Trammælsretningen som kontrolminister i regjeringen Edv. Bull og Nygaardsvold, mens Madsen efterhvert mere støtter Halvard Olsens retning i partiet.

•

Den nye statsminister.

Christopher Hornsrud er født 1859 i Øvre Eiker. Han har drevet gårdsbruk i Modum. Allerede som ung gutt måtte han begynne å arbeide. Uten kunnskaper drog han ut og begynte som handelsbetjent. 20 år gammel begynte han egen forretning. 1891 overtok han sin bestefars gård på Modum, hvor han fremdeles bor. Helt fra 80-årene har han vært meget benyttet av arbeiderpartiet i Modum kommune, hvor han har vært ordfører.

Også i de årene han bodde i Oslo var han medlem av Oslo bystyre og skolestyre. Han var omkring 1905 formann for Det norske arbeiderparti og medlem av Socialdemokratens redaksjon.

En tid redigerte han også Fremtiden i Drammen.

Hornsrud har vært medlem av alle Storting siden 1913 Han har hatt utallige offentlige hverv i komiteer og kommisjoner.

Den nye utenriksminister.

Edv. Bull er født 1881 i Oslo. Han blev student 1899, cand. mag. 1906, tok doktorgraden 1912 og blev dosent ved universitetet 1913. Han har skrevet en rekke historiske avhandlinger og gitt ut flere større verker.

Han har vært medlem av Arbeiderpartiet i mange år, helt fra studenterdagene, og fra 1918 har han tilhørt partiets centralstyre. Han er nu Det norske arbeiderpartis næstformann.

Den nye forsvarsminister.

Christian Fredrik Monsen er født i Oslo 1878. Han gikk i lærerskolen på Hamar og i den gymnastiske centralskole. 1900 blev han lærer i Storelvdal og 1919 lærer på Hamar. 1922 blev han borgermester, men begynte året efter påny som lærer. Han har deltatt meget i idrettsbevegelsen og har vært medlem av det første styre for Norges landsforbund for idrett. Også styret for Norges skøiteforbund har han være medlem av. Siden 1908 medlem av Hamar bystyre. 1913—1916 var han redaktør for „Demokraten", Hamar. Medlem av Stortinget siden 1922.

Den nye kirkeminister.

Olav Steinnes er født 1886 i Ørsta Sundmør. Han drev med fisk og jordarbeid til han var i 20-års alderen, da han kom inn på Møre folkehøiskole. 1907—1910 var han elev på Volda lærerskole. Derefter blev han lærer i Namdalen og i 10 år har han nu vært lærer på Rjukan. Siden 1915 er han m
re. Siden

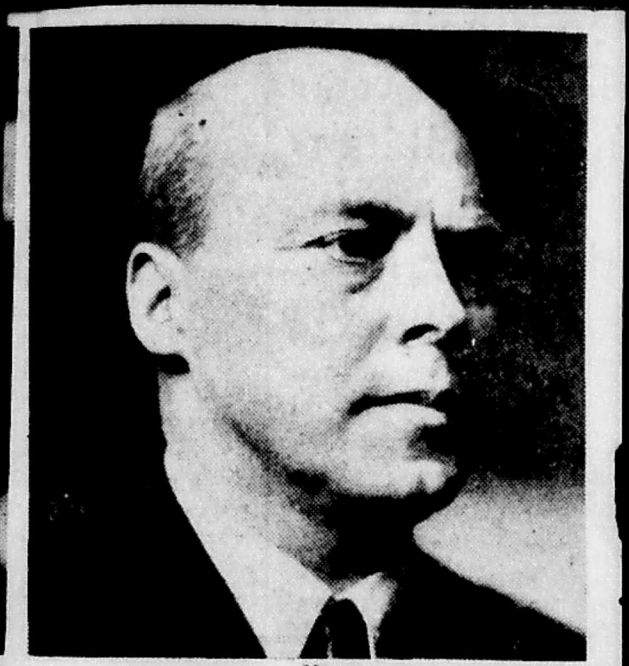

Monsen.

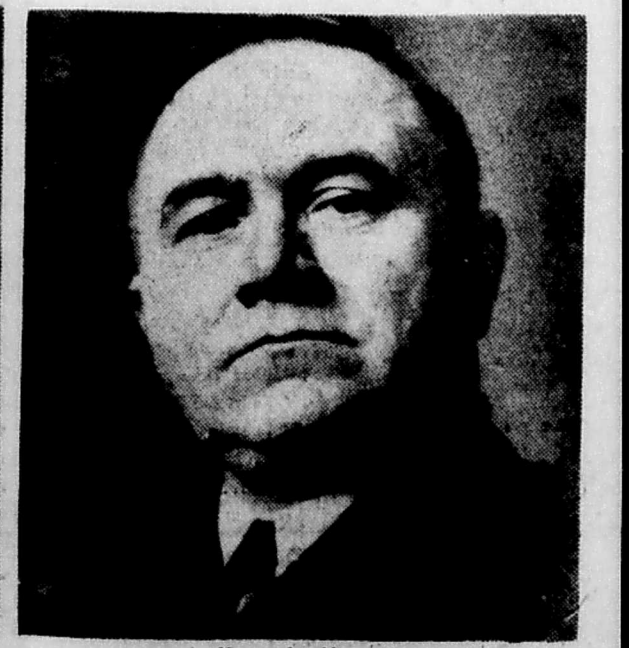

Nygaardsvold.

Nilssen.

er han medlem av Tinn herredsstyre. Siden 1922 er han stortingsmann.

Den nye socialminister.

Alfred Madsen er født 1888 i Bergen. Han lærte litografiaget og reiste derefter til Amerika hvor han opholdt sig nogen år. 1913 blev han redaktør av Tidens Krav i Kristiansund og 1919 redaktør for Ny Tid i Trondhjem. 1920 blev han sekretær i Arbeidernes faglige landsorganisasjon, en stilling han fremdeles har. Siden 1919 er han medlem av Arbeiderpartiets centralstyre. Siden 1922 medlem av Stortinget og fører for partiets stortingsgruppe.

Den nye landbruksminister.

Johan Nygårdsvold er født i Malvik 1879. Som ung gutt begynte han som sagbruksarbeider. 1902 reiste han til Amerika, hvor han i en del år arbeidet som anleggsarbeider. 1907 kom han hjem og fortsatte som tomtearbeider i Hommelvik. Fra 1913 var han medlem av herredsstyret. 1920—22 ordfører. Formand for Det norske arbeiderpartis fylkesparti i mange år. Medlem av alle Storting siden 1916.

Den nye handelsminister.

Anton Ludvik Alvestad er født 1883 i Borgund. Han gikk i bakerlære og er bakermester i Ålesund. Tidlig blev han medlem av arbeiderpartiet og stiftet Ålesund arbeiderparti. Siden 1913 er han medlem av Ålesund bystyre og var ordfører 1920—21. Han er stortingsrepresentant siden 1922.

Den nye justisminister.

Cornelius Holmboe er født i Tromsø 1881. Student 1898. Studerte jus. Praktiserte en del år som sakfører og socialdemokratisk redaktør. Reiste 1909 til Tromsø hvor han siden har vært overrettssakfører. I årenes løp har han hatt en del offentlige hverv.

Den nye arbeidsminister.

Magnus Nilssen er født på Lillehammer 1871. Han kom i gullsmedlære. 1897 begynte han egen forretning i Oslo og driver fremdeles denne. I mange år var han sekretær i Det norske arbeiderparti. Da partiet gikk til Moskva-internasjonalen brøt han med partiet og blev formann for det nydannede socialdemokratiske parti. I mange år var han medlem av Oslo bystyre og formannskap. Siden 1906 var han medlem av alle Storting helt til bruddet med Det norske arbeiderparti 1922, da han ikke blev gjenvalgt. Ved siste valg blev han påny stillet og blev valgt.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 4.

Oslo

15/2 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

N:o 158.

Oslossa, helmikuun 15 päivänä 1928.

9 82 Sal. 28
20/2 28
5 C 4

Herra Ministeri,

Minulla on täten kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 4/28, joka koskee

Vasta nimitetyn työväenhallituksen kukistumista ja Mowinckelin venstrehallituksen muodostamista.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Ehrnrooth

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 9/82 Fin. D. 1928
20/2-28 | 2 | Lit.
RYHMÄ 5 | OSASTO C4. | ASIA

Salainen.

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 4/28.

Vasta nimitetyn työväenhallituksen kukistuminen; Mowinckel muodostaa venstre-hallituksen.

Näyttää siltä kuin viimesyksyiset valtiolliset vaalit Norjassa olisivat aikaansaaneet käymisen yhteiskunnassa, joka tulee tuottamaan melkoisia vaikeuksia valtiollisen tasapainon jälleensaavuttamiseksi. Sanottujen vaalien tuottama seuraus oli m.m. Lykken hallituksen kaatuminen ja Norjan ensimmäisen työväenhallituksen nimittäminen sen tilalle. Voidaan syyllä sanoa, että vaikkakin demokraattiset periaatteet suuresti lyövät leimansa nykyajan Norjaan, porvarillisissa piireissä kumminkin varsin epäilevästi, ettenkö sanoisi pelolla, alusta alkaen suhtauduttiin uuteen työväenhallitukseen. Olihan työväenpuolueen ohjelma kehittynyt radikaalisemmaksi kuin sosialidemokraattien Englannissa, Ruotsissa, Tanskassa ja Suomessa ja olihan tämä puoluo myöskin julistanut vastustavansa kansainliittoa ja työskentelevänsä uuden internationaalin aikaansaamiseksi, johon sekä Amsterdam että Moskova voisivat yhtyä sovinnolliseen yhteistyöhön. Toiselta puolen oli porvarillisissa paljon niitäkin, jotka uskoivat maltillisempien aatevirtausten uudessa työväenhallituksessa pääsevän voitolle, ja iloitsivat siitä, että työväenpuolueen vuoro astua edesvastuulliseen työhön nyt oli tullut. Sangvinikoille tuli kumminkin paha pettymys. Työväenhallituksen ensimmäisiä otteita oli nimittäin kahden

vankeuteen tuomitun kommunistin armahtaminen, jotka muun ohella olivat kehoittaneet työttömiä tekemään varkauksia kauppapuodeissa.

Kun hallitus sittemmin tammikuun 31 päivänä oli Suurkäräjille esittänyt ohjelmansa, kävi jokaiselle selväksi, ettei se aikonut vähääkään tinkiä vaatimuksissaan puolueensa radikaalisen ohjelman toteuttamisessa ja että uusi hallitus näin ollen aikoi tehdä kaiken voitavansa jouduttaakseen porvarillisen yhteiskuntarakennuksen hajoittamista ja hävittämistä. Tämä Norjan ensimmäisen työväenhallituksen ohjelmajulistus oli näin kuuluva:

Statsminister Hornsrud fremstillet sig idag med sin regjering i Stortinget og avgav følgende erklæring:

På vegne av Det norske Arbeiderparti, som Regjeringen er utgått av, fremlegger den følgende erklæring:

Det norske Arbeiderpartis opgave — utformet i partiets program — er å gjennemføre en socialistisk samfundsordning i Norge. Regjeringen er imidlertid klar over, at øieblikkets maktforhold står hindrende i veien for en dyptgående social omdannelse, men den har til hensikt i alle sine handlinger å la sig lede av hensynet til arbeiderklassens og hele det arbeidende folks interesser og til å lette og forberede overgangen til et socialistisk samfund.

Regjeringen vil snarest mulig legge frem forslag til ophevelse av straffelovens paragraf 222, II (loven om beskyttelse av arbeidsvillige) og til avvikling av den øvrige, mot arbeiderklassen og dens organisasjoner fiendtlige lovgivning fra de seneste år.

Regjeringen ser det som en vesentlig opgave å bekjempe arbeidsløsheten ved å holde Statens og kommunenes ordinære arbeidsdrift oppe i størst mulig utstrekning og dessuten støtte praktiske tiltak for å holde arbeidslivet i gang. Den ekstraordinære bevilgning til avhjelp av arbeidsløshet vil bli foreslått økt og systemet med underbetalt nødsarbeide avskaffet.

Regjeringen vil fremkomme med forslag siktende til å lette gjeldsbyrden for småbrukere og fiskere, bl. a. ved økt bevilgning til Småbruk- og boligbanken.

Likeledes vil det bli fremsatt forslag til lov om tvangsakkord for vanskelig stillede kommuner.

Kornmonopol vil bli forslått gjeninnført og korntrygd og korntoll ophevet.

Der vil bli fremsatt forslag til ny jordlov, vesentlig i overensstemmelse med husmannskommisjonens innstilling, og til økede bevilgninger til nydyrkning og bureisning.

For fiskerne vil der bli foreslått effektive foranstaltninger til ophjelp av fiskeriene, omsetningen må organiseres og bringes inn under betryggende former og offentlig kontroll med fiskeeksporten innføres.

Regjeringen vil opta forhandlinger med statsfunksjonærenes organisasjoner om betryggende ordning av lønns- og arbeidsvilkår, derunder 8-timersdagen.

De reaksjonære forandringer i skolelovene fra de siste år vil bli foreslått omgjort.

Til dekning av økede utgifter til disse og andre formål vil Regjeringen foreslå endringer i skattelovene, som flytter de største byrder over til de økonomisk mest velstilte.

Dessuten vil den foreslå alle årets våbenøvelser sløifet og andre besparelser foretatt på militærbudgettet samt forberede full avvebning.

*

Ohjelmajulistuksen sisältö oli kuten sanottu työväenhallituksen kannattajille porvarillisten piireissä suuri pettymys. Oli nimittäin ilmeistä, että radikaalit ja yltiöpäät olivat hallituksessa päässeet voitolle; seurauksena olikin, että ohjelmajulistus aikaansai yhä lisääntyvää hermostuneisuutta varsinkin rahatalouden alalla ja voitiin todeta lisääntyvää rahojen virtausta ulkomaille (Penningeflukt) samalla kun Norjan Pankki jo helmikuun 2 päivänä katsoi parhaaksi koroittaa diskonttokorkonsa yhdellä prosentilla s.o. 5stä 6teen ja vekseliobligatioille 6 1/2 %. Kaikesta tästä hermostuneisuudesta piittaamatta hallitus jo muutamia päiviä työhön ryhdyttyään kiiruhti Suurkäräjille antamaan ohjelmansa mukaisia uusia esityksiä, joissa vaadittiin puolustuslaitoksen menojen supistamista ja aseharjoitusten lopettamista, verotaakan siirtämistä entistä enemmän vähäväkisten hartioilta varakkaampien kannettavaksi, työvapauden ylläpitämistä tarkoittavan lain kumoamista sekä erinäisten sellaisten yhteiskuntareformien jouduttamista, joista aiheutuisi valtion lisämenoja.

Mainituista kysymyksistä oli varsinkin työvapauden suojelemista tarkoittavan lain kumoaminen omiaan vaikuttamaan mielenosoituksena, samaan aikaan kun nimittäin Austmarkenin metsämailla jännitys lakontehneiden ja työhalullisten työmiesten kesken oli vähällä kehittyä aseelliseen yhteenottoon riitelevien välillä.

Kun ohjelmajulistus viikkoa myöhemmin tahi helmikuun 7 päivänä joutui Suurkäräjillä käsittelyn alaiseksi, oli koko huomio kiintynyt venstreen. Tämä oli nimittäin viimeiseen saakka salannut aikomuksiaan, eikä kukaan syrjästäkatsoja voinut varmuudella sanoa, tulisiko

puolue yhtymään muihin porvarillisiin puolueihin epäluottamuslauseen aikaansaamiseksi, vai tahtoiko se antaa hallitukselle tilaisuuden teoillaan edelleen osoittaa mihin se lopultakin pyrkii.

Puheitten sarjan avasi venstren johtaja, Mowinckel, joka laajassa esityksessään kuvasi puolueensa riippumattomuutta muista puolueista ja itsenäistä ohjelmaa julistaen lopuksi suureksi yllätykseksi kärsäjille venstren päättäneen esittää hallitukselle epäluottamuslauseensa, sananmuodoltaan näin kuuluva:

Venstres mistillitsforslag:

Stortinget beklager:

1) at landets regjering i sin tiltredelseserklæring fremtrer på vegne av en enkelt del av folket;

2) at regjeringen viser sig å savne den tillit som er nødvendig for den gjenreisning av de offentlige finanser og for den ro og fasthet i våre økonomiske forhold som er en forutsetning for vårt nærings- og arbeidslivs trivsel.

Kun oikeiston, frisindede venstren ja talonpoikaispuolueiden periaatteellinen kanta asiassa oli jo edeltäkäsin tiedossa, voitiin siis jo heti asian käsittelyn alkuvaiheissa havaita kuinka tulisi käymään. Talonpoikaispuolueen esittämä epäluottamuslause oli seuraavanlainen:

Bondepartiets mistillitsforslag:

Regjeringen har i sin erklæring tilkjennegitt for Stortinget:

1. At den ikke anerkjenner det bestående samfund som grunnlag og ramme for sin virksomhet og ikke vil arbeide for å styrke og utvikle det efter de grunnsetninger som er gitt i vår konstitusjon og lovgivning, men at regjeringen tvertimot har til hensikt i alle sine handlinger å lette og forberede overgangen til et socialistisk samfund.
2. At den ikke fremtrer som selvstendig statsorgan, men kun på vegne av det norske Arbeiderparti, og ikke stiller sig som oppgave å vareta det hele folks velferd i samarbeide med Stortinget og uavhengig av enhver utenforstående organisasjon.
3. At den ikke vil fortsette arbeidet for landets økonomiske gjenreisning med en planmessig og strengt gjennemført sparsomhet sigtende til å lette de offentlige byrder, men tvertimot har til hensikt å øke skattebyrdene ytterligere.
4. At den tilstreber å bryte med landets forsvar, som Stortinget har opretholdt til vern om landets nasjonale frihet.
5. At den er uvillig til å virke for arbeidsfred og verne om arbeidets frihet på grunnlag av den gjeldende lovgivning.

Da regjeringen således ved sin erklæring på grunnleggende områder har bragt sig i et avgjort motsetningsforhold til Stortinget uttaler dette:

Regjeringen har ikke Stortingets tillit.

Asian loppukäsittelyssä yhtyivät kaikki neljä porvarillista puoluetta venstren ehdottamaan ponsilauselmaan, joka tuli hyväksytyksi 86 äänellä 63 vastaan. Pääministeri Hornsrud tämän jälkeen ilmoitti työväenhallituksen hetimiten jättävän erohakemuksensa, mikä tapahtuikin.

Oikeistopiireissä ja talonpoikien keskuudessa oli jo heti Lykken hallituksen kaatumisen jälkeen toivottu sellaisen kokoomushallituksen aikaansaamista, johon kaikki porvarilliset puolueet yhtyisivät. Tämä katsottiin mahdolliseksi varsinkin nyt, kun hallituksen koko huomio olisi kohdistettava taloudellisen elämän ja erikoisesti valtiotalouden järjestämiseen ja tukemiseen siirtämällä yhteiskunnallisten reformikysymysten käsittely tuonnemmaksi. Mowinckel oli kumminkin jo epäluottamuskysymystä Suurkäräjillä käsiteltäessä ilmoittanut venstren jyrkästi vastustavan kokoomusta ja viitannut siihen, että hänen puolueensa on valmis ottamaan hallitusedesvastuun. Näin ollen ja koska talonpojat eivät vähälukuisuutensa vuoksi katsoneet voivansa muodostaa hallitusta, kehittyi asia Mowinckelin toivomusten mukaisesti. Pääministeri Hornsrud esitti Kuninkaalle Mowinckelin seuraajakseen ja tapahtui hänen muodostamansa venstrehallituksen nimitys kuluvan helmikuun 14 päivänä. (Hallituksen kokoonpanoon nähden pyydän saada viitata myötäseuraavaan "Aftenposten"ista ./. leikattuun leikkeleeseen, jossa hallituksen jäsenistä annetaan yksityiskohtaisia tietoja).

Mitä Mowinckelin hallitukseen muuten tulee, on huomattava, että sen jäsenistä viisi, nimittäin Mowinckel, Mjelde, Aarstad, Værland ja Andersen-Ryst ovat nykyisten Suurkäräjäin jäseniä, jota vastoin Hasund, Lund ja Evjent eivät ole olleet suurkäräjämiehinä, vaikkakin venstren puolueessa edustavat/ tunnettuja nimiä. Oftedal on

vanhastaan tunnettu suurkäräjämies, vaikkakin hän viime syksynä kieltäytyi asettumasta ehdokkaaksi vaaleissa.

On tietenkin vaikeata lähteä mitään varmempaa ennustamaan Mowinckelin uuden hallituksen menestymismahdollisuuksista. Joka tapauksessa on ilmeistä, että sen satulassa pysyminen tulee pääasiallisesti riippumaan sen suhtautumisesta muitten porvarillisten puolueiden ehdotuksiin ja toivomuksiin. Niin kauan kuin Mowinckel ajaa selväpiirteistä porvarillista finanssipolitiikkaa, hänen hallituksensa/ /menestyminen taattu. Jos hän taas jossakin kysymyksessä ajaa tahtonsa läpi työväenpuolueen avustamana, voi yhteistyö porvarillisten puolueiden kanssa pian särkyä. Myöskin on huomattava että "Arbeiderbladet" viime päivinä on sisältänyt Mowinckeliä vastaan kirjoituksia, joista päättäen siltä taholta ei ole odotettavissa suurempaa myötätuntoa tahi suvaitsevaisuutta uutta hallitusta kohtaan. Työväenpuolue on myös tilaisuudessa, jos niin tahtoo, panemaan toimeen suurkäräjälakon ja tätäkin tietä vaikeuttamaan hallituksen toimintaa.

Miltä kannalta Mowinckelin hallitusta arvosteltaneekin, täytyy tulla siihen johtopäätökseen, ettei se vastaa niitä vaatimuksia "lujasta hallituksesta", joista porvarilliset puolueet nyt vuosikausia ovat kirjoittaneet ja puhuneet, vaan että tämä vähemmistöhallitus varsin helposti, koettaessaan ajaa sovinnollista politiikkaa kahden toisistaan jyrkästi eroavan puolueryhmityksen välillä, voi joutua vaikeuksiin, joista vain Mowinckelin tunnettu kyky voi sen pelastaa. Mutta myöskin tällä on lopultakin rajansa.

Oslossa, helmikuun 15 päivänä 1928.

Ministeri: Erkki Ylppö

Aftenposten
aft.
13-2-28.

Regjeringen Mowinckel ferdigdannet.

Følgende blir medlemmer av den nye regjering:

Mowinckel, Per Lund, Oftedal, Mjelde, Hasund, Værland, Aarstad, Evjenth og Anderssen-Rysst.

Utnevnelsen finner sted imorgen.

Som man vil ha forstått av de siste dagers forlydender om regjeringsdannelsen har det denne gang ingenlunde været nogen lett opgave for hr. Mowinckel å få sammensatt sin ministerliste. Ennu

Lars Oftedal.

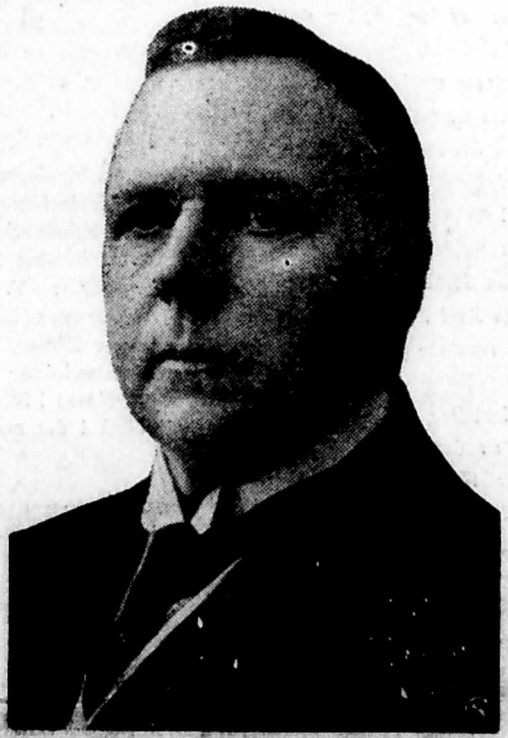

J. L. Mowinckel.

Bergens eldste kjøbmannsslekter, og i 1898 etablerte han sin egen skibsrederforretning, som nu er en av Bergens største. Hr. Mowinckel kom meget tidlig med i kommunepolitikken i sin fødeby, og allerede i 1902 — 32 år gammel — blev han valgt til ordfører. Han var ordfører fra dette år til 1906 og senere

Per Lund.

så sent som igår var ihvertfall to departementer, Handelsdepartementet og Forsvarsdepartementet, ikke endelig besatt, og når det først i den ellevte time lyktes å få hr. Oftedal til å gå inn i Regjeringen som chef for Handelsdepartementet, kan man gå ut fra, at presset har været overordentlig sterkt.

Hr. Mowinckel hadde sin liste ferdig iformiddag, og ved 12-tiden begav han sig til H. M. Kongen og overleverte den. Da han derefter kom tilbake til Stortinget, blev den meddelt pressen. Listen ser således ut:

Stats- og utenriksminister: Joh. Ludw. Mowinckel.

Finansminister: Borgermester Per Lund.

Handelsminister: Redaktør Lars Oftedal.

Arbeidsminister: Stortingsmann O. M. Mjelde.

Kirkeminister: Rektor Hasund.

Socialminister: Stortingsmann T. Værland.

Landbruksminister: Odelstingspresident J. Aarstad.

Justisminister: Advokat Haakon Evjenth.

Forsvarsminister: Stortingsmann Anderssen-Rysst.

Regjeringens offisielle utnevnelse vil finne sted i statsråd imorgen formiddag, og den vil tiltrede onsdag kl. 12.

Dens erklæring vil formodentlig bli avgitt i Stortinget fredag formiddag.

*

T. Værland.

J. Aarstad.

Joh. Ludw. Mowinckel

er født i Bergen i 1870. Han blev student i 1888 og kand. philos. 1889. Han opholdt sig derefter tre år i Tyskland, England og Frankrike. Han tilhører en av fra 1911—1913. Innen Bergens venstre kom hr. Mowinckel allerede tidlig til å innta en meget fremskutt stilling, og han blev første gang valgt til stortingsmann for Bergen i 1906. Var medlem av Stortinget i perioden 1906—1909, fra 1916—1918. Ved valget i 1918 blev han kastet, men blev pånyt stillet og valgt i 1921, og har senere sittet som medlem av alle efterfølgende storting, når man bortser fra at han i de siste år gjentagne ganger har været statsråd. I perioden 1913—1915 var han president i Odelstinget, stortingspresident og fører for venstres stortingsgruppe 1916—1918. Han var videre stortingspresident i forrige sesjon, og blev for kort tid siden valgt til stortingspresident efter hr. Hornsrud, da denne dannet sin regjering.

Som stående utenfor statskirken var hr. Mowinckel lenge avskåret fra å bli regjeringsmedlem, men efter at denne hindring ved grunnlovsforandring av 15. mai 1919 — den såkalte Lex Mowinckel — var blitt ryddet av veien, inntrådte han den 22. juni 1921 i ministeriet Blehr som handelsminister. Efter at hr. Ræstad, som var utenriksminister, i mai 1922 hadde lidt skibbrudd på traktatforhandlingene og trukket sig ut av regjeringen, overtok Mowinckel tillike

(Forts. 7. side).

H. M. Evjenth.

O. M. Mjelde.

S. M. Hasund.

T. Anderssen-Rysst.

bestyrelsen av utenriksdepartementet, og i oktober samme år blev han offisielt utnevnt til utenriksminister, idet hr. Mortensen da overtok handelsdepartementet. Den 6. mars 1923 blev ministeriet Blehr nedvotert på sitt forslag til handelsavtale med Portugal, og hr. Mowinckel inntok sin plass i Stortinget. Da ministeriet Berge i juli 1925 blev styrtet, dannet hr. Mowinckel den derpå følgende venstreregjering, i hvilken han var utenriksminister. Hans regjering blev styrtet i mars 1926, og efterfulgtes av ministeriet Lykke.

Hr. Mowinckel har været medlem av og tildels formann i en rekke offentlige komiteer og kommisjoner. Således var han formann i utenrikskommisjonen av 1919—1920, og da han i 1922 for første gang blev utenriksminister, blev det hans opgave å få gjennemført i praksis den av kommisjonen foreslåtte omorganisasjon av vårt utenriksvesen. Ennvidere var han formann i forhandlingsdelegasjonen om Øst-Grønland av 1923. Han har deltatt meget interessert i den interparlamentariske virksomhet, og har været formann i den norske gruppe av den interparlamentariske union siden 1915, medlem av det nordiske interparlamentariske råd, og delegert ved flere interparlamentariske konferanser. Han har også været medlem av den norske delegasjon ved Nasjonenes Forbunds møter i Genf.

Ole Monsen Mjelde

er født i 1865 i Haus. Han er uteksaminert frå underofficersskolen i Bergen 1886, tok avskjed i 1918 som fanejunker. Ved siden av sin virksomhet som underofficer har han været gårdbruker på fedrenegården, som han overtok 1890. Han var i mange år medlem av kommunestyret i sin hjembygd, han var ordfører, sparebankdirektør og innehadde en lang rekke andre offentlige tillidshverv. Han møtte som varamann første gang i Stortinget i 1916 som varamann. Han har været medlem av alle storting siden 1919. Siden 1925 har han været president i Odelstinget. Aarstad har i lang tid været medlem av Stortingets finanskomité, i perioden 1922—1924 som formann. Iår blev han igjen formann i denne komité.

S. M. Hasund

er født i 1868. Han er utdannet som agronom og landbrukslærer. Han har arbeidet som gårdbruker og lærer ved husholdnings- og landbruksskoler, som amtsagronom og redaktør av landbruksblade. I 1907 blev Hasund overlærer og i 1914 utnevntes han til professor i landbrukshistorie ved Norges Landbrukshøiskole på Aas. Siden 1926 er han tillike skolens rektor. Han har utgitt en rekke skrifter og avhandlinger. Professor Hasund er medlem av Det norske videnskapsakademi i Oslo og av representantskapet for Selskapet for Norges Vel.

H. M. Evjenth

er født i Bodin i 1865. Han blev cand. jur. i 1889. Fra 1890 til 1892 var han edsvoren fullmektig ved Salten sorenskriveri. De to følgende år hadde han ansettelse ved Lofotopsynet. I 1894 blev hr. Evjenth autorisert som sakfører og i 1895 tok han advokaturen. Høsten 1901 var han en tid konstituert langmann i Haalogaland. I en lang årrekke har Evjenth været bestyrer av Norges Banks avdeling i Bodø. Han er formann i direksjonen for Salten Dampskibsselskap. Evjenth har deltatt meget i det kommunale liv i Bodø. Han er for tiden byens ordfører.

Ole Monsen Mjelde

er født i 1865 i Haus. Han er uteksaminert frå underofficersskolen i Bergen 1886, tok avskjed i 1918 som fanejunker. Ved siden av sin virksomhet som underoffiser har han været gårdbruker på fedrenegården, som han overtok 1890. Han var i mange år medlem av kommunestyret i sin hjembygd, han var ordfører, sparebankdirektør og innehadde en lang rekke andre offentlige tillidshverv. Han møtte som varamann første gang i Stortinget i 1908, blev valgt som representant i 1910 og har været medlem av alle senere storting. I 1919—1920 var han president i Odelstinget. 10. mai 1920 blev han utnevnt til arbeidsminister i Gunnar Knudsens regjering, men hans statsrådsvirksomhet blev denne gang ikke av lang varighet, idet regjeringen blev styrtet på den berømte veimillion godt og vel en måned efter. Han var påny arbeidsminister i ministeriet Blehr fra juni 1921 til mai 1923 og i ministeriet Mowinckel fra juli 1924 til mai 1926. Hr. Mjelde blir altså nu statsråd for fjerde gang. Han har været medlem av en rekke departementale komiteer og kommisjoner, bl. a. av idrettskommisjonen av 1917, av lønningskomiteen av 1919 og av tjenestemannskomiteen av 1919. I en årrekke har han været medlem av statens vassdragsstyre, og for tiden er han formann i den parlamentariske valgordningskommisjon av 1927.

Torjus Værland,

gårdbruker i Vegårdshei, er født i 1868. Han har tillike i en årrekke drevet trelastforretning. Han har været medlem av herredsstyret i sin hjembygd i de siste 27 år, og ordfører i årene 1908—1920. Han har dessuten innehatt en rekke andre offentlige tillidshverv innen sitt distrikt. Hr. Værland har været medlem av alle storting siden 1919. Han har under sin virksomhet som stortingsrepresentant ikke hørt til venstres forgrunnsfigurer, men hans solide saklighet og hans sympatiske fremtreden har gjort ham høit aktet innen alle leire. Siden 1924 har han været medlem av den departementale lønningskomité, deltok som varamann i voldgiftsretten i 1922 og som medlem av samme rett i 1927. I Stortinget har han været medlem av lønningskomiteen, de siste par år har han været formann i denne komité.

H. J. Aarstad

er født i 1878 i Sokndal i Rogaland. Han gjennemgikk fylkets landbruksskole på Tveit i 1896—1898 og Norges Landbrukshøiskole 1898—1900, og har siden været landbrukslærer, den meste tid ved Tveit, hvor han fremdeles er ansatt. Aarstad har foretatt flere studiereiser både i inn- og utland. Han har deltatt meget i kommunearbeidet, bl. a. som ordfører i Nedstrand fra 1920—1922. Aarstad har været medlem av en rekke komiteer, jernbanens sparekomité av 1921, komiteen angående [illegible] ved Salten sorenskriveri. De to følgende år hadde han ansettelse ved Lofotopsynet. I 1894 blev hr. Evjenth autorisert som sakfører og i 1895 tok han advokaturen. Høsten 1901 var han en tid konstituert langmann i Haalogaland. I en lang årrekke har Evjenth været bestyrer av Norges Banks avdeling i Bodø. Han er formann i direksjonen for Salten Dampskibsselskap. Evjenth har deltatt meget i det kommunale liv i Bodø. Han er for tiden byens ordfører.

Anderssen-Rysst

er født i 1888 i Aalesund. Han er student fra 1907 og vernepliktig offiser fra 1908. Efter å ha tatt juridikum i 1913 var han edsvoren fullmektig ved Kragerø sorenskriveri til høsten 1914, derefter ved Aalesunds byfogedembede i to år, hvorav ca. ½ år konstituert byfoged og magistrat i Aalesund. Siden 1918 har han været redaktør av »Sunnmørsposten«. Han har opholdt sig i Tyskland med Statens journalststipendium og foretatt flere reiser i nabolandene. Anderssen-Rysst har i en rekke år været medlem av Aalesund bystyre og formannskap. Han har været medlem av Stortinget siden 1925.

Lars Oftedal

er født i 1877 i Stavanger. Han er student fra 1894, cand. jur. fra 1899. Samme år blev han redaksjonssekretær i «Stavanger Aftenblad», hvor han siden 1900 har været redaktør. I 1907 blev han medlem av Stavanger bystyre, av formannskapet fra 1913—1921. I 1917 møtte han en stund på Stortinget som varamann. Han blev valgt til stortingsmann i periodene 1922—1924 og 1925—1927. Ifjor høst ønsket han ikke å motta valg. I juni 1921 trådte Oftedal inn i den annen Blehrske regjering som socialminister. Han overtok senere Handelsdepartementet. I juli 1924 blev han påny socialminister, da Mowinckel dannet sin første regjering.

Per Lund

er født her i byen i 1878. Han tok juridikum i 1902. Efter å ha været sorenskriver-, byfogd- og sakførerfullmektig tok han i 1908 advokaturen og etablerte sig i Trondhjem, hvor han tidligere ofte har været konstituert assessor i overretten. Hr. Lund var en tid formann i Trondhjems venstreforening og formann i direksjonen for bladet »Nidaros«. Han har innehatt en rekke offentlige tillitshverv, han har været medlem av Den norske Sakførerforenings hovedstyre, formann i Trondhjems ligningsråd. Han var formann i komiteen angående den ekstraordinære formuesskatt m. v. Per Lund blev ifjor førsteborgermester i Trondhjem. Han har en betydelig arbeidskraft og stor erfaring på det finansielle område. Ved sin utnevnelse til borgermester var han medlem av bystyre og formannskap.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Ministeri Eelvingin raportti no 5.

Oslo

26/3 1928.

5000—11—27. 1573

Légation de Finlande

N:o 284.

Oslossa, maaliskuun 26 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 13/82 Sac. D. 1928
29/3-28 | № | Liit.
RYHMÄ 5 | OSASTO C4. | ASIA

Herra Ministeri,

Minulla on täten kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 5/28, joka koskee

Mowinckelin politiikkaa Suomea kohtaan.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Elfving

Herra Ministeri Hj. J. P r o c o p é,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 13182 D. 1928
Salainen
29/3-28 № Liit.
RYHMÄ 5 OSASTO C4 ASIA

Suomen Oslossa olevan lähettilään tiedoitus N:o 5/28.

Mowinckelin politiikkaa Suomea kohtaan.

Kuluvan kuun 24 päivänä käydessäni Ulkoasiaindepartementissa jouduin keskusteluun ulkoasiainneuvos Esmarchin kera Norjan hallituksen suhtautumisesta Suomen asioihin ja eritoten kauppasopimukseen. Oudoksuin tällöin pääministeri Mowinckelin allekirjoittaneelle kuluvan maaliskuun 6 päivänä antamaa tietoa, jonka mukaan Norjan hallitus on päättänyt olla käsittelemättä Suomen ja Norjan välillä vireillä olevia asioita siksi kunnes Suomen taholta ensin annetaan vastaus Norjan tiedusteluun, milloin ja millä ehdoilla Suomi on valmis alkamaan neuvotteluja kauppasopimuksesta.

Esmarch puoleksi valittaen totesi Mowinckelin ottaneen tässä mainitun jyrkän kannan puolustaen pääministeriään kumminkin sillä, että "Suurkäräjäin taholta", missä kalasäilyketeollisuudella on voimakas kannatus ja jonka teollisuuden etuja hallituksessa nyt suurella ponnella ajaa paitsi pääministeri itse myöskin Suurkäräjäin edustaja Stavangerista, valtioneuvos Oftedal, on vaadittu jyrkkiä toimenpiteitä Suomen taivuttamiseksi neuvotteluihin kaupan järjestämiseksi Norjan kanssa samojen perusteiden mukaan kuin muiden Suomeen ystävällisyyssuhteissa olevien maiden kanssa.

Niistä keinoista, jotka tässä voisivat tulla kysymykseen asian saavuttamiseksi, Esmarch mainitsi joko tullisodan julistamisen Suomea vastaan tahi, kuten nyt on ta-

pahtunut, neuvottelujen lakkauttamisen kaikissa sellaisissa kysymyksissä, joista voidaan saada kompensatio-esineitä kauppasopimusneuvotteluissa.

Tullisodan julistaminen Suomea vastaan on Norjalle vähemmän mieluinen keino, tällainen menettelytapa kun herättäisi kiusallista huomiota monella taholla ulkomailla ja olisi muutenkin mikäli mahdollista estettävä ystävällisissä suhteissa olevien maitten välillä. Tästä syystä on Norjan hallitus nyt valinnut toisen ylläsanotuista keinoista, jäädä toimettomana odottamaan Suomen kannanottoa kauppasopimusasiassa. Huomautukseeni minkä vuoksi Norjan hallitus kompensatio-esineeksi tahtoo varata sellaisia kysymyksiä, joilla ei ole mitään kaupan kanssa tekemistä, Esmarch huomautti, että Norjan asema kauppasopimusneuvotteluissa Suomen kanssa on heikko, Norja kun aina on suhtautunut Suomesta tuleviin tavaroihin samalla tavalla kuin maihin, joiden kanssa kauppasopimus on olemassa eninsuosituimmuusperiaatteen pohjalla. Sitä paitsi on Norja hyvällä menestyksellä äskettäin turvautunut samanlaiseen menettelyyn kauppaetujaan (kalakauppaa) valvoessaan Tshekoslowakiassa ja Kreikassa.

Tämä Norjan hallituksen nyt julkilausuma kannanotto Suomen täällä vireillä oleviin asioihin nähden ei itse asiassa ole mitään uutta. Onhan jo kauemman aikaa, tahtoisin sanoa ainakin koko täällä oloaikanani, ollut huomattavissa jonkinlaista salaperäistä vitkastelua ja kankeutta Ulkoasiainedepartementin puolelta kaikissa Suomea koskevissa tärkeimmissä kysymyksissä. Tahdon palauttaa mieleen neuvottelut vuonna 1926-27 lihakauppamme järjestämiseksi, Valtakunnan rajankäyntiä koskevan lopullisen kannanoton lykkääminen vuodesta toiseen, Vuoremijoessa olevien kivipatojen purkamista koskevan asian viivytteleminen j.n.e. Kaiken

tämän viivytyksen alkujuurena huomaan nyt ennen muuta olleen kalastuselinkeinon /ja kalasäilyketeollisuuden/ harjoittajien niin hyvin Suurkäräjillä kuin sen ulkopuolella ja on niiden vaikutus ollut senlaatuinen, että niin hyvin Lykken kuin Mowinckelinkin hallitukset ovat täytyneet noudattaa heidän toivomuksiaan.

Kuvaavana sille hitaudelle, millä Suomen asioita on Ulkoasiaindepartementissa näinä vuosina käsitelty, mainittakoon aikamäärä, jolloin parhaillaan vireillä olevat tärkeimmät kysymykset on Suomen taholta jätetty Ulkoasiaindepartementiin ja joihin ei ole monista yrityksistä huolimatta saatu vastausta:

1. Sopimus vastavuoroisuudesta merimieslakien 28 ja 44 §§:iin nähden. Verbaalinootti jätetty Ulkoasiaindepartementille 10 päivänä maaliskuuta 1925.
2. Valtakunnan rajankäyntiä koskeva Suomen valtuutettujen neuvotteluissa Oslossa joulukuussa 1926 esittämä kompromissi-ehdotus.
3. Viisumin poistamista koskevan sopimuksen aikaansaaminen Suomen ja Norjan välillä. Kirjelmä jätetty Ulkoasiaindepartementille 20 päivänä joulukuuta 1926.
4. Korvauksen suorittaminen suomalaiselle työmiehelle Vegeliukselle, jonka Paatsjoella oleva tupa poltettiin norjalaisen nimismiehen määräyksestä. Verbaalinootti jätetty Ulkoasiaindepartementille 21 päivänä lokakuuta 1927.
5. Vuoremijoessa olevien n.k. Heimdalin kivipatojen purkaminen. Kirjelmä jätetty Ulkoasiaindepartementille 15 päivänä marraskuuta 1927.

Norjan hallituksen suhtautuminen Suomen asioihin on tällä hetkellä mielestäni sen laatuinen, että se ansaitsee mitä vakavinta huomiota, tämä sitäkin suuremmalla syyllä

kun Norjan hallitus on tietoinen siitä, että Suomen ehdotus kauppasopimuksen aikaansaamiseksi Norjan kera on Ulkoasiainministeriössä työn alla.

Oslossa, maaliskuun 26 päivänä 1928.

Ministeri: Eero Erkko

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 6.

Oslo

27/4 1928.

5000—11—27. 3578

Légation de Finlande

U... ...INMINISTE...
15/83 Sal D. 28
30/4-28 | 2 | L
RYHMA 5 | SLASTO Cy. | ASIA

Oslossa, huhtikuun 27 päivänä 1928.

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 6/28, joka koskee

(pr. 35.) Norjan ammattijärjestön kansainvälisiä suhteita.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Onen Tyjung

Herra Ministeri Hj. J. P r o c o p é,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIO
No 15783 Sal. D. 10 29
30/4-28 No LIL
RYHMÄ 5 OLASTO C4 ASIA

Salainen.

Suomen Oslossa olevan Lähettilään tiedoitus N:o 6/28.

Norjan ammattijärjestön kansainväliset suhteet.

Sen jälkeen kuin tammikuun tiedoituksessani koskettelin otsakkeessa mainittua asiaa on Norjan ammattijärjestössä kysymys sen suhtautumisesta kansainväliseen yhteistyöhön edelleen ollut vilkkaan pohdinnan alaisena. Tämä keskustelu on saanut lisävirikettä ammattijärjestökonferensissa, jonka Suomen, Norjan ja Venäjän ammattijärjestöt viime helmikuussa panivat toimeen Kööpenhaminassa. Vaikkakaan sanottu konferenssi ei toistaiseksi ole johtanut positiivisiin tuloksiin, on se kumminkin ollut omansa kärjistämään suhteita toiselta puolen Norjan ja toiselta puolen Ruotsin ja Tanskan ammattijärjestöjen välillä ja täten luonut tilanteen, joka ei suinkaan ole norjalaisten helppo hoitaa. Tämä tilanne on käynyt sitäkin vaikeammaksi kun Kööpenhaminan konferenssi ilmeisesti on Norjan työväessä synnyttänyt entistä jyrkemmän juovan Amsterdamia ja Moskovaa kannattavien ryhmien välillä.

Vaikkakin Arbeiderbladet on koettanut parhaansa mukaan salata sitä taistelua, joka nykyisin on käynnissä Norjan ammattijärjestössä olevan kahden leirin välillä, on jokaisen tiedossa, että Halvard Olsen ja Tranmæl ovat keskenään leppymättömiä vihollisia ja koettavat itsekukin johtaa oman ryhmänsä voittoon

Aivan viime päivinä saamieni tietojen mukaan jatkuu Norjan ammattiyhdistysten ystävällinen yhteistyö muiden maiden Amsterdamiin lukeutuvien vastaavien ammattiyhdistysten kanssa ja tämä huolimatta siitä, että Norjan am-

mattijärjestön pääjohto pysyy Kööpenhaminan konferenssin kannalla. Porvarillisella taholla käy täällä huhuja Moskovaa vastustavien työväenpiirien voimistumisesta, johon on vaikuttanut m.m. Ruotsin ja Tanskan ammattijärjestöjä edustavien huomattavien henkilöiden selvä ja jyrkkä esiintyminen. Heidän mielipiteensä on Norjassa tullut tunnetuksi erään Tidens Tegn'issä olleen haastattelun kautta, jossa he ilmaisevat ajatuksensa seuraavasti:

Ruotsin ammattijärjestön puheenjohtaja H.Thorberg sanoo:

Hvis den norske landsorganisasjon vedtar den föreslåtte overenskomst blir det en meget alvorlig affære som vi i Sverige kommer til å ta standpunkt til på vårt representantskapsmöte i april. Og vi vil ta bestemt avstand derom er ikke tvil. Vi vil ikke ha noget samarbeid med den russiske fagorganisasjon för dette kan skje gjennem den internasjonale vi står tilsluttet. Dette vårt urokkelige prinsipp vil opretttholdes uavkortet og alle konsekvenser tatt i betraktning.

Det er ikke tvil om at den svenske fagorganisasjon på sitt representantskapsmöte vil ta endelig og avgjörende standpunkt til samarbeidet med bolsjevikene og at dette vil bli at samarbeidet med Norge ophörer helt.

Tanskan ammattijärjestön sihteeri Nygaard lausuu:

Den danske fagorganisasjons standpunkt er det ikke tvil om. Vi önsker ikke en slik avtale vedtatt og er det en politisk avtale som det sies at Halvard Olsen og Trygve Lie mener, vil vi ta den op til alvorlig overveielse på de Samvirkendes representantskapsmöte og generalforsamlinger i mai måned. Vårt prinsipielle syn blev der gitt uttrykk for på Den norske landsorganisasjons kongress i fjor og det er ikke endret. Men först skal vi sette oss inn i alle dokumenter og så skal vi si vår mening.

På arbeidernes faglige landsorganisasjons kongress tok

de danske representanter utvetydig avstand fra selve tanken på forhandlinger mellem den norske fagorganisasjon og Moskva. De sa ifra meget tydelig at samarbeidet vilde briste. Efter at de har satt sig inn i det forslag som nu foreligger er ingen i tvil om hvad som vil skje.

De fagorganiserte arbeidere i Norge står altså ikke overfor en medvirkning til större internasjonal samling men overfor å miste all kontakt med de europeiske arbeidere og bli et ledd i Moskvas politikk.

Offentliggjörelsen av Kjöbenhavnerkonferansens forhandlinger på det nuværende tidspunkt er neppe tilfeldig. Kommunistene vil söke å utnytte tilsagnet om stötte fra Russland under den megling som pågår til å bekjempe forslagene som det skal stemmes over og som mulig söke fremkalle åpne konflikter.

De norske arbeideres sunde sans settes pånytt på pröve.

Vaikkakin on ennenaikaista lähteä ennustamaan mikä suunta kysymyksessä olevassa asiassa pääsee lopulliseen voittoon Norjan ammattijärjestössä, voidaan kuitenkin tällä kertaa sanoa, ettei ainakaan Moskova ole viime aikoina saavuttanut entistä suurempaa jalansijaa Norjan työväen piireissä. Päinvastoin viittaa monien kommunistijohtajien eroaminen Norjan kommunistipuolueesta siihen, että Moskovaa kannattavien kommunistien voima alkaa Norjassa suuresti heikentyä. Schefflon eroaminen oli jo puolueelle korvaamaton tappio, eikä hänen tilalleen valittu ahdasmielinen, fanaattinen agitaattori, Arvid Hansen ole pystynyt saavuttamaan suurempaa populariteettia omassa ryhmässään. Hansen'in tuomitseva suhtautuminen Hornsrudin hallitukseen on saanut aikaan monen huomatun kommunistin eroamisen puolueesta, joten sen vaiku-

tusvalta tätä nykyä alkaa olla kokonaan olematon. Mikäli on voitu havaita ei myöskään Sovjetin nykyinen lähettiläs Oslossa M me Kollontay ole tekemisissä kommunistien kanssa eikä muutenkaan, kuten hänen edeltäjänsä Makar, ota aktiivisesti osaa tahi agiteeraa Moskovan hyväksi täkäläisissa työväenpiireissä. Hän kohdistaa intressinsä paitsi Venäjän ja Sovjetin välisiin kauppaintresseihin, kirjallisuuteen ja taiteeseen. Sanotaan M me Kollontayn olevan Trotskyn kannattajia ja sympatiseeraavan täällä trammeliläisiä.

Otto Ehrnrooth.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 7

Oslo

7/5 1928.

7000—11—26. 1573

Légation de Finlande

Oslossa, toukokuun 7 päivänä 1928.

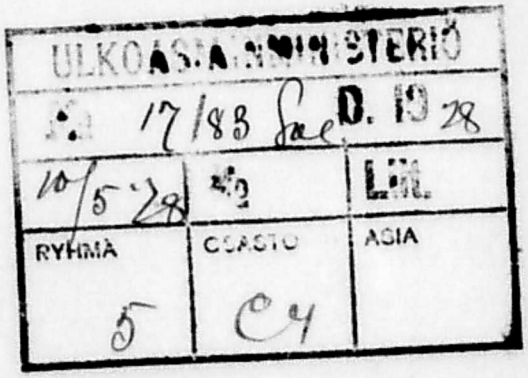

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 7/28, joka koskee

Norjan työväenjärjestöjen protesteerausta kommunistipidätyksiä vastaan Suomessa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Ehrnrooth

Herra Ministeri Hj.J. P r o c o p é,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

Légation de Finlande

Salainen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
17/83 D. 19 28
10/5-28
RYHMÄ 5 | OSASTO C4 | ASIA

Suomen Oslossa olevan Lähettilään
tiedonanto N:o 7/28.

Norjan työväenjärjestöt protesteeraavat kommunistipidätyksiä vastaan. Suomessa.

Äskettäin tapahtuneet kommunistipidätykset Suomessa näyttävät herättäneen melkoista huomiota työväen piireissä Norjassa, jossa varsinkin sen jälkeen kuin Suomen ja Norjan ammattijärjestöjen välillä Sovjet'in tukemana on pyritty solmimaan läheistä yhteistyötä uuden internationalin aikaansaamiseksi, tunteet Norjan työväen piireissä suomalaisia puoluetovereita kohtaan ovat ilmeisesti lämminneet. Norges Kommunistbladet samoin myöskin Arbeiderbladet ovat viime viikkoina sisältäneet tietoja "työväen sorrosta" Suomessa ja on tällöin uudelleen kaivettu esille vanhat jutut "valkoisesta terrorista" ja kyhätty kokoon kirjoituksia, joissa fantasialla ei ole rajoja. Erikoisen huomion esineeksi joutuivat vangitut aatetoverit Suomessa mielenosoitustilaisuuksissa vappuna ja tehtiin näissä monta lujaa päätöstä toimia vangittujen toverien hyväksi ja "vaatia" heidän vapauttamistaan.

Vastamainituissa kahdessa työväenlehdessä oli toukokuun 3 päivänä luettavana Suomen sosialististen työmiesten ja pienviljelijäin eduskuntaryhmän (De socialistiske arbeideres og småbrukeres riksdagsgruppe i Finland) kehoitus kansainväliselle työväenluokalle, jonka lehtien toimitukset olivat varustaneet otsikoilla; Kommunistbladet: "De finske klassefeller kaller på vår hjelp",

ja Arbeiderbladet: "Reaksjonens nye angrep på det finske proletariat".

Suomesta päin harjoitettu kommunistinen agitatio on nyt alkanut kantaa näkyviä hedelmiä Norjassa. Niinpä viime viikolla postitse Lähetystöön saapui kaksi protestikirjelmää, toinen Larvikin Söndre Vestfold faglige Samorganisasjon'ilta, toinen Trondhjemin Byggningsarbeidernes Industrigruppe'lta, joista jäljennökset ovat toimitettu Ulkoasiainministeriöön.

Kuluvan kuun 5 päivänä taas kävi Lähetystössä kolmemiehinen lähetystö kommunistipidätysten johdosta jättämässä allekirjoittaneelle Det norske arbeiderpartis centralstyre'n og landsorganisasjonens sekretariat'in yhteinen protestikirjelmä. Landsorganisationen'ia edustivat sen sihteeri Jens Teingen sekä Elias Volan, työväenpuoluetta taas Valdemar Nielsen. Saatuani lähetystösihteerin kautta tietää heidän asiansa kielsin ottamasta työväen lähetystöä puheelleni, eikä kuoreen suljettua protestikirjelmää, jonka vieraat tarjosivat mennessään Lähetystön vahtimestarille myöskään otettu vastaan.

Työväen lähetystön esiintyminen Lähetystössä oli muuten kaikin puolin kohteliasta ja moitteetonta.

Saman päivän iltana sekä Arbeiderbladet että Norges Kommunistblad sisälsivät uutisen tapahtumasta, jonka yhteydessä protestikirjelmä kokonaisuudessaan julkaistiin ja kerrottiin työväen lähetystön, sen jälkeen kuin Suomen ministeri oli kieltäytynyt ottamasta sitä vastaan, lähettäneen sen suoraan Suomen hallitukselle. Protestikirjelmän sanamuoto on täkäläisten lehtien mukaan seuraavanlainen:

" Til den finske regjering.

Arbeidernes faglige landsorganisasjon i Norge og Det norske arbeiderparti vil på vegne av den norske arbeiderklas-

se overfor den finske regjering nedlegge en bestemt protest mot den arbeiderforfølgelse som i den senere tid er satt i gang i Finnland og mot de politiske arrestasjoner som er foretatt, bl. a. av sekretæren i Finnlands faglige landsorganisasjon, Arvo Tuominen.

Årsaken til de finske arbeideres fengsling er ikke blitt meddelt offentligheten. Det synes som om det er det politiske detektivpolitis hensikt å holde de arresterte i lengere tid i fengslig forvaring uten at noen årsak til dette skritt opgis.

Den norske arbeiderklasse protesterer mot en slik fremgangsmåte og mot det finske politiske politis optreden i denne sak. Vi krever av den finske regjering at den straks treffer de nödvendige foranstaltninger for å sette de fengslede arbeidere i frihet."

Trygve Lie

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti matk.

Oslo

23/5 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

Oslossa, toukokuun 23 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 49/183 Sal. D. K. 28
26/5-28 | N:o | LIK.
RYHMÄ 5 | OSASTO C4. | ASIA

Herra Ministeri,

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 8/28, joka koskee

I. Magnus Nielseniä ja kommunistipidätyksiä Suomessa,
II. Norjan hallituksen taipumattomuutta neuvotteluihin Suomen taholta tehdyistä aloitteista,
III. Kielikysymystä Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Esten Lepsius

Herra Ministeri Hj.J. P r o c o p e,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.
Helsinki.

Légation de Finlande

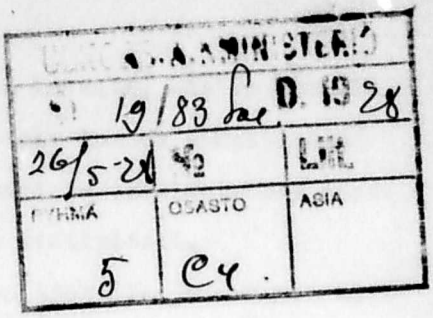

Suomen Oslossa olevan Lähettilään
Raportti N:o 8/28.

I.

Magnus Nielsen ja kommunistipidätykset Suomessa.

Kuvaavana esimerkkinä Norjan työväen puolueen suhtautumisesta Suomeen mainittakoon seuraava tapaus.

Käännyin viime viikolla useiden tunnettujen norjalaisten kansalaisten puoleen tiedustelulla haluaisivatko kuningasvierailun johdosta lausua joitakin ajatuksia Norjan ja Suomen välisistä suhteista. Tulin tällöin kosketukseen eri puolueihin kuuluvien johtohenkilöiden, m.m. työväenpuolueen maltilliseen siipeen kuuluvan tunnetun entisen työväenhallituksen jäsenen Magnus Nielsenin kanssa. Tiedusteluuni Nielsen lausui suuren myötätuntonsa Suomea kohtaan, jonka kohtaloita ja kehitystä hän mielenkiinnolla ja lämmöllä oli seurannut aina lapsuudestaan saakka. Hän kuitenkin epäili voivansa ryhtyä jotakin julkisuudessa esittämään Suomen kysymyksestä ensiksikin syystä, ett'ei hänellä ollut erikoista halua tehdä sitä kuningasvierailun yhteydessä, ja toiseksi ja pääasiallisesti taktillisista syistä, jotka käskivät häntä varovaisuuteen ja pidättyväisyyteen niin kauan kuin Suomen ammattijärjestön sihteeri, Tuominen, useiden puoluetoverien kera on vankeudessa syytettynä valtionpetoksesta. Nämä vangitsemiset ovat Norjan työväenpiirei ssä, hän lausui, herättäneet suurta huomiota ja vaikkakaan Nielsen ei henkilökohtaisesti tahtonut vangitsemisasiaan millään muotoa sekaantua, hänen kumminkin oli pakko punnita asiaa taktiikan kannalta.

Nielsenin esiintymisestä voin havaita, ett'ei hänellä persoonallisesti ollut mitään sitä vastaan lausua sympatiansa tunteet Suomen kansalle, mutta puoluekuri ja taktikoiminen näyttelivät tässä suurempaa osaa kuin omat mielipiteet.

Nielsen lupasi asiaa edelleen ajatella ja myöskin kirjoittaa jos löytäisi kirjoitukselle sopivan muodon.

Oslossa, 22 päivänä toukokuuta 1928.

Eero Järnefelt

Légation de Finlande

Suomen Oslossa olevan Lähettilään
Raportti N:o 8/28.

II.

Norjan hallitus edelleen taipumaton neuvotteluihin Suomen taholta tehdyistä alotteista.

Sen jälkeen kuin Ulkoasiainministeriön ja Ulkoasiaindepartementin välillä huhtikuun kuluessa Norjan Helsingissä olevan Lähetystön välityksellä on vaihdettu nootteja neuvotteluihin ryhtymisestä kauppasopimuksesta, ja Ulkoasiaindeparttementti tällöin Norjan Lähetystön nootissa huhtikuun 27 päivältä on ilmoittanut olevansa valmis neuvotteluihin Suomen nootissa mainitulla neuvottelupohjalla, olen odottanut, että pääministeri Mowinckel ottaisi asian kanssani puheeksi ja myöskin osoittaisi taipuvaisuutta neuvotteluihin niistä muista Suomen ja Norjan välillä päiväjärjestöksessä olevista kysymyksistä, jotka odottavat ratkaisuaan. Näin ei kumminkaan ole ollut asianlaita. Tämän vuoksi tänään sopivan tilaisuuden siihen ilmaantuessa pääministeriltä tiedustelin eikö Norjan hallitukselta voida lähiaikoina odottaa vastausta Suomen taholta tehtyihin esityksiin Jäämerenrajasta, Vuoremijoen patojen purkamisesta ja passiviisumin poistamisesta.

Mowinckel tähän vastasi, ett'ei Norjan hallitus ole saanut sellaisia tietoja kauppasopimuksen ehdoista, joista voitaisiin päättää mitä vaatimuksia Suomen taholta

lopultakin tullaan asettamaan. Niin kauan kuin näin on asianlaita, tahi niin kauan kuin Norjan taholta huomataan Suomen vaatimukset tässä suhteessa Norjalle epäedullisiksi ja mahdottomiksi hyväksyä, ei myöskään voida ottaa kantaa Jäämerenraja- y.m. kysymyksiin. Jos sitävastoin Suomen ehdotus kauppasopimukseksi - jota Norjan hallitus nyt odottaa - on sisällöltään sellainen, että huomataan sillä olevan mahdollisuuksia tulla hyväksytyksi vaikkapa erinäisillä muutoksillakin, ei Norjan hallituksella ole sitä vastaan, että ryhdytään neuvotteluihin myöskin muista asioista.

Norjan hallituksen suhtautuminen Suomestapäin tehtyihin esityksiin on siis täysin sama kuin Mowinckel 6 päivänä viime maaliskuuta ilmoitti sen olevan ja josta olen puhunut aikaisemmissa tiedoituksissani.

Oslossa, toukokuun 22 päivänä 1928.

Toivo Ippius

Légation de Finlande

Suomen Oslossa olevan Lähettilään

tiedoitus N:o 8/28.

III.

Kielikysymys Norjassa.

Sen jälkeen kun muutama vuosi sitten ylioppilastutkintoon Norjassa liitettiin vaatimus myöskin maakuntakielen (landsmålet) tuntemuksessa lähetti Mowinckel´in ensimmäinen hallitus syyskuun 15 päivänä 1924 kiertokirjeen kaikille departementeille, jossa määrättiin molemmat kotimaiset kielet, valtakunnan kieli ja maakuntakieli samanarvoisiksi, siten että virkaan nimitettäessä oli annettava etusija sille hakijalle, joka taitaa molemmat kielet. Uudessa kiertokirjeessä viime huhtikuun 16 päivänä hallitus käskee departementteja valvomaan että viranhakija tästä lähtien täysin taitaa maakuntakielen.

Pääministeri Mowinckel kertoi minulle että hallitus tässä määräyksessään nojaa ylioppilastutkinnossa asetettuun vaatimukseen maakuntakielen taidosta, ja ett´ei siis määräys tässä suhteessa ole ennenaikainen.

Ett´ei hallituksen toimenpidettä ole otettu kaikissa piireissä mielihyvällä vastaan osoittaa m.m. n.k. Riksmaalsforbundet´in protesti, joka oli luettavana sanomalehdissä viime huhtikuun 24 päivänä. Tässä forbundet koettaa osoittaa hallituksen koettaneen jo asettaa maakuntakielen suositumpaan asemaan kuin valtakuntakielen.

Joka asioita seuraa lähempää tietää hyvin että suuri osa vanhaa virkamiehistöä ja sivistyneistöä ankarasti vastustaa maakuntakielen ottamista virastokieleksi.

Oslossa, toukokuun 22 päivänä 1928.

Eero Ilmoni

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C4.

ASIA:

Ministeri Relfiugin raportti no 9

Oslo.

20/6 1928.

5000—11—27. 1573

Légation de Finlande

Oslossa, kesäkuun 20 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 20 184 Sal. 28
25/6-28 №
RYHMÄ 5 OSASTO C 4

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri lähettää raporttini N:o 9/28, joka koskee

Sisäpoliittista tilannetta Norjassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Otto Wasenius.

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Légation de Finlande

[illegible] MINISTERIÖ
20 84 Sal. D. 1928
25/6-28 Liit.
RYHMÄ OSASTO ASIA

Suomen Oslossa olevan Lähettilään tiedoitus
N:o 9/28.

Sisäpoliittinen tilanne Norjassa.

Suurkäräjäin istuntokausi on päättymäisillään ja on kuten tavallisesti tämän loppuaikoina tuonut mukanaan joukon päätöksiä, kuluneen työkauden työn hedelmiä. Nämä ovat osaksi sen luontoisia, että niiden nojalla voidaan tehdä erinäisiä havaintoja ja johtopäätöksiä sisäpoliittisesta tilanteesta ja sen kehityksestä.

Aina siitä lähtien kun työväen hallitus porvarillisten puolueiden yhteistoiminnan kautta kaadettiin ja venstre Mowinckelin johdolla viime helmikuussa otti hallitusohjakset käsiinsä on asema sikäli ollut epäselvä, ett'ei ole ollut varmempaa tietoa siitä, aikooko tämä venstre-hallitus kiirehtiä puolueensa ohjelmassa olevia varsinaisia puoluekysymyksiä tahi mahdollisesti asettua muihin porvarillisiin puolueisiin nähden neuvottelevalle ja odottavalle kannalle. Ilmeistä levottomuutta herättivät oikeistossa ja talonpoikaispuolueessa hallituksen esitykset uudesta asutuslaista sekä viljamonopoolin uudelleen palauttamisesta, nuo vanhat riitakapulat, joista monivuotisista kamppailuista huolimatta, ei ole voitu päästä pysyväisempään tulokseen.

Asutusasiassa on kaikilla puolueilla ollut oma ohjelmansa keskittyen eroavaisuudet niiden välillä pääasiallisesti

kysymykseen pakkolunastusmenettelyn soveltamisesta maanhankinnassa tilattomalle väestölle sekä pakkotoimenpiteiden käyttämisestä vuokraviljelmien (husmandiviljelmien) itsenäistyttämisessä.

Kaikki puolueet, myöskin oikeisto, olivat yhtyneet kannattamaan pakkolunastustoimenpiteitä. Eroavaisuudet puolueiden välillä koskivat pääasiallisesti kysymystä missä laajuudessa ja millä tavalla pakkolunastusta olisi toteutettava. Venstre on aina vuodesta 1924 lähtien ajanut silloisen maatalousministeri Fiven luomaa radikaalista maaohjelmaa ja teki tästä viime vaalitaistelussakin ainakin eräissä vaalipiireissä suurta numeroa. Talonpoikain ja oikeiston maaohjelmat ovat olleet liberaalisempia, vaikkakin kummankin puolueen taholla on menty myönnytyksiin, joita oikeistopuolueet Suomessa Lex Kalliota aikoinaan käsiteltäessä jyrkästi vastustivat. Loppuratkaisussa viime viikolla Venstre työväen puolueen tukemana Odelstingetissä ajoi Fiven asutuslain päätökseen, joka laki joku päivä myöhemmin tuli hyväksytyksi myöskin Lagtingetissä.

Viime päivinä on suurkäräjillä ollut käsittelyn alaisena hallituksen esitys vuoden ajan voimassa olleen yksityisluontoisen viljakaupan lakkauttamisesta ja viljamonopoolin jälleen ottamisesta käytäntöön. Myöskin tässä kysymyksessä ovat venstre ja työväen puolue toimineet yhdessä oikeistoa ja talonpoikia vastaan. Näyttää siltä kuin taistelu viljamonopoolia vastaan olisi saanut sitä vastustavat puolueet täydelle sotajalalle. Heidän puoleltaan on nimittäin näytetty toteen kuinka nykyisen vapaakauppajärjestelmän kautta on voitu tuottaa hyvää viljaa maahan suhteellisesti halvemmalla kuin monopoolin aikana ja kuinka maassa on vallinnut yleinen tyytyväisyys ei vain vapaakauppajärjestelmään, vaan myöskin siihen liittyvään viljanpalkitsemisjärjestelmään nähden.

Venstren halu suurella kiireellä lakkauttaa yksityisyrit-

teliäisyys viljakaupan alalla ennen kuin on edes saatu riittävää kokemusta nyt voimassaolevasta järjestelmästä ei voi johtua muusta kuin puhtaasti puoluetaktillisista syistä, jotka vaativat puolueen ohjelman toteuttamista niin laajassa mittakaavassa kuin suinkin. Taistelun kärjistyessä suurkäräjillä oikeiston johtajat Hambro ja Lykke, jotka tähän saakka ovat noudattaneet lojaalisuutta hallitusta kohtaan, ilmoittivat tahtovansa tästä lähtien sanoutua siitä irti. Samoin kohoavat laineet venstreä vastaan talonpoikaispuolueessa nyt entistä korkeammalle.

Viljamonopooli hyväksyttiin eilen kaikista asiallisista vastaväitteistä ja todistuksista huolimatta suurkäräjillä venstren ja työväen puolueen äänillä ja otaksutaan monopoolin tulevan uudelleen käytäntöön joko ensi tulevan tammikuun 1 päivänä tahi heinäkuussa 1929.

Puoluevastakohdat ovat viime aikoina kärjistyneet myöstakin syistä. Niinpä Mowinckelin hallitus parhaillaan ja samalla kun se toisissa kysymyksissä ajaa ohjelmaansa suurkäräjillä työväen puolueen tukemana toisilla aloilla käy ankarasti tämän puolueen kimppuun. Niinpä venstren hallitus viime viikkojen kuluessa on vangituttanut joukon työväen puolueen jäseniä, jotka ovat saboteeranneet pakollisen välitysoikeuden päätöstä työpalkoista rakennusalalla. Luonnollisesti tästä on johtunut kuohuntaa työväen piireissä, missä lakkolaisilla näyttää olevan sympatiat puolellaan.

Kuten jo tästä havaitaan, kohtaa Mowinckelin hallitusta tätä nykyä suuria vaikeuksia. Joka vähänkin tuntee mielialoja oikeisto- ja talonpoikaispiireissä, tietää hyvin kuinka vähän luottamusta nykyinen hallitus itse asiassa nauttii tällä taholla ja myöskin, että yhteistoiminta venstren ja työväen puolueen välillä on viimemainitun puolueen taholta vain näennäinen. Niinpä työväen puolueen parlamentaarinen johtaja Alfred Madsen asutuslakia koskevassa väittelyssä avomielisesti ilmoitti työväen puolueen äänestävän venst-

ren mukana ei sen vuoksi, että puolue olisi Fiven ohjelmaan tyytyväinen, vaan sen vuoksi että se on porvarillisista ohjelmista se, joka vie kehitystä lähinnä työväen toivomaan suuntaan. Venstren asema on näin ollen vaikea ja sen hallituksen asema uhattu.. Silti se voi kylläkin jäädä paikoilleen joksikin aikaa ja etupäässä syystä ett'ei oikeistolla ja talonpojilla yhtä vähän kuin työväelläkään nyt näytä olevan hallituksen muodostamiskuumetta.

Oslossa, kesäkuun 20 päivänä 1928.

Otto Ville Kuusinen

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Eelfvingin raportti no 10.

Oslo

24/10 1928.

5000—11—27. 3573.

Légation de Finlande Oslossa, lokakuun 24 päivänä 1928.

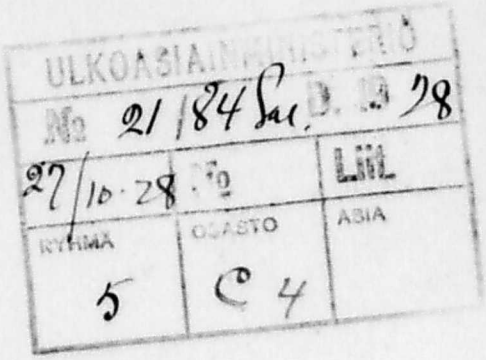

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri lähettää raporttini N:o 10/28, joka koskee

(12. Norja) Suomelle vihamielisiä kirjoituksia Norjan sanomalehdistössä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ministeri Hj. J. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri
y.m. y.m. y.m.

Légation de Finlande

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 21/84 ac. D. 19 28
27/10-28 № Liit.
RYHMÄ 5 OSASTO C4 AGIA

Suomen Oslossa olevan lähettilään raportti N:o 10/28.

Suomelle vihamieliset kirjoitukset
Norjan sanomalehdistössä.

Norjan sanomalehdistön suhtautuminen Suomeen ja tapahtumiin valtakuntamme luoteis-rajalla on jo useita vuosia osoittanut varsin vilkasta mielikuvitusta ja varsinkin viime aikoina milt'ei sairaalloista epäluuloa Suomea kohtaan ja siitä johtuvaa harkitsematonta mielenilmaisua niinkin vakavissa kysymyksissä kuin ovat kansainväliset suhteet. Kaikki pienimmätkin tapahtumat Petsamossa tahi Suomen rajapitäjissä Norjaa vastaan kommenteerataan Ruijan pikkulehtien mukaan ja esitetään Oslon lukijoille räikeillä otsakkeilla.

Tuskin ovat viime talvena paljon melua herättäneet huhut porovarkauksista Enontekiössä ja Suomen sanomalehdistössä tehdyt syytökset Polmakin nimismiestä vastaan joutuneet pois päiväjärjestyksestä ennen kuin ryhdyttiin uudelleen vatkuttamaan vanhoja juttuja tahi hakemaan uusia aiheita Suomivihollisen propagandan ylläpitämiseksi. Aivan viime aikoina on tämä propaganda kiihtymistään kiihtynyt, ja ovat siihen jo osallistuneet sellaisetkin lehdet, jotka aikaisemmin ovat olleet melko pidättyväisiä, kuten esim. Nationen. On ilmeistä, että lehtien käyttämät lähteet tässä agitatiossa ovat olleet erinomaisen heikot, joka selviää jo siitä, että esim. useat Oslon lehdet nojautuvat sellaiseen lehteen kuin on Vesisaaressa ilmestyvä " Finnmarks Folkeblad."

Tämä lehti on ottanut erikoistehtäväkseen Suomi-vihollisen propagandan, eikä säikähdä keinoja tässä tehtävässään. Kuvaavana esimerkkinä siitä mainittakoon eräs tarkoittamassani lehdessä joku aika sitten ollut norjalaisen Paatsjokilaakson uutisasukkaan haastattelu, jossa tämä tehtyyn kysymykseen, mitä hän pitää "uusista naapureistamme", vastasi:

" Russerne var nokk andre naboer enn finnerne. Vi likte russerne godt. Finnerne er nærgående. Men de må tåle oss. Vi har således lov å handle på den annen side av grensen transitvarer, husholdningssaker, såsom sukker, gryn, erter m. v., bare vi opgir til tollvesenet. Kjöpmennene vil gjerne ha det og vi blir derfor tålt. Som sakt, vi kom oftere til Finland før enn nu."

Olen myöhemmin huomannut Nationen'in, parikin kertaa, ja Oslo Aftenavis'in viittaavan tähän haastatteluun.

Gefundenes Fressen oli Oslon lehdille " Finnmarks Folkeblad'in" tiedonanto vahtilaiva Turjasta, joka oli Suomen rannalla pidättänyt merihätään joutuneen kalastaja-aluksen, Sörværin, ja pakoittanut sen mukaansa Petsamon vuonoon viranomaistan kuulusteltavaksi. Nationen, Oslo Aftenavis ja Norges Handels og Sjöfartstidende selostivat laajasti ensi sivulla tapahtumaa ja varustivat kirjoituksensa räikeillä otsakkeilla sekä kehoituksella Ulkoasiaindepartementille ryhtyä toimiin asian selvittämiseksi ja korvauksen hakemiseksi Suomen Valtiolta. Oslo Aftenavis oli jo uutisen johdosta ja ennen kuin oli minkäänlaisia varmempia tietoja olemassa valmis pääkirjoituksessaan hyökkäämään Suomen kimppuun, jossa kirjoituksessa m.m. käytetään seuraavanlaista sanontatapaa:

" Selv ikke danskene på Grönland vilde gå frem på den måte - og overalt ellers i verden vilde det være ganske

uhört. Intet steds formenes det et fartöi å söke nödhavn for storm og motorskade. Og i vårt land går endog fremmede fiskerfartöier uhindret i land efter forsyninger, bare de ikke har stasjon i land for å drive fiske innenfor territorialgrensen!

ja edelleen

" Vi har fått nye naboer dær nord. Med de gamle stod vi alltid på en god fot. Og vi håper, at det nye naboeskap skal bli like godt.

Det norske utenriksdepartementet har ennu ingen rapport mottatt om saken, men har nu bedt den insendt telegrafisk."

Nationen tiesi t. k. 22 päivänä kertoa toisestakin Turjan pidättämistoimenpiteestä, jonka uhriksi oli joutunut norjalainen moottorikutteri "Stin", kipparina Nikolai Hansen. Lehti omisti jo seuraavana päivänä pääkirjoituksen Ruijan kysymykselle antaen tällöin melko räikeitä letkauksia Suomelle.

Lehti kirjoittaa:

" En nybygger fra Pasvik sier det enkelt, at det var nok andre naboer vi hadde för - finnene er saa nærgaaende. En annen dag hörer vi at naboene opbringer norske fiskefartöier.

Smaa ting, smaa hendelser, som faa legger merke til her sörpaa, hvor vi har baade Rygg og Mowinckel og Fedrelandslaget.

Men til næste aar har nu allikevel finnene ferdig sin vei frem til havet der nord.

Hvad har vi?

Vi har saa mange kommisjoner som hvirvler om sig med trykksaker - hvad om vi nu fikk en Finnmark-kommisjon, som kunde peke paa andre resultater enn samvittighetsfullt aa ha beskrevet det utleverte papir?"

Tuntuu siltä kuin olisi tämä kiukku Suomea kohtaan ainakin suurelta osaltaan lähtöisin kateudesta sen johdosta, että

maamme on saanut maantiensä valmiiksi Jäämeren rannalle ja tämän kautta itselleen valloittanut edun, joka riistää Ruijalta monopoliaseman kaukaisessa Pohjolassa ja vieläpä voi tehdä sille taloudellisen taistelun olemassaolonsa puolesta entistä vaikeammaksi. Maamme itsenäisyyden kautta ja varsinkin Petsamon jouduttua Suomelle. on kaupantekomahdollisuudet norjalaisilla Paatsjoen itäpuolella ja Suomen Lapissa epäilemättä entisestään suuresti supistuneet. Siitäkin kiukkua uusia naapureita kohtaan, jotka sitä paitsi toisella tavalla kuin entinen naapuri, Venäjä, koettavat hoitaa omat alueensa ja Jäämeren rannalla ajaa politiikkaa, joka on sopusoinnussa Suomen intressien kanssa.

Erikoista mainintaa ansaitsee Arbeiderbladet'in ulkopolitiikan toimittajan, asianajaja Karl Johanssenin kirjoitus " Tilbake til unionen" aikakausilehti "Samtiden'issä" (vihko n:o 8, 1928), joka vaikkakaan en luule kirjoituksella olevan suurempaa kannatusta täällä, se kumminkin on symptomaattinen norjalaisten mielenlaadulle yleensä tätänykyä. Kirjoittaja on tyytymätön Norjan taloudelliseen kehitykseen unionin tultua puretuksi ja koettaa osoittaa, kuinka maan ulkopolitiikka jälkeen 1905 on suurin piirtein katsottuna epäonnistunut. Pääasiallisena syynä tähän huonoon tulokseen tekijä pitää Norjan ulkomaan edustuksen heikkoutta ja kykenemättömyyttä. Ei se ole kyennyt luomaan voittoja maalleen ja varsinkin ovat voimassaolevat kauppasopimukset Norjalle epäedullisia. Samaa voidaan sanoa puhtaasti diplomaattisista, kansanoikeudellisista neuvotteluistakin.

Esimerkkinä tästä hän mainitsee neuvottelut Suomen kanssa:

"Det har ikke lykkes vårt utenriksstyre å ordne vårt forhold til Finnland på en for oss hederlig måte. Finnene har i Borisgleb stadig sin utfallsport i Norge og hvad grensen forövrig angår har vi hele tiden under dröftelsene med kristelig tålmod funnet os i de finske uforskammetheter. Vi vet alle at

dette vårt naboland forbereder en erobringskrig mot Finnmarken og mere til som mål. Der er iallfall ingen synlige spor i vår politikk til at vi på en eller annen måte söker å verne disse viktige landsdeler.

Det er klart for alle at vår ökonomiske selvstendighet holder på å gå helt under. Vi har laget lover og reglementer det kalles konsesjonslover og det kalles aktielover og det hjelper altsammen like meget. Faktum er at der i ly av eller på tross av alle disse utmerkede lover foregår en rask utlevering av alle våre verdier til den fremmede kapital. Lover og anordninger kan nu engang ikke skape kapital og geni. Hvor meget vi eier vet vi ikke, men vi ser iallfall det ene efter det annet gå tapt. Nu ser det jo også ut som om hvalfangsten skal komme på fremmede hender.

Ved siden av os har vi et sterkt folk, en ypperlig organisert nasjon, med tradisjoner og midler som ikke vi råder over. Men også med visse mangler som vi kunde böte på. Vi har vår gamle unionsfelle Sverige som i 1814 påtvang oss sitt selskap og hvis selskap vi i 1905 frabad oss.

Det var ikke nogen lykke i nogen av delene. Er det tvang i tingene, går det ikke godt. Men hvis menneskene en gang imellem setter sig ned og reflekterer stille og rolig, så er de nu gudskjelov allikevel ikke dummere enn at de kan komme til et resultat.

Jeg for min del tror at vi skyndsomst mulig bör söke en ny forening med Sverige.

Söke den. By den. Og denne gang frivillig og på klare vilkår.

Men det må ikke bli nogen gjentagelse av den forrige unionen. Ikke nogen personalunion. Men en virkelig realforbindelse. En sikring av den skandinaviske halvö. Diplomatisk, militært og öknomisk."

Siis tässäkin yhteydessä sama epäluulo, etten sanoisi sama pelko Suomea kohtaan., jota sekamelskaa niin arvossa pidetty aikakausikirja kuin Samtiden itse asiassa on, painattaa ilman kommentarioita.

On valitettavaa, että Suomenkin puolelta niin usein esiintyy harkitsemattomia hyökkäyksiä Norjaa vastaan ja varsinkin ett'ei edesvastuullisessa asemassa oleva vahtilaiva Turjan päällikkö osaa menetellä enemmän harkitusti köyhiä norjalaisia kalastajia kohtaan. Luulisin Suomelle olevan suoranaista hyötyä siitä, että päinvastoin kuin tähän saakka, tekisimme kaikkemme norjalaisen rajaseutuväestön suosion saavuttamiseksi. Siitä varmastikin sekä poliittinen että taloudellinen asemamme Jäämeren rannalla vain voimistuisi.

P.S.

Sen jälkeen kuin ylläoleva oli kirjoitettu sain käsiini eilisen "Norges Handels og Sjöfartstidende" n, jossa pääkirjoituksen kohdalla oli luettava tässä liitteenä seuraava kirjoitus "Forbereder Finland krig". Kirjoituksen sisällöstä olen Ulkoasiainministeriölle eilen sähköittänyt.

Kävin tänään pääministeri Mowinckelin luona esittämässä huoleni Sjöfartstidenden kirjoituksen johdosta samalla selostaen myöskin Norjan sanomalehdistössä viime aikoina ilmennyttä kiihkomielisyyttä Suomea kohtaan. Mainitsin tällöin erikoisesti Finnmarks Folkeblad'in, Nationen'in ja Oslo Aftenavis'in sekä Karl Johanssenin kirjoituksen Samtiden'issä.

Mowinckel, joka ei tuntenut Finnmarks Folkeblad'ia eikä myöskään ollut viime viikkoina seurannut sanomalehtiagitatioita Suomea kohtaan lausui syvän paheksumisensa sen johdosta, Norjan ja Suomen välit kun pääministerin käsityksen mukaan ovat mitä

parhaimmat. Hänen mielestään ei schouvinistinen ryhmä Norjassa aikaisemminkaan ole kohdistanut hyökkäyksiään Suomea kohtaan eikä siihen ole ollut syytä nytkään. Päinvastoin. Mistä tällainen agitatio nyt on saanut alkunsa ei Mowinckel voinut ymmärtää. Mitä norjalaisten kalastaja-aluksien pidättämiseen Suomen rannoilla tulee, Mowinckelillä oli tapana ottaa sen tapaiset uutiset rauhallisesti. Voihan mahdollisesti olla, että Turjan päällystö tässä tapauksessa on menetellyt harkitsemattomasti, mutta voi myöskin olla, että norjalaiset kalastajat ovat voineet esiintyä uhmailevasti pakoittaen Suomen viranomaisia ankariin toimenpiteisiin. Sen tapaiset riitaisuudet ovat asiallisten tutkimusten kautta selvitettävä ja yhteisymmärryksessä kummankin maan hallituksen välillä sovittava.

Samoin kuin neuvotteluissani Ulkoasiaindepartementissa viime maaliskuun 6 päivänä, joista olen tehnyt lähemmin selkoa tiedoituksessani viime maaliskuun 26 päivänä N:o 5/28, kutsui pääministeri nytkin avukseen ulkoasiainneuvos Esmarch'in. Esmarch totesi Finnmarks Folkeblad'issa olleen Suomea loukkaavia kirjoituksia ja puhui varsin tyytymättömään sävyyn Norjan sanomalehdistön suhtautumisesta Suomeen viime aikoina. Erikoisesti panin merkille, kuinka myöskin ulkoasiainneuvos piti Handels och Sjöfartstidende'n esiintymistä ei vain selittämättömänä, vaan suorastaan mielettömyytenä. Sain kuulla mielenkiintoisen kritiikin Karl Johanssenin kirjoituksesta Samtiden'issä, josta haastateltavani herrat lopuksi olivat samaa mieltä, nimittäin, ettei sille voida kiinnittää vakavaa huomiota.

Mowinckel lopuksi selosti erään keskustelun Tanskan ulkoministeri Moltesenin kanssa, jossa Moltesen oli maininnut ministeri Setälän tekeen ehdotuksen sanomalehti- Locarnosopimuksen aikaansaannista pohjoismaiden sanomalehtien välillä tarkoituksella luopua

schouvinistisistä hyökkäyksistä toisiaan vastaan. Tätä aatetta Mowinckel lämpimästi kannatti ja aikoi siitä mainita eräässä esitelmässä, jonka hän piakkoin aikoo pitää Nobel säätiössä.

Lähtiessäni pääministeri uudelleen, valitti, ettei hän voinut suoranaisesti vaikuttaa sanomalehdistöön, vaan toivoi, että Sjöfartstidenden esiintymisellä tulisi olemaan mahdollisimman lyhyet jäljet. Toivoi myöskin, että Turjan rettelöt pian saataisiin selvitetyiksi ja tutkimustulosten pohjalla asia kaikessa yhteisymmärryksessä pois päiväjärjestyksestä.

On huomattava, etteivät tämän päiväiset Oslon aamulehdet ole maininneet sanaakaan Sjöfartstidenden hyökkäyksestä.

Oslossa, lokakuun 24 päivänä 1928.

Eero Wuorimaa

Norges Handels og Sjöfartstidende
23-10-28

Forbereder Finland krig?

Finland forbereder krig mot Norge, skrev «Arbeiderbladet»s udmerkede utenriksmedarbeider, advokat Karl Johansen forleden dag. Det synes ikke helt ubegrundet. Alle venskabelige forsøk paa at komme til det best mulige forhold til Finland, preller i det minste av som vandet paa gaasen. De finske blade baktaler os paa sit eget sprog, som ingen andre mennesker forstaar. De lager historier fra oppe paa grænsen og opbringer paa chikanøs maate vore fiskefartøier, naar de gaar i nødhavn. Det er i det hele tat en tendens som tyder paa, at de vil benytte leiligheten, naar den maatte by sig. Derpaa tyder det ogsaa at de bygger hærveier mot den norske grænse.

Vi tror det bør tales aapent om dette, ikke bare for vor skyld, men endnu mere for Finlands skyld; ti det er selvmord og intet andet som her forberedes.

Man er i Finland forarget over, at andre sier det er en randstat. Og dog er det en kjendsgjerning: Finland er en randstat, utsat for at maatte virke som støtpute mellem det assiatiske Rusland og Vest-Europa. I samme utstrækning som det vender sig mot os øder det sine kræfter i unødig strid mot vest, og det svækker dermed sin stilling mot øst. Naar det avslaar vort ærlige ønske om god forstaaelse og venskap, saa hjælper det Rusland. Det fremmer dets ønsker om atter at naa frem til den Botniske Bukt og det styrker dets ambitioner i retning av at naa frem til Ishavet paa norsk omraade. Dette gjøres tiltrods for at man vel maa være klar over at naar Rusland er færdig med revolutionsperioden, vil det vende sin opmerksomhet utad. Dets første foretagende vil være at gjenerobre de randstater som nu skiller det fra havet.

Der findes intet ansvarlig menneske i dette land som ikke gjerne vil leve i den beste forstaaelse med det finske folk. Det tjener dog ikke til noget at lukke øinene for den tendens, som nu er oppe paa den anden side av grænsen i nord. Faar det utvikle sig videre til at beherske forholdet mellem de to land vil ikke alene store muligheter for utviklingen av skibsfart og handel og kulturelle forbindelser gaa tapt, men det kan utvilsomt ogsaa bli en overhængende fare for begge lands selvstændighet.

Vi appellerer i venskabelighet til den bevisste politisk forstaaende del av det finske folk, ikke bare de svenske elementer, men fremfor alt de politisk forstaaende finner, at de i tide stopper de chauvinistiske trakasserier. Vi henstiller til dem at gjøre Finland til en likesaa god og fredelig nabo som Rusland aarhundrede efter aarhundrede var overfor Norge.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C4.

ASIA:

Ministeri Elfvingin raportti no 11.

Oslo

27/10 1928.

5030-11-27. 3578

Légation de Finlande

Oslossa, lokakuun 27 päivänä 1928.

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 11/28, joka koskee Norges Handels og Sjöfartstidenden hyökkäystä Suomea kohtaan.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri erinomaisen kunnioituksen vakuutus.

Herra Ministeri Hj. Procopé,

Suomen Ulkoasiainministeri.

y.m. y.m. y.m.

Légation de Finlande

Salainen.

Suomen Oslossa olevan Lähettiläänn raportti N:o 11/28

ULKOASIAINMINISTERIÖ
N:o 22/84 Sal. D. 1928
30/10-28 | 52 | LäL
5 | C4

Norges Handels og Sjöfartstidenden hyökkäys Suomea kohtaan.

Niin järjetöntä ja kaikkea perää vailla kuin Norges Handels og Sjöfartstidenden kirjoitus "Forbereder Finland krig" t.k. 23 päivältä onkin, on se kaikesta päättäen kumminkin herättänyt melkoista huomiota ei vain Norjassa, vaan kuten Ruotsin lehdistäkin voi päättää, myöskin Norjan ulkopuolella. Asetuin heti kirjoituksen ilmestyttyä paitsi pääkonsulimme Hauanin m. m. myöskin " A/S Avisernes Oslobyrå" johtajan Meidellin yhteyteen pyytäen heitä tarkkaamaan kirjoituksen vaikutusta. Pääkonsulimme sanoi jo seuraavana päivänä saaneensa liikemaailmasta sen käsityksen, että kirjoitus monella taholla oli herättänyt vakavaa huomiota ja että vaikkakaan ei kukaan uskonut kirjoitukseen siinä muodossa kuin se oli esitetty, se kumminkin oli herättänyt vilkasta keskustelua ja epäilyksiä siitä, että eivät Norjan ja Suomen suhteet olleet sellaiset kuin toivottavaa olisi.

Johtaja Meidell ilmoitti samana iltana, että hänen toimistollaan on ollut paljon työtä vastata sähkösanomiin ja puhelintiedusteluihin, joita oli sadellut maaseutujen sanomalehtitoimistoista. Kaikkialta oli vaadittu tarkkaa selvitystä ja myöskin varsinkin suurempien lehtien puolelta sähkösanomatiedoitusta asian vastaisesta kehityksestä. Sjöfartstidenden hälyytys otettiin kaikkialla maaseudulla vakavalta kannalta ja oli Meidell, pyyntöni mukaan, tehnyt kaikkensa nurinkurisen jutun selvittämiseksi meille suotuisaan suuntaan. Samoin oli hänellä ollut neuvotteluja suurempien Oslossa ilmestyvien valtiollisten lehtien edusta-

jien kanssa, joissa neuvotteluissa sovittiin olla asiaan kajoamatta.

Huomattuani kirjoituksen herättäneen Norjassa sensatiota sekä Mowinckel'issä vastenmielisyyttä, ettenkö sanoisi pelkoa, kääntyä Sjöfartstidenden puoleen, sen päätoimittaja, Dombås kun kuuleman mukaan lienee nykyään pääministerin pahimpia vastustajia, päätin Lähetystön puolesta lähettää Sjöfartstidendeen vastalauseen. Tämän lehti julkaisikin 25 päivän iltapäivällä ilman kommentarioita, ja oli se näin kuuluva:

"Från Finlands Beskickning.

Finlands Beskickning ser sig härmed nödsakad att uttala en allvarlig gensaga med anledning av det ansvarslösa skrivsätt, som kommer till synes i den med alarmrubrik försedda ledande artikeln i N:o 249 av "Norges Handels og Sjöfartstidende" och underlåter Beskickningen ej att påpeka att det goda förhållandet mellan Finland och Norge, för vilket tidningen gör sig till talsman, skadas genom dylika ogrundade sensationsartiklar.

Oslo, den 25 oktober 1928."

Seuraavana päivänä sain jälleen tavata Mowinckelin, jolloin esitettyäni Ulkoasiainministeriöstä saamani tiedot norjalaisten kalastajaveneiden pidätyksistä Petsamon rannoilla myöskin lausuin ulkoministeri Procopén tervehdyksenä vakuutukset Suomen vilpittömistä pyrkimyksistä päästä mitä parhaimpiin suhteisiin Norjaan ja valittelut Sjöfartstidenden aiheettomasta ja hyviä välejämme loukkaavasta esiintymisestä. Mowinckel kiittäen näistä tervehdyksistä otti puheeksi julkaisemani vastalauseen sekä selostuksen tutkimustuloksista Petsamossa. Pääministeri epäili oliko Lähetystön protestista koituva tarkoitettua hyötyä, toimittaja Dombås kun varmastikin tulee reageeraamaan sitä vastaan entistä

/.

äkeämmin. Kertoi laajalti omista persoonallisista kokemuksistaan tässä suhteessa, josta kaikesta vedin sen johtopäätöksen, että pääministeri koetti puolustaa huonoa asiata, - omaa pelkoaan esiintyä tarmolla Sjöfartstidendeä vastaan.

Neuvottelu tapahtui mitä ystävällisimmissä merkeissä enkä tällä kertaa huomannut jälkiäkään siitä kiihkeydestä, joka ilmeni viime keväänä kauppasopimuksesta puhuessamme.

Lausuin lopuksi toivomuksena, että Ulkoasiaindepartementin puolesta koetettaisiin tutkia mitkä tiedot, kokemukset tahi pyrkimykset ovat inspiroineet Sjöfartstidendeä viimemainittuun hyökkäyskirjoitukseen. Mowinckel lupasi tässä tehdä voitavansa, vaikkakaan ei uskonut onnistumiseensa.

Pääkonsuli Haman saapui joku tunti myöhemmin luokseni kertoen käyneensä toimittaja Dombåsin luona tiedustelemassa hänen motiivejään kirjoitukseen. Dombås oli esiintynyt varsin avomielisesti kertoen, ettei hänellä ole minkäänlaista kaunaa Suomea kohtaan,,mutta sanoi hän tahallisesti antaneensa kirjoitukselleen niin jyrkän muodon kiinnittääkseen sekä Norjan että Suomen hallituksen huomion erinäisiin epäkohtiin, jotka hänen mielestään olivat syntyneet molempien maiden välille ja mainitsi semmoisina seuraavat seikat:

Suomen lehdissä ilmestyy alituisesti hyökkäyksiä Norjaa vastaan, koska maahan muuttaneet suomalaiset pakoitetaan oppimaan norjaa ja käymään norjalaisia kouluja, vaikkakin tämä on Norjan lainsäädännön mukaista.

Dombås mainitsi pari vakavanlaatuista syytöstä norjalaisia vastaan (jopa toisessa tapauksessa nimismiestä vastaan) osallistumisesta laittomaan porometsästykseen Suomessa ja lukuisten suomalaisten porojen teurastamiseen. Asiasta olivat Suomen viranomaiset toimittaneet tutkimuksen ja annettiin ilmoitus Norjalle syytöksien perättömyydestä.

Dombåsin mielestä oli kokonaan tarpeetonta peruuttaa huhuja Norjassa, jossa niiden todenperäisyyttä ei oltu uskottu; mutta Suomessa sitä vastoin eivät viranomaiset olleet riittävässä määrin julkaisseet tutkimusten tuloksia. Suomessa hän otaksui sen vuoksi joukon ihmisiä vielä uskovan huhut oikeiksi ja näin ollen oli aikaansaatu Norjaa kohtaan epäystävällinen mieliala, josta helposti voisi koitua ikäviä seurauksia.

Dombås mainitsi vielä useita - kuten myönsi - pieniä rajasuhteesta johtuvia riitaisuuksia. Mitä viime aikoina pidätettyihin aluksiin tulee, eivät toistaiseksi tutkimuksista julkaistut tiedot hänen mielestään täysin todista sakkorangaistuksen välttämättömyyttä, mutta onhan lähempi selostus tästä luvattu. (Olihan hänen kirjoituksensa sitä paitsi julkaistu ennenkuin Norjan lehdissä oli tietoa tutkimustuloksista.)

Dombåsissa näkyi olevan jonkinlainen pelko useiden viimeaikaisten rakenteilla olevien tai loppuunsuoritettujen tierakennusten suhteen. Hän oivalsi tieyhteyden olevan tarpeen tuotteiden kuljetusta varten, mutta eräiden (?) tierakennusten tarpeellisuutta hän ei voinut ymmärtää tältä näkökannalta katsottuna.

Dombåsin käsityksen mukaan oli melko lailla kiihkoilua käynnissä Norjassa asuvien suomalaisten keskuudessa saadakseen heidät toimimaan Suomeen yhtymisen (anslutning) puolesta. Hän ei luonnollisesti uskonut Suomen hallituksen olevan tämän kiihkoilun takana, vaan arveli päinvastoin eräitten chouvinististen ainesten olevan toimessa.

Tuoreessa muistissa oli Dombåsilla myöskin vielä se käsittely, jonka alaiseksi merenkulkusopimus oli joutunut Suomen puolelta eikä hän myöskään ymmärtänyt syytä kauppasopimuksen viipymiseen.

./. Kun Norges Handels og Sjöfartstidende iltapäivällä toi

mukanaan ulkoministeri Procopén haastattelun, jota vastaan lehti ei enää tahtonut sen enempää polemisoida ja kun lehti myöskin ilman kommentaricita painatti Lähetystön vastalauseen voidaan katsoa tämän Sjöfartstidenden hälyytysjutun tällä kertaa päätetyksi, vaikkakin epäilemättä vastakin tullaan kuulemaan sen jälkikaikua.

Oslossa, lokakuun 27 päivänä 1928.

Otto Klinge.

Norges Handels og Sjøfartstidende

26-10-28.

Opbringelsen av norske fiskebaater i Petsamo.

Om den undersøkelse som er foretat i anledning av opbringelsen av de norske fiskebaater «Sørvær» og «Sven» meddeler den finske legation følgende:

1. *«Sørvær»*. Den 1. oktober sistleden paatraf det finske opsynsfartøi «Turja» i Suolavuono det norske fiskefartøi «Sørvær», som var kommet dit uten at de finske told- og grænsevaktmyndigheter hadde kjendskap til det. Paa forespørsel om aarsaken hertil meddelte kaptein Tolonen, at fartøiet hadde søkt nødhavn, idet seilene delvis var istykker, og maskinen var gaat varm. Da vindstyrken bare var omtrent 3—4 Beaufort anmodet «Turja»s chef «Sørvær» om at avgaa, men fik til svar, at dette var umulig paa grund av maskinskade. «Turja»s chef bestemte da, at fartøiet skulde faa bli, men det maatte gaa før «Turja» var vendt tilbake fra sin tur til Vuormi. Da «Sørvær» ved «Turja»s tilbakekomst fremdeles var i Suolavuono, bugsertes det til Trifona, hvorefter fogden den følgende morgen holdt forhør. Efter forhøret, hvor ovennævnte faktiske oplysninger fremkom, fik fartøiet avgaa.

Til ovenstaaende maa tilføies, at det samme fartøi ogsaa den 13. september blev paatruffet i Suolavuono, og ogsaa dengang blev maskinskade opgit som aarsak hertil, men efter opfordring avgik fartøiet ved egen maskinkraft, og denne omstændighet har sandsynligvis git myndighetene grund til mistanke.

2. *«Sven»*. Den 19. oktober sistleden praiet «Turja» motorfartøiet «Sven» fra Vardø, kaptein Nikolai Hansen, og førte det til Trifona for at foreta undersøkelse, da baaten den nævnte dag var kommet til havnen uten at ha anmeldt dette paa foreskreven maate og var avgaat uten at utklarere. Ved opbringelsen erkjendte kaptein Hansen riktigheten av forannævnte, fik sig forelagt stevning og avgav den nødvendige fuldmakt og 50 kroners garanti for eventuelle bøter, hvorefter fartøiet fik tilladelse til at avgaa.

Undersøkelsen i begge de ovennævnte saker fortsættes.

Norges Handels og Sjöfartstidende.
26-10-28.

Grænseaffærene nordpaa.

Den finske utenriksminister uttaler sig.

Helsingfors, 26. okt.

I anledning av angrepet paa Finland i «N. H. og S. T.» og andre norske aviser har Deres korrespondent idag intervjuet utenriksminister Procopé.

— Angrepene er, uttalte utenriksministeren, for mig like ubegripelige som saklig ugrundet. Til utgangspunkt er tat nogen ubetydelige grænsemellemværender i nord, i hvilke av de hittil indkomne meddelelser at dømme de finske myndigheter synes at ha handlet reglementsmæssig og som fremdeles er gjenstand for undersøkelse. Med utgangspunkt heri utslynges de mest uberettigede beskyldninger mot Finland.

Finland har ikke foretat nogensomhelst militære forberedelser eller hat tanke herpaa. Vi nærer kun venskabelige følelser overfor Norge. Arten av disse fik et vakkert og overbev[illegible]ende uttryk ved kong Haakons besøk i Finlands hovedstad ivaar. Vi ønsker at leve i godt naboskap og samforstand med alle vore naboer og lægger stor vekt paa opretholdelsen av nære og venskabelige forbindelser med Norge. Jeg er overbevist om at begge lands regjeringer nærer samme ønsker om at opretholde, fordype og utvikle disse forbindelser. Mellem regjeringene paagaar drøftelser om en del for begge land viktige spørsmaal bl. a. avsluttelse av handelsavtale. Som bekjendt har man i nogen aar hat en sjøfartstraktat, hvorved Finland har tilkjendt norske fartøier i finske havner betydelige fordele. Jeg vover at paastaa, at spørsmaalet om handelsoverenskomst i den siste tid har tat et stort skridt fremover. Ogsaa andre viktige spørsmaal foreligger og det er min oprikkige forhaabning at vi i alle disse vil kunne komme til positive og for begge parter tilfredsstillende resultater. Men det kan ikke nektes at saadanne artikler som de paagjældende ingenlunde er egnet til at fremme det gode forhold mellem landene. Jeg beklager artiklernes fremkomst da de er egnet til at skade tilliden mellem vore folk og derved ogsaa forstaaelsen mellem de nordiske land.

Gm.

*

Vi takker den finske utenriksminister for hans elskværdige svar. Der er al grund til at være tilfreds med, at det er lykkedes at henlede saavel den finske som den norske regjerings alvorlige opmerksomhet paa saken. Det er ganske sandt, at de grænsetvister som er forekommet, har været smaa. Til gjengjæld har de været for mange. De stadige beskyldninger for rentyveri, for mishandling av den finske befolkning i Finmarken likefuldt som opbringelsene av fiskefartøier i nødhavn er egnet til at sætte ondt blod.

Det har efter Finlands frigjørelse ingenlunde manglet paa venskabelige forsikringer overfor Norge; men de har ikke altid faat bekræftelse i handling. Gjennem mange aar var vore skiber gjenstand for ugunstig behandling i finske havner. Nogen handelstraktat har vi ikke faat endnu og grænseforhandlingene har gaat trægt.

Vi skal imidlertid ikke gaa nærmere ind paa disse ting nu, idet vi finder at burde forutsætte, at den finske utenriksministers forsikringer vil bli omsat i handling. I saa fald vil de av os paatalte forhold sikkert ophøre. *Red.*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 4.

ASIA:

Ministeri Eldoviuksen raportti no 12.

Oslo

31/10 1928.

5000—11—27. 3573

Légation de Finlande

Oslossa, lokakuun 31 päivänä 1928.

ULKOASIAINMINISTERIÖ
№ 23/84 Sal. D. 1928
8/XI-28 № Liit.
NYKIMA 5 OSASTO C 4 ASIA

Herra Ministeri.

Minulla on kunnia Teille, Herra Ministeri, lähettää raporttini N:o 12/28, joka koskee

I. Professori Olaf Broch'in tutkimuksia Venäjän valtionarkistoissa,

II. Pääministeri Mowinckel'in esitelmää Kansainliitosta.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Erkki Elping.

Herra Ministeri Hj. Procopé,
Suomen Ulkoasiainministeri.
y. m. y. m. y. m.

Légation de Finlande

23/84 Sal. D. 19 28
3/11-28
RYHMÄ 5 | OSASTO C4 | ASIA

Salainen.

Suomen Oslossa olevan Lähettilään raportti N:o 12/28.

Professori Olaf Broch tutkimuksistaan Venäjän valtionarkistoissa.

Kuluvan kuun 27 päivänä luennoi slaavilaisten kielten professori Oslon Yliopistossa, Olaf Broch, Norjan tiedeakatemiassa viime kesänä toimittamistaan tutkimuksista Venäjän valtionarkistoissa. Professori johti mieleen kuinka alote Venäjän arkistojen tutkimuksiin on lähtöisin tanskalaisesta professorista, Friis'istä sekä kuinka näissä tutkimuksissa on ollut yhteistoimintaa Tanskan, Ruotsin ja Norjan välillä. Hän toi esille sen havaintonsa, että nykyajan Venäjä suhtautuu arkistotutkimuksiin varsin myötämielisesti ja oli hän saanut mitä parhaimmat vaikutelmat arkistojen hoidosta ja niiden hoitajien avuliaisuudesta.

Professori oli tutkimuksissaan kiinnittänyt huomiota erikoisesti yhdistyneen Norjan-Tanskan sekä vuoden 1814 jälkeen Norjan - Ruotsin ja Venäjän rajakysymyksiä koskevaan diplomaattiseen kirjeenvaihtoon.

Mitään varsinaista uutta ei hän sanonut löytäneensä, mutta oli hän asiakirjoista kuitenkin saanut uusia todistuskappaleita entisten tutkimustulosten paikkansapitäväisyydestä. Hän sanoi havainneensa ruotsalaisten valtuutettujen heille itse asiassa vähemmän kiintoisissa Norjan ja Venäjän välisissä rajariidoissa esiintyneen erinomaisen kohteliaasti venäläisiä kohtaan, joka huomataan jo siitäkin, että venäläiset työn päätyttyä ruotsalaisten valtuutettujen puheenjohtajan kaulaan olivat ripustaneet korkean kunniamerkin.

Iivana Julman ajoilta oli Broch nähnyt dokumenttejä, joista voitiin päättää silloisen Venäjän kehittäneen diplomaattisen taktiikkansa korkealle m.m. saivat Kööpenhaminassa olevat venäläiset diplomaatit tehtäväkseen tarkoin huomioida vieraan monarkin elämäntapoja, nauttiko hän alamaistensa suosiota, minkälaiset olivat olot yleensä maassa j. n. e., seikkoja, jotka todistavat kehittynyttä informatiokoneistoa jo tuohon aikaan. Esitelmöitsijä ilmoitti piakkoin toivovansa saada tutkimustuloksensa julkisuuteen.

Allekirjoittanut oli samana iltana tilaisuudessa seurustelemaan esitelmän pitäjän kanssa, jolloin hän avomielisesti selosti havaintojansa m. m. vanhan Lapi. yhteismaan jakamishistoriasta mainiten sen yhteydessä, kuinka hän oli Venäjän, arvatenkin Moskovan arkistoissa löytänyt asiakirjoja, jotka koskevat Norjan ja Venäjän välisiä neuvotteluja Suomen "vanhan käsivarren" (Enontekiön pitäjän) vaihtamisesta Sörvarangerin alueeseen. (Paatsjoen ja Tenojoen väliseen ranta-alueeseen.) Professori Broch sanoi tämän hankkeen rauenneen siitä syystä ett'ei Enontekiön alue vastannut Sörvarangerin alueen arvoa, edellinen kun on asumatonta erämaata. Huomautin tähän, että Enontekiön pitäjässä ja varsinkin Skibottenin puoleisessa " käsivarressa" ainakin tätä nykyä tavataan Lapin mitä parhaimpia porolaitumia, joissa muuttolappalaisemme [illegible] saavat hyvän toimeentulon, jota paitsi Enontekiön kirkonkylän seutu ja osa Muonionjoen laaksoakin nykyaikana ovat hyvin asuttua seutua. Näistä seikoista ei professorilla ilmeisesti ollut aikaisemmin tietoa.

Erikoista huomiotani herättivät Broch'in selostukset Venäjän aikuisesta rajankäynnistä Paatsjoella, jolloin Kolttakönkäs (Boris Gleb) jäi Venäjälle. Hän koetti osoittaa, kuinka yksinomaan uskonnolliset näkökohdat pidättivät venäläisiä luovuttamasta Kolttakönkään aluetta kirkkoineen ja luostarinraunioineen Nor-

jalle ja kuinka tästä syystä olisi toivottavaa, että Suomi, jouduttuaan nyt vanhan Boris Gleb'in omistajaksi, osoittaisi Norjalle myötämielisyyttä " og god vilje at stelle alt til rette" luovuttamalla Boris Gleb'in Norjalle. Kyllä kai Norjalla löytyisi sopivaa kompensatiota Boris Gleb'in lunastamiseksi, hän huomautti. Annoin professorin ymmärtää, ett'ei Kolttakönkään vaihtamiskysymyksellä ole minkään vertaa vastakaikua Suomessa. Vielä toisenkin kerran Broch samana iltana otti asian puheeksi kanssani saamatta kumminkaan tilaisuutta sen enempään mielipiteen vaihtoon.

En tiedä onko Kolttakönkään kysymys muodossa tai toisessa ollut esillä Brochin ja Norjan Ulkoasiainedepartementin välillä.

Olen kumminkin tahtonut asiasta mainita siltä varalta, että se mahdollisesti jossakin yhteydessä, esim. kauppaneuvottelujen aikana sukeltaisi esille.

==========

Pääministeri Mowinckel'in esitelmä Kansainliitosta.

Eilen illalla piti pääministeri Mowinckel esitelmän Nobel Säätiössä Kansainliitosta, joka esitelmä oli koonnut salin täyteen yleisöä. Tästä esitelmästä, joka sisältönsä puolesta lienee arvokkaimpia mitä täällä on Kansainliitosta tähän saakka pidetty, sisältävät tämän päivän lehdet lyhyitä referaatteja. Asiallisin niistä lienee Morgenbladet'in referaatti, josta samoin kuin Suurkäräjäin presidentti Hambron kirjoituksesta " Svakheten i den konstitutionelle sammenhæng og i valgmetoder" tähän myötä-

2 ./. liitän leikkeleen.

Kuten Mowinckel edeltäkäsin oli minulle ilmoittanut, hän esitelmänsä lopussa pontevin sanoin lausui paheksumisensa Norjan

sanomalehdistön ja erittäinkin erään arvossa pidetyn Oslon lehden (Norges Handels og Sjöfartstidenden) kevytmielisestä esiintymisestä naapurikansaa (Suomea) kohtaan, jonka kanssa Norja elää täydellisessä rauhassa ja yhteisymmärryksessä, ja joka sitä paitsi samoin kuin Norjakin on jäsenenä Kansainliitossa. Hän valitti Norjan sanomalehdistössä tässä ilmennyttä kypsymättömyyttä arvokkaalla tavalla käsitellä kansainvälisiä suhteita ja kertoi "erään etevän politikoitsijan" (Setälän) eräälle Pohjoismaiden ulkoministerille (Moltesen´ille) esittäneen Pohjoismaiden sanomalehti-Locarnoa, joka ottaisi päämääräkseen tukehuttaa schouvinistisia mielenilmaisuja Pohjoismaiden sanomalehtien välillä. Puhetta seurasivat vilkkaat suosionosoitukset.

Mowinckelin viimemainitusta muistutuksesta Norjan sanomalehdistöä kohtaan mainitsivat Oslon lehdet eilen liittämättä omia kommentaarioitaan tapahtuman johdosta. Ainoastaan Arbeiderbladet ja luonnollisestikin syyllinen itse, Norges Handels og Sjöfartstidende, sivuuttavat Mowinckel´in esitelmän vaitiololla.

Oslossa, lokakuun 31 päivänä 1928.

Otto Edelheim

Morgenbladet.
30-10-28.

Stortingspræsident og statsminister om Folkeforbundet.

Vor repræsentation i Genf optrær som enhet og i overensstemmelse med den norske regjering.

Norges kritik over sekretariatet vakte en gjenklang som naadde dit den skulde. — F. F. og den norsk-finske diskussion.

Hr. Mowinckel gjorde igaar i Nobelinstitutet rede for vor optræden i Genf og forbundets betydning i europæisk politik.

Statsminister Mowinckel holdt igaaraftes i Nobelsalen et foredrag om «Folkeforbundet idag». Den lille sal var fyldt til trængsel, og folk stod langt utover gangen for at høre.

Statsministeren gjorde først i korthet rede for forbundets opbygning og drøftet litt nærmere de sidste raadsvalg og deres betydning, hvorefter han utviklet betydningen av Norges optræden i forbundet.

Man har av og til paastaat, at de norske delegertes optræden i Genf er for personlig. Men det forholder sig ikke saa. Det er ikke hr. Mowinckel eller hr. Hambro, som lufter sine personlige meninger i Folkeforbundet. Den norske delegation optræder til enhver tid i nøie overensstemmelse med sin regjering. Dens optræden og dens taler drøftes paa forhaand av den samlede delegation og er uttryk for regjeringens og dermed for Norges politik, og stortinget har det hvert aar i sin haand at kontrollere denne politik og hitføre de forandringer i den, som det maatte finde paakrævet.

Taleren omtalte videre de forskjellige kommissioners arbeide, særlig Norges indsats iaar i 4de kommission med hensyn til sekretariatets sammensætning, hvis objektivitet i det sidste aar har været litt vaklende. Norges optræden her vakte en gjenklang, som naadde dit, den skulde. Forslaget om, at sekretariatet selv skulde ta sin sammensætning

J. Ludw. Mowinckel.

under overveielse kom dog ikke fra Norge (det er ikke morsomt bestandig at skulle hænge bjelden paa saa store katter), men fra Holland.

Statsministeren drøftet sluttelig Folkeforbundets rolle i den europæiske storpolitik, en rolle, som var meget betydelig. Det springende punkt i denne politik er forholdet mellem Frankrige og Tyskland. Er dette forhold godt, ser det lyst ut — hvis ikke, saa er det ikke bra. Det har været en svakhet, at disse to stater i det sidste har maattet ordne sine mellemværender alene; Storbritannien, som har holdt sig forsigtig tilbake, kunde her øve den største og gavnligste indflydelse med sin «bon sens» og sin businesslike maate at ta tingene paa. Hermann Müllers og Briands taler iaar i Genf vakte stort røre; men Briand er i virkelighetens verdens sterkeste fredsven, og hans tale gjorde nærmest tjeneste som en røksky, bak hvilken han i stilhet arbeidet for at finde en praktisk iøsning paa det foreliggende spørsmaal.

Statsministeren understreket tilslut sterkt Folkeforbundets betydning som fredsfaktor. Hos mig, sa han, er der ingen tvil om, at Folkeforbundet er det sterkeste instrument til fredens bevarelse. Hvor sterkt det med tiden kan bli, det avhænger av os alle.

Taleren klaget over, at den norske presse hadde vanskelig for at skrive nøkternt og saklig om international politik og nævnte et friskt eksempel paa dette i forbindelse med forholdet mellem Finland og Norge. Et stort norsk blad, hvis røst ofte ogsaa naar utenfor Norges grænser, fortæller, at Finland ruster til krig. Begge disse lande er medlemmer av Folkeforbundet og har traktatmæssig forpligtet sig til at søke at løse eventuelle tvister ad rettens vei. Det er da uforstaaelig at man taler om krigsfare; denslags ildsfarlig journalistik kan intet godt fremme. Taleren efterlyste i den forbindelse et «pressens Locarno» i Norden.

«Vi, som arbeider for fredens sak, har en stor gjerning. Tap ikke troen paa Folkeforbundet!»

Foredraget, som blev fremført med varme og kraft, tok levende bifald.

Svakheter i den konstitutionelle sammenhæng og i valgmetoder.

For „Morgenbladet" av stortingspræsident C. J. Hambro.

Efterhvert som Folkeforbundet i høiere og høiere grad er blit en politisk kjendsgjerning enhver statsmand maa regne med, efterhvert som den første ængstelse for selve det skrøpelige bygverks skjæbne er begyndt at vige og der vokser frem en spirende forstaaelse av at Folkeforbundet muligens kan faa en mere konkret praktisk betydning end det store og fortjenstfulde, men endnu — utenfor de enkelte tilfælde — temmelig abstrakte arbeide for avrustning og fred, vil ogsaa interessen for selve forbundets konstitution og forretningsorden maatte vokse. Ganske naturlig har den side av saken hittil traadt i bakgrunden. Folkeforbundets forsamling har hittil først og fremst været et samlende ekko av folkenes frygt for krigen. De s t o r e taler har været viet rustningsspørsmaalene. Men efterat Tyskland er traadt ind paa sin plads i forbundet, efterat Locarno har været nævnt saa ofte og med saa sterk vegt at det muligens ikke vil la sig nævne med ganske den samme virkning i fremtiden — er der visse smaa og praktiske spørsmaal som trænger sig frem hos dem som haaber at fremtidens veie skal føre gjennem forbundet. Og i de relativt rolige politiske tider trænger disse spørsmaal

C. J. Hambro.

som forklarer hvorfor forbundet trods alle bleksottige forsøk paa at begeistre gjennem «intellektuelt samarbeide» ikke har tak paa almenhetens fantasi.

Der er over forsamlingen et skjær av tilfældighet, en mangel paa fast form og sikkerhet, en mangel paa ydre værdighet som kanske ikke har virket som reklame for Folkeforbundets sak. Selv om forsamlingen er en nyskabning som man ikke direkte kan overføre paa gamle erfaringer og formler, er der ingen avgjørende grund for at man ikke efter 10 aars forløp skulde være naadd til større formel sikkerhet end man er idag.

Det er mulig at der paa enkelte hold, halvt ubevisst, kan ha været en ængstelse for at befæste forsamlingens indflydelse, at der kan ha været en fornemmelse av at det i visse

ke, bestemmes raadets sammensætning. Men det synes som om der allerede fra første færd av har gjort sig gjældende en tendens til at betragte raadet som den mere permanente institution, forsamlingen som den mere tilfældige. Det er git uttryk allerede i den fastslaatte terminologi hvor det heter «Raadets 50de session» men «den 9de forsamling» — og ikke «forsamlingens 9de session». — Denne distinktion var ikke oprindelig. Endnu i 1922 var en del av de officielle dokumenter paatrykt «Forsamlingens tredie session». Saa trængte den anden terminologi igjennem. Og dog er de to institutioner efter sin art like permanente; de bestaar ikke av de møtende personer, som skifter baade i raad og forsamling, men av statlige medlemmer, som til enhver tid er de samme. At raadet har hyppigere møter er begrundet i rent praktiske forhold og er ikke i og for sig forutsat i pakten. Det heter i dens artikel 2: Forsamlingen møter til bestemte tider og til enhver anden tid, hvis omstændigheterne kræver det, — og i artikel 3: Raadet møter naar omstændigheterne kræver, og i det mindste en gang om aaret.

Men mens man i den officielle etikettering betragter alle raadets møter som ordi-

det muligens ikke vil la sig nævne med ganske den samme virkning i fremtiden — er der visse smaa og praktiske spørsmaal som trænger sig frem hos dem som haaber at fremtidens veie skal føre gjennem forbundet. Og i de relativt rolige politiske tider trænger disse spørsmaal sig frem, og man kan vurdere deres betydning for selve forbundets konsistens; skal tilliden til forbundet vokse, skal dets praksis fæstne sig saa det virkelig faar karakteren av permanent institution og ikke av tilfældig meningsutveksling maa alle forbundets instanser indstilles paa at gi forsamlingen og raadets arbeide en mere organisk form end det hittil har hat. Endnu er Folkeforbundet som et skib der «ikke har fundet sig selv». Sekretariatet er blit godt bygget ut; men mellem sekretariat og forsamling, mellem forsamling og raad er der ikke skapt et tilstrækkelig elastisk og smidig samarbeide. De enkelte led i Folkeforbundet er ikke koordineret paa en slik maate at det hele institut har faat et maksimum av spændkraft eller motstandsdygtighet. Under en paakjending fordeles ikke trykket uvilkaarlig paa alle ygverkets bærende ledd. Og netop i saa henseende kan et beskedent arbeide for at opretholde eller skape de korrekte former være av konstruktiv betydning for fremtiden.

Det lar sig ikke negte at til denne dag har forsamlingen været meget litet skikket til i særlig grad at imponere eller begeistre det pressegalleri som er det koncentrerte uttryk for publikum og for verdensopinionen. Hvis man vil ha et typisk vidnesbyrd om det, kan man læse paragraf 13 i fjerde bok av Wells' «The World of William Clissold» og se hvorledes hans indtryk her er videre utkrystalliseret i «The Open Conspiracy» være naadd til større formel sikkerhet end man er idag.

Det er mulig at der paa enkelte hold, halvt ubevisst, kan ha været en ængstelse for at befæste forsamlingens indflydelse, at der kan ha været en fornemmelse av at det i visse henseender gav den tryggeste balance at samle myndigheten i raadet, og at den første rettesnor for forsamlingen burde være aldrig at kome i nogensomhelst art av friktion med raadet; der har, kanske ikke mindst paa ledende hold inden sekretariatet hersket den opfatning at mindst mulig burde overlates til forsamlingen, da den paa den ene side er et for talrikt og litet indøvet organ til at kunne arbeide praktisk, mens den paa den anden side kan tænkes at bli uberegnelig eller uhaandterlig den dag da de mange mindre stater kunde komme til at optræ samlet om visse principer eller retningslinjer.

Selve pakten siger litet om forbundets administration, om budgetbehandling, om forholdet mellem forsamling og raad. Den nævner forsamlingen i sine artikler 2, 3 og 5 og dernæst raadet (artikel 2, 4 og 5); og hvor disse instanser omtales, nævnes forsamlingen først, som det konstitutionelt (anderledes ved de forhold som er berørt i artikel 15) primære. Ved dens valg, eller for de faste medlemmers vedkommende, med dens samtykanden tid, hvis omstændighederne kræver det, — og i artikel 3: Raadet møter naar omstændigheterne kræver, og i det mindste en gang om aaret.

Men mens man i den officielle etikettering betragter alle raadets møter som ordinære og numererer dem fortløpende, har man tat forsamlingens session i mars 1926 ut av rækkefølgen og alene kaldt den «den ekstraordinære forsamling», skjønt pakten ikke hjemler nogen slik nuancering.

Ut fra den samme tankegang har man søkt at overføre til raadet visse funktioner som forsamlingen burde ha.

Der blev iaar for første gang gjort et brud paa denne linje, idet det blev besluttet, at forbundets «kontrolkommission» som hittil har været valgt av raadet, for eftertiden skal vælges av forsamlingen. Og i forbindelse med denne avgjørelse blev det henstillet til raadet at overveie, hvorvidt det vil være praktisk at instituere i forbundet en valgkomite. Direkte tar denne resolution først og fremst sigte paa opnævnelsen av «Kontrolkomiteen», men den peker muligens noget længere, og flere av de delegerte som var sterkt interessert for den, hadde ganske vist i tanke en valgkomite med en noget videre opgave.

Man er her like ved et av de svakeste punkter i forbundets praksis — den tilfældige maate, hvorpaa valg foregaar efter underhaandsarrangementer og fordækt agitation.

Folkeforbundet er blandt andet eiendommelig derved, at det

Livs-forsikring

Norges ældste livsforsikringsselskap

Gjensidige

Gjensidiges gaard
Karl Johans gate 16.

savner en ansvarlig ledelse. Ingen er i Folkeforbundet den høieste instans. Der er i pakten intet nævnt om, hvorledes forbundets virksomhet skal ledes; der er intet uttalt om, at forsamlingen skal ha en præsident eller vicepræsidenter eller hvorledes disse skal vælges. Der er heller ikke uttalt noget om hvorledes raadets forhandlinger skal administreres. Disse ting er blit overlatt til avgjørelse gjennem reglement. Og reglementet for forsamlingen er vedtat i forbundets første virkeaar før erfaringerne var meget omfattende; og nogen gjennemgaaende revision

har det ikke været gjenstand for.

Reglementet fastsætter, at der skal være en præsident for forsamlingen, videre at præsidenterne for de seks kommissioner, hvori forsamlingen deler sig, skal være ex-officio vicepræsidenter i forsamlingen, og at der desuten skal vælges andre seks vicepræsidenter. Foruten til disse tolv har man i de sidste aar — utenfor reglementet — fundet plads i præsidiet til formanden i den lille dagsorden komite. Hvem av de 12 vicepræsidenter der skal avløse præsidenten, hvis han maatte faa forfald, er ikke uttalt; og spørsmaalet er hittil ikke opstaat, da de fungerende præsidenter aldrig har hat forfald.

Valget av disse præsidenter sker efter en tilfældighet, som i virkeligheten dirigeres fra sekretariatet. Det er endel av sekretariatets arbeide at sørge for at det hele apparat virker; og skal det kunne virke, maa der være præsident og vicepræsidenter og ordførere for de forskjellige saker. Og da der ingen anden instans er, som forbereder disse ting, sørger sekretariatet for det.

Enhver delegeret, som har møtt i Genf, vil erindre hvor litet værdig og hvor litet tiltalende valghandlingen virker paa ham.

Efter vanlig praksis skulde det være det foregaaende aars præsident i forsamlingen, som aapner den nye forsamling og fungerer indtil valg har fundet sted. Men da man har valgt at betragte forsamlingen som en ny institution. hver gang og den foregaaende forsamling som helt borte i det øieblik den har avsluttet sine ordinære forhandlinger, har man valgt en anden og besynderlig praksis. Forsamlingen aapnes av raadets fungerende præsident. [Og værdigheten som præsident i raadet veksler efter alfabetisk roulement.]

Men skjønt man paa denne maate betragter hver forsamling som noget nyt, har man ikke gjennemført denne betragtning — man lar forretningsordnen gjælde som permanent — istedetfor at vedta den paany for enhver ny sammentrædende forsamling.

Den præsident, som aapner forsamlingen er altsaa ikke valgt av eller utgaat fra forsamlingen;

Høiesteretsadvokat
(tidl. Advokaterne
Tlf. 22837 & 21142. N. Slotsgt.

han er hentet fra et andet institut i forbundet, behøver ikke engang formelt at være medlem av forsamlingen, men er valgt av og utgaat fra alfabetet i raadet.

Han anser sig derfor heller ikke at ha til opgave at forberede forsamlingens forhandlinger. De delegerte kommer sammen fra alle verdens kanter, ofte i sidste øieblik; intet foreløbig præsidium, ingen valgkomite har foreberedt nogetsomhelst. Skal der ikke bli kaos, maa nogen gripe ind. Og denne «nogen» er sekretariatet.

Saasnart forsamlingen er traadt sammen, skal der vælges en fuldmagtskomite. Ifølge reglementet (paragraf 5) skal den vælges ved hemmelig avstemning. Ifølge reglementets artikel 21 skal «alle avgjørelser som gjælder personvalg foregaa ved hemmelig avstemning».

Regelmæssig begynder forsamlingen hvert aar sin virksomhet ved at overtræde disse reglementsbestemmelser; og i den internationale forhandlingssal, hvor man skulde vente, at den korrekte form skulde respekteres og overholdes mere end noget andet sted, bryter man den vedtagne form allerede fra starten av. Man kan si, at valg av fuldmagtskomite har en ringe praktisk betydning. Det er sikkert i de allerfleste tilfælde rigtig. Men det princip, at alle personvalg skal foregaa ved hemmelig avstemning, er av en overordentlig betydning. Og det tilfælde kunde tænkes at opstaa, at fuldmagtskomiteens indstilling ogsaa kunde bli av politisk betydning. Hvilken fuldmagt har for eksempel Kinas senere delegationer? Hvorledes stiller godkjendelsen av den sig til de respektive magters anerkjendelse av de forskjellige kinesiske regjeringer? Og skal man det ene aar gaa frem paa den ene maate — det næste paa en anden — hvor blir der da av linjerne?

Hvad kunde være enklere end at raadets præsident, som aapner møtet, fremsætter et forslag til fuldmagtskomite, som ligger omdelt paa pladsene, saa hver delegation med en gang kan indlevere sin stemmeseddel?

Det som sker er noget andet; og enhver delegeret som er kommet til Genf med forestillinger om den værdighet, som skulde præge den høie forsamling, som er verdens haab — vil kunne fortælle om det indtryk de første handlinger og den absolute mangel paa værdig ceremoniel og form gjør.

Præsidenten kundgjør, at der skal vælges fuldmagtskomite. Og mens det er den fastslaaede praksis ved alle andre valg i forsamlingen, at kandidater ikke bringes i forslag og ikke drøftes, men at der kun stemmes, saa spør præsidenten ved denne anledning om nogen har navne at bringe i forslag. En eller anden velvillig delegeret reiser sig da med et forslag han har mottat fra sekretariatet og læser op otte navne, (som regel temmelig

Forts. 7. side.

at Gunnar Mellbye
e Unger & Mellbye)
gt. 15. Telegr.adr. „Jurisconsult".

Folkeforbundet.

Av stortingspræsident Hambro.

Forts. fra 2. side.

stammende, da han kanske ikke har set dem før). Akustiken i salen er daarlig; og de færreste opfatter kanske hvad det gjælder. Præsidenten spør saa om der er nogen invending mot denne liste. Det store flertal i salen vet kanske endnu ikke, hvad der foregaar; nogen indvending fremkommer ikke — og fuldmagtskomite er valgt.

Derved er der ogsaa git et eksempel for valgene i kommissionerne, hvor det alene gjælder at komme først med at foreslaa en kandidat eller kandidater, fordi det i Genf regnes som daarlig tone, som uhøflig og noget av en personlig fornærmelse at foreslaa andre kandidater end dem som først er nævnt, uanset hvem som h a r nævnt dem og hvem som b l i r nævnt.

Valg av præsident og vicepræsident foregaar efter en indre mekanik, som neppe er underkastet bestemte love. Det hele avgjøres og maa efter det gjældende system avgjøres i the whispering gallery paa Quai Woodrow Wilson. Men avgjørelsen betinges av de eiendommeligste tilfældigheter, som f. eks. hvilke delegerte som kommer først til Genf, eller deres evne til at øve indflydelse i sekretariatet. Naar det gjælder valg av præsidenter i kommissionerne, kan vistnok i visse tilfælde ogsaa et ønske om at bli kvit en nærgaaende mand i den ene kommission ved at gjøre ham til præsident i e n a n d e n spille ind og paa mange hold hersker en temmelig naiv forestilling om at kritiske røster vil forstumme, hvis man skjænker kritiken en plads i præsidiet som cadeau. Visse geografiske hensyn, et svakt ønske om at holde et visst roulement ogsaa for disse posters vedkommende kan ogsaa spores.

delegerte og har betalt sin kontingent til forbundet har været repræsenteret i præsidiet med undtagelse av Albanien, Bulgarien, Ethiopien, Grækenland, Lettland, Lithauen, Persien, Siam, Sydafrika og Ungarn.

Gaar man igjennem listen i detalj, blir man først og fremst slaat over Sydamerikas uforholdsmæssige repræsentation. Ser man bort fra de to store stater Argentina og Brasilien, som nu er uten repræsentation i Genf, er der paa Sydamerika faldt 18 medlemmer av præsidiet. Paa Asien er der faldt 2; paa Australien med New Zealand 2, paa Afrika 1. De asiatiske medlemmer av forbundet (bortset fra Japan der som de øvrige stater med permanent sæte i raadet ved enhver forsamling besætter en vicepræsidentplads) betaler i aarlig kontingent 116 enheter; de sydamerikanske stater 47; medlemmerne i Afrika 18, Australien og New Zealand tilsammen 37. — Nordamerika (Canada 35 enheter) har 5 gange været repræsenteret i præsidiet.

Tallene sier nogenlunde tydelig hvorledes en række stater ved at erklære at de optrær som «gruppe» kan opnaa en indflydelse som er helt uforholdsmæssig.

Og disse tal korresponderer saa temmelig med de tal som angir fordelingen av pladser i raadet. Ni av de ti stater som aldrig har hat plads i præsidiet, har heller ikke hat plads i raadet. Afrika, Australien og New Zealand har ikke været repræsenteret i raadet; Nordamerika (Canada) tre gange, Asien 8 gange, Syd-Amerika 16 gange (heri i k k e medregnet Argentinas og Brasilien's repræsentation).

Man har pleiet at si i Genf at det var en genlemans agreement at Sydamerika skulde faa tre pladser i raadet, dengang man

deraad, da han jo altid repræsenterer sit land og ikke sig selv. Den parlamentariske praksis er en anden. Begge systemer har sin art av nonchalance, og Folkeforbundets organer synes at være sterkere præget av denne end av noget systems særegne fasthet i form.

Ved de første forsamlinger som blev præsideret av Hymans og van Karnebeck, hvis træning ikke var diplomatisk, blev alene de valgte git adgang til at delta i præsidiets forhandlinger.

Reglementet fastsætter at enhver stat som er medlem av forbundet har ret til at sende til forsamlingen tre delegerte med suppleanter — ialt 6, svarende til ett medlem i hver av de 6 kommissioner. Det heter ogsaa i reglementet at enhver delegation har ret til at utpeke ett medlem til hver komite (samt tekniske raadgivere); og det fremgaar med al ønskelig tydelighet av reglementet, at det alene er disse delegerte med suppleanter som har ret til at tale i kommissionerne (med undtagelse som i art. 6,4 nævnt). Imidlertid møter en række stater med et antal suppleanter som sætter dem istand til at fordoble eller mangedoble sin repræsentation, — Belgien med 7, Danmark med 5, Spanien med 5, Finland med 5, Frankrige med 8, Ungarn med 8, Italien med 15, Japan med 5. Hertil kommer at ikke alene «technical advisers», men ogsaa sekretær av enhver art møter og faar ordet i kommissionerne. Medregnet technical advisers tællet i 1928 den tyske delegation foruten sekretæren 19, den britiske 15, den franske 24, den ungarske 17, den italienske 18, den japanske 13 og den polske 19.

Det vil si at den vegt hvormed en delegation kan gjøre sig gjældende i Genf, blir i første række et pengespørsmaal, og at den statlige likhet der skulde være mellem medlemmerne i forsamlingen er forrykket. Hvis reglementet ikke lar sig over-

kritiske røster vil forstumme, hvis man skjænker kritiken en plads i præsidiet som cadeau. Visse geografiske hensyn, et svakt ønske om at holde et visst roulement ogsaa for disse posters vedkommende kan ogsaa spores.

Under hensyn til alle disse ting blir der saa gjort op en liste i sekretariatet, og denne liste blir vedtat i forsamlingen tiltrods for at den overhodet ikke foreligger som liste. En række navne blir nævnt; ad forskjellige veie undersøker forskjellige delegationer hvem det forutsættes at de skal stemme paa. Og de delegationer som ikke har fortrolige i sekretariatet, stemmer ofte i blinde. Ingen navne blir foreslaat; ingen liste blir cirkulert. Man stemmer. Og et visst usikkerhetsmoment gjør sig naturlig nok gjældende, fordi det hele er saa tilfældig forberedt. Ved dette aars forsamling var det saaledes et rent tilfælde at ikke rikskansler Seipel fra Østerrike faldt igjennem ved vicepræsidentvalget, ikke fordi der var nogen som ikke ønsket ham; men fordi man ikke var underrettet.

En hvilkensomhelst valgmetode vilde være bedre end den man følger. En liste fremlagt officielt fra sekretariatet vilde være en besynderlig form, men allikevel at foretrække. I endnu høiere grad en liste fremlagt av den fungerende præsident. Det naturlige vilde være at en valgkomite forberedte valgene og la frem en liste, da kunde ogsaa tilbørlig hensyn bli tat til roulement, til kontinuitet — muligens ogsaa til personernes skikkethet.

Gaar man igjennem fortegnelsen over de delegerte som har faat sæte i præsidiet fra den første forsamling og indtil nu, blir man slaat av et par eiendommelige forhold.

Samtlige de stater som sender tre gange, Asien 8 gange, Sydamerika 16 gange (heri ikke medregnet Argentinas og Brasiliens repræsentation).

Man har pleiet at si i Genf at det var en genlemans agreement at Sydamerika skulde faa tre pladser i raadet, dengang man utvidet antallet av raadsmedlemmer. Men for det første gik man dengang ut fra at Argentina og Brasilien skulde bli staaende i forbundet. Og for det andet er det store flertal av forbundets medlemmer helt utenfor denne avtale, hadde ikke befuldmægtiget nogen til at optræ for sig og er ukjendt med hvilke gentlemen som sluttet overenskomsten.

Det er sandsynlig at en valgkomite inden forbundet vilde ha skapt en repræsentation som mere alsidig tilgodesaa de forskjellige hensyn og vilde ha forebygget underhaandsarrangementer, hvis vegt og værdi ingen kan maale.

Og som valgene foregaar paa en litet formel maate, betragtes ogsaa deres resultat som litet formelt bindende.

Alle medlemmer av præsidiet er valgt personlig. Og mens ingen vilde tænke sig den mulighet at forsamlingens præsident kunde la sig repræsentere i præsidentstolen av en anden delegeret fra sit land, har det hørt til dagens orden — eller uorden — at den vicepræsident som er valgt fra en av de staters delegation som har permanent plads i raadet — lar sig remplacere ved præsidiets møter av en hvilkensomhelst kollega inden sin delegation.

Denne formløshet, som indebærer en betydelig realitet, har muligens sin forklaring deri at det diplomatiske element har været saa sterkt i Genf, og for en diplomatisk opfatning synes det naturlig at ambassadøren kan la sig repræsentere av sin ambassa-

Det vil si at den vegt hvor-
med en delegation kan gjøre sig gjældende i Genf, blir i første række et pengespørsmaal, og at den statlige likhet der skulde være mellem medlemmerne i forsamlingen er forrykket. Hvis reglementet ikke lar sig overholde strengt og det kan neppe siges at ske — kan den stat som ønsker det optræ med et hvilketsomhelst antal talere og med al den detaljindsigt den kan anvende baade i forsamlingen og i kommissionerne. At dette neppe er konformt med de konstitutionelle forutsætninger er neppe uklart.

Enten maa da reglementet være ufyldestgjørende. I saa fald bør det revideres. Eller ogsaa maa det være en feil at reglementet ikke overholdes. Og i saafald maa denne feil rettes; for et reglement som ikke respekteres i sine hovedpunkter virker til at skape ringeagt, ikke alene for formerne, men for realiteten.

C. J. Hambro.